



**T.C.**

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK HAKLARINI, YARDIMSEVERLİK**

**DEĞERİNİ VE EMPATİ BECERİSİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİNİN**

**BELİRLENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ÖZLEM YENİLMEZ**

**0000-0001-8398-2852**

**BURSA**

**2022**





**T.C.**

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK HAKLARINI, YARDIMSEVERLİK**

**DEĞERİNİ VE EMPATİ BECERİSİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİNİN**

**BELİRLENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ÖZLEM YENİLMEZ**

**0000-0001-8398-2852**

**BURSA**

**2022**

**BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK**

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

**Özlem YENİLMEZ**

*01/07/2022*



**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**YÜKSEK LİSANS/DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU**

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**  
**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**  
**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 20/06/2022

Tez Başlığı / Konusu: Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini Ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 119 sayfalık kısmına ilişkin, 20/06/2022 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal (benzerlik) tespit programından (*Turnitin*)\* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal (benzerlik) içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygularıyla arz ederim.

Tarih ve İmza  
20/06/2022

<b>Adı Soyadı:</b>	ÖZLEM YENİLMEZ
<b>Öğrenci No:</b>	802071009
<b>Anabilim Dalı:</b>	TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
<b>Programı:</b>	SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
<b>Statüsü:</b>	<input checked="" type="checkbox"/> Y.Lisans <input type="checkbox"/> Doktora

**Danışman**  
20/06/2022

**Doc. Dr. Selma Güleç**

\* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

**YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI**

“Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini Ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi” adlı yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Tez Önerisi’ne ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Danışman

Özlem YENİLMEZ

Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Gökhan Arı

**T.C.**  
**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ**  
**EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana bilim Dalı'nda 802071009 numaralı öğrencinin hazırladığı “Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini Ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi” konulu yüksek lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 30/06/2022 günü .....-..... saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doc. Dr. Selma GÜLEÇ

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Emin Atasoy

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Kamile Gülüm

Balıkesir Üniversitesi

## ÖZET

Yazar	Özlem YENİLMEZ
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	XX111 + 140
Mezuniyet Tarihi	05/07/2022
Tez	Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

### ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOCUK HAKLARINI, YARDIMSEVERLİK DEĞERİNİ VE EMPATİ BECERİSİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Araştırmada; öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin çeşitli değişkenler doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu değişkenler doğrultusunda (ana bilim dalı, sınıf düzeyi, cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin aylık geliri, ailenin eğitim durumu, çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumu, işbirlikli çalışma durumu, yardımsever olma durumu) öğretmen adaylarının bilgilerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada veri toplama araçları olarak; Kepenekçi (2006) tarafından oluşturulan Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği; Aktepe tarafından oluşturulan Yardımseverlik Tutum Ölçeği; Dökmen (1988)



tarafından oluşturulan Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada; öğretmen adaylarının şahsi bilgilerine erişmek maksadıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu da veri toplama araçları arasında yerini almaktadır. Araştırma; 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bursa ilinin Görükle ilçelerinde bulunan Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimini sürdüren Fen Bilgisi Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 128 öğretmen adayı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 129 öğretmen adayının katıldığı toplam 257 kişi ile yürütülmüştür.

Araştırma sonucunda 257 katılımcıdan elde edilen verilerin analizi IBM SPSS Statistics 22 (SPSS Inc., Chicago, IL) programında uygun istatistiksel yöntemler ile değerlendirilerek araştırmada, kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerde normal dağılım gösteren ölçek toplam puanları için iki grup karşılaştırmalarında Independent Sample T Test ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İki den fazla grup karşılaştırmalarında anlamlı farklılık görüldüğü durumda varyanslar homojen olduğunda Scheffe testi, varyansların homojen olmadığı durumda Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Verilerde kayıp veri (missing value) olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca nicel değişkenler arasında ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir.

Mevcut araştırmanın toplam sonuçlarına bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ve Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisi ayrı ayrı incelendiğinde; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu

saptanmıştır. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

***Anahtar Kelimeler:*** Beceri eğitimi, çocuk, çocuk hakları, değerler eğitimi, empati, hak, yardımseverlik.

### ABSTRACT

Author	Özlem Yenilmez
University	Bursa Uludag University
Field	Department of Turkish and Social Sciences Education
Branch	Department of Social Studies Education
Degree Awarded	Master Thesis
Page Number	XX111 + 140
Degree Date	05/07/2022
Thesis	Determination of Pre-service Teachers' Perception Levels of Children's Rights, Benevolence Value and Empathy Skills
Supervisor	Doç. Dr. Selma GÜLEÇ

### DETERMINATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' PERCEPTION LEVELS OF CHILDREN'S RIGHTS, BENEVOLENCE VALUE AND EMPATHY SKILLS

In this study, it was aimed to examine pre-service teachers' perception levels of children's rights, benevolence value and empathy skills in line with various variables. In line with these variables, (department of science, grade level, gender, number of siblings, monthly income of the family, educational status of the family, participation in any activity related to children, cooperative working status, being helpful) it was determined whether the teacher candidates showed a significant difference in their knowledge. In the present study, as Data Collection Tools; "Attitude Scale Towards Children's Rights" created by Kepenekçi (2006); "Helpfulness Attitude Scale" created by Aktepe; The "Empathy Tendency Scale" created by Dökmen (1988) was used. In the research; Personal Information Form developed by the researcher in order to access the personal information of teacher candidates is also among the data collection tools. Research; In the 2021-2022 academic year, Science Education

Department, which continues its education at Uludağ University Education Faculty, located in Görükle district of Bursa province 1.2.3.4. class 128 teacher candidates and Social Studies Teaching 1.2.3.4. The study was carried out with a total of 257 people, with the participation of 129 pre-service teachers.

The analysis of the data obtained from 257 participants as a result of the research was evaluated with appropriate statistical methods in the IBM SPSS Statistics 22 (SPSS Inc., Chicago, IL) program. Independent Sample T Test was used in the comparisons of two groups for the scale total scores showing normal distribution in the scales used in the research, and One-Way Analysis of Variance (ANOVA) analysis was used in the comparisons of more than two groups. Scheffe test was applied when the variances were homogeneous in case of significant difference in the comparisons of more than two groups, and Tamhane's T2 test was used when the variances were not homogeneous. It has been determined that there is no missing value in the data. In addition, Pearson Correlation analysis was used to determine whether there was a relationship between quantitative variables.

Considering the total results of the current research; It has been determined that there is a positive, significant and moderate relationship between the Benevolence Attitude Scale score, the Attitudes towards Children's Rights Attitude Scale score and the Empathic Tendency Scale score. When the relationship between the scales applied to teacher candidates studying in the Department of Social Studies Teaching and in the Department of Science Education is examined; It has been determined that there is a positive, significant and moderate relationship between the Benevolence Attitude Scale score and the Attitude towards Child Rights Attitude Scale score. A significant, positive, moderate relationship was found between the Helpfulness Attitude Scale score and the Empathic Tendency Scale score. It has been determined that there is a positive, significant and weak correlation between the Attitudes towards Child Rights Scale score and the Empathic Tendency Scale score.

**Keywords:** children, children's rights, empathy, helpfulness, rights, skills training, values education.

## TEŞEKKÜR

Dünyamızın gelişmişlik seviyesinin artmasıyla birlikte çocuklarımıza verdiğimiz değer de aynı paralellikte artmaya devam etmektedir. Evlatlarımıza mutlu bir çevre ve iyi bir eğitim ortamı sağlayarak; onların yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlayabilir, problem çözme becerilerini geliştirebilir ve çocuklarımızın bu sayede birbirleriyle uyumlu bir şekilde yaşayabilmesine zemin hazırlayabiliriz. Bütün bunların hepsi, çocuklarımızın haklarını ve sorumluluklarını kavramalarında önemli yere sahiptir.

Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız hak eğitimi alırken; kendi haklarını bilen, kendi yaşamlarında uygulayabilen, modern dünyanın getirilerine uyum sağlayabilen, kendine güvenen ve saygı duyan bireyler olarak yetişeceklerdir. Çocuklarımızı bu doğrultuda yetiştirebilmek adına eğitim kurumlarımıza büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Bu doğrultuda hazırlanan eğitim programlarının, sadece çocuk hakları konusunda değil değerler eğitimi ve beceri eğitimi açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede; çocukların sahip oldukları haklarını idrak edebilmesi ve öğrendiklerini hayata geçirebilmesi de kolaylaşacaktır. Çünkü; öğrencilere öğretilen değerler yardımıyla çocuklarımızda daha saygılı bir kişilik inşası meydana gelecektir. Oluşan bu kişilikler, önce çocukların becerilerine ardından hak bilincinin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Yapılan araştırmalarda, toplumların gün geçtikçe çoğalarak devam eden bir değer eksikliği ile yüzleştiği ve insanların atalarından öğrendikleri değerlerinden uzaklaştığı anlatılmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için mevcut çalışmada sadece Yardımseverlik değerinden bahsedilmeyecektir. Yardımseverlik değerinin ve Empati becerisinin hak ve sorumluluklarla ne kadar bağlantı içinde olduğu vurgulanmak amaçlanmıştır.

Hem Lisans hem de Yüksek lisans eğitimim süresince benim daima yanımda olan bana yol gösteren, benim tez canlılığıma rağmen sakinliğini koruyan ve deneyimlerini her daim

benimle paylaşan saygıdeğer hocam ve danışmanım Doç. Dr. Selma GÜLEÇ'e teşekkürlerimi sunarım.

Yaptığım çalışmanın anket aşamasında bana desteklerini esirgemeyen Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerindeki Öğretim Üyesi hocalarıma, kendi derslerinde uygulamalarımı yapmama yardımcı oldukları için teşekkür ederim.

Bu zorlu yüksek lisans sürecinde bana hep yardımcı olarak benim moral bozukluklarımı unutturan oğluma, aileme ve dostlarıma içten teşekkürler. Ayrıca; beni yetiştiren ve yaşadığı hayat boyunca okuyabilmem adına maddi ve manevi desteğini esirgemeyen eski köy öğretmeni büyükbabam Rahmetli Kazım Yenilmez'e teşekkür eder onu özlemle anarım.

## İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET .....	v
ABSTRACT .....	viii
TEŞEKKÜR.....	xi
İÇİNDEKİLER .....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xxii
<b>1. BÖLÜM: GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Problem Cümlesi.....	5
1.5. Sayıtlar .....	6
1.7. Sınırlılıklar .....	6
TANIMLAR.....	7
<b>2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE</b> .....	<b>9</b>
2.1. Çocuk Kavramı .....	9
2.2. Çocuk Haklarının Tanımı.....	10
2.2.1. Çocuk Haklarının Dünya'daki Gelişimi .....	11
2.2.2. Türkiye'de Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi .....	15
2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Çocuk Haklarının Eğitimi.....	16
2.3. Değerler.....	19
2.3.1. Değer Kavramı .....	19



2.3.2. Değer Kavramının Oluşumu .....	20
2.3.3. Değerlerin İşlevleri .....	21
2.3.4. Değerlerin Özellikleri .....	21
2.4. Değerler Eğitimi.....	23
2.4.1. Değerler Eğitimi Kavramı.....	23
2.4.2. Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	24
2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi .....	25
2.4.4. Sosyal Bilgiler Ders Programında Yer Alan Değerler.....	27
2.5. Yardımseverlik Değeri ve Yardımseverlik Değerinin Boyutları .....	27
2.5.1. Yardımseverlik Kavramı.....	27
2.5.2. Yardımseverlik Değerinin Boyutları.....	28
2.6. Beceriler .....	31
2.6.1. Beceri Kavramı .....	31
2.6.2. Becerilerin İşlevleri.....	31
2.6.3. Becerilerin Sınıflandırılması .....	32
2.7. Beceri Eğitimi .....	32
2.7.1. Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi.....	32
2.7.2. Sosyal Bilgiler Ders Programında yer alan Beceriler .....	33
2.8. Empati Becerisi ve Empati Becerisinin Bileşenleri .....	33
2.8.1. Empati Kavramı .....	34
2.8.2. Empatinin Bileşenleri.....	35
2.9. Alan Araştırmaları.....	36
2.9.1. Çocuk Hakları ile İlgili Yapılan Çalışmalar .....	36
2.9.2. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Yapılan Çalışmalar .....	39

2.9.3. Empati Becerisi ile İlgili Yapılan Çalışmalar .....	43
<b>3. BÖLÜM: YÖNTEM</b> .....	<b>47</b>
3.1. Araştırma Modeli .....	47
3.2. Katılımcılar .....	47
3.3. Veri Toplama Araçları .....	48
3.3.1. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği .....	48
3.3.2. Yardımseverlik Tutum Ölçeği .....	48
3.3.3. Empati Eğilim Ölçeği.....	48
3.3.4. Kişisel bilgi formu .....	49
3.4. Verilerin Toplanması ve Veri Analizi.....	49
<b>4. BÖLÜM: BULGULAR</b> .....	<b>51</b>
4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler...51	
4.1.1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümün Okuyan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler .....	53
4.1.2. Araştırmaya Katılan Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler .....	55
4.2. Araştırmaya Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	57
4.2.1. Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	58
4.2.2. Araştırmada Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünde Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler .....	59
4.3. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ana Bilim Dalı Değişkenine Göre Gösterimi .....	60

4.4. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi.....	61
4.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi.....	61
4.4.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerin ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi .....	62
4.5. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerin ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi.....	64
4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi.....	65
4.5.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi .....	66
4.6. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi.....	67
4.6.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi .....	68
4.6.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi .....	69

4.7. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi.....	70
4.7.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi .....	71
4.7.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi.....	72
4.8. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi..	73
4.8.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi.....	75
4.8.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi.....	77
4.9. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi .....	80
4.9.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi.....	81
4.9.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin	

Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi.....	83
4.10. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi .....	85
4.10.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi.....	86
4.10.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi.....	87
4.11. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi .....	89
4.11.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi .....	90
4.11.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi .....	91
4.12. Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi.....	92
4.12.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi .....	93

4.12.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi .....	95
<b>5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....</b>	<b>97</b>
5.1. Sonuç.....	97
5.2. Tartışma .....	106
5.2.1. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ana bilim dalı değişkenine dair tartışma kısımları ....	106
5.2.2. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, sınıf düzeyi değişkenine dair tartışma kısımları .....	107
5.2.3. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, cinsiyet değişkenine dair tartışma kısımları.....	108
5.2.4. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, kardeş sayısı değişkenine dair tartışma kısımları.....	110
5.2.5. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ailenin aylık geliri değişkenine dair tartışma kısımları.....	111
5.2.6. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ailenin eğitim durumu değişkenine dair tartışma kısımları.....	112
5.2.7. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumu değişkenine dair tartışma kısımları .....	114

5.2.8. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, işbirlikli çalışma durumu değişkenine dair tartışma kısımları.....	115
5.2.9. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, yardımlaşma boyutuyla olan ilişkisine dair tartışma kısımları.....	116
5.2.10. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, birbirleriyle ilişkisine dair tartışma kısımları.....	117
5.3. Öneriler .....	117
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	136
EK 1. Etik Kurul Kararı .....	136
EK 2. Kişisel Bilgi Formu.....	137
EK 3.Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği.....	138
EK 4. Empatik Eğilim Ölçeği .....	139
EK 5. Yardımseverlik Tutum Ölçeği .....	140
ÖZ GEÇMİŞ .....	141

## Tablolar Listesi

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1.Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler .....	51
2.Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler	53
3. Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler.....	55
4. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin toplam tanımlayıcı istatistikler.....	57
5. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler .....	58
6. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler .....	59
7. Ölçeklerden alınan puanların anabilim dalına göre karşılaştırılması .....	60
8. Ölçeklerden alınan puanların sınıf düzeyine göre karşılaştırılması .....	61
9. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması.....	62
10. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki sınıf düzeylerine göre karşılaştırılması .....	63
11. Ölçeklerden alınan puanların toplam cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması .....	64
12. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması.....	65
13. Ölçeklerden alınan puanların Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması.....	66
14. Ölçeklerden alınan puanların kardeş sayısına göre karşılaştırılması .....	67
15. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin kardeş sayısına göre karşılaştırılması. ....	68



16. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin kardeş sayısına göre karşılaştırılması .....	69
17. Ölçeklerden alınan puanların aylık gelire göre karşılaştırılması.....	70
18. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin, ailelerinin aylık gelirine göre karşılaştırılması.....	71
19. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin aylık gelirine göre karşılaştırılması .....	72
20. Ölçeklerden alınan puanların anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması.....	73
21. Ölçeklerden alınan puanların babanın eğitim durumuna göre karşılaştırılması.....	74
22. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin annesinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması .....	76
23. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin babasının eğitim durumuna göre karşılaştırılması .....	77
24. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması .....	78
25. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin baba eğitim durumuna göre karşılaştırılması .....	79
26. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre karşılaştırılması .....	80
27. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre karşılaştırılması .....	82
28. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre karşılaştırılması .....	83

29. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması ..... 85
30. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması ..... 87
31. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması ..... 88
32. Ölçeklerden alınan puanların eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması ..... 89
33. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması ..... 90
34. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması..... 92
35. Araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ..... 93
36. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin analizi. .... 94
37. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin analizi..... 95

## 1. BÖLÜM

### Giriş

Bu bölümde, araştırma ile ilgili literatür taranarak problem durumuna, araştırma sorularına, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve ilgili tanımlara yer verilmiştir.

#### 1.1. Problem Durumu

Çocuklarla ilgili konular, 20. yüzyılın gelmesiyle daha fazla çalışma alanı bulmuştur. Çocukların gözlemlenmesiyle başlayan ilk araştırmalar, zaman ilerledikçe çocukların yetiştirilmesini ve eğitilmesini kapsayan konu çeşitliliğine ulaşmıştır. Devamında ise; çocukların eğitimi sırasında faydalanılabilecek olan yöntemlerin ve tekniklerin miktarında da çoğalmalar başlamıştır. Bu yüzyılda yapılan çocuk konulu çalışmaların artışı neticesinde; bu çağın “Çocuk Çağı” olarak adlandırılmasına zemin hazırlamıştır. Çocukların lehine olan bu çalışmalar 21. yy’da da sürmektedir. Evrenin, çocuklara bakış açısındaki değişimlere paralel olarak; Türkiye’de de çocuklara olan yaklaşımlar, pozitif yönde gelişmeye devam etmektedir (Taşkın, 2018).

Çocukların hakları “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi” ile evrensel bir niteliğe sahip olmuştur. Bu sözleşme; sadece çocukların haklarını vurgulamakla kalmamış aynı zamanda ebeveynlere, ülkelere vb. yükümlülük getirmiştir. Ayrıca bu bildirge; kendisinden sonra ilan edilecek olan “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme”nin de başlangıcını oluşturmaktadır (Uçuş, 2009).

Çocuklarımızın geleceğin liderleri olacağı muhakeme edildiğinde; atılması gereken ilk adım, demokrasiye olan farkındalığın arttığı, hak ve özgürlüklere saygılı toplumlar yetiştirmek olmalıdır. Gelecek kuşakların; kalkınma, hak, sorumluluk, saygınlık, adalet ve evrensel barış vb. hayati mevzularda yeterince bilgi sahibi olması gereklidir. Bunun içinse çocuklara; barışçıl bir ortam sağlanmalı ayrıca; hak kavramını ve adaleti geliştiren, sorumluluk sahibi bireyler

olarak hayatlarını devam ettirebilecekleri becerileri sağlamalıyız. Bu durumların gerçekleşmesinin yolu, hak temelli eğitim anlayışından geçmektedir (Akyüz, 2001). Bu sebeple eğitim kurumları, çocukların resmi olarak eğitimlerini aldıkları ortamlardan biri olması sebebiyle; buralara büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Bireylerin toplum içinde bir başkasıyla sağlıklı iletişim kuramamasının sonucu; kendilerine zarar olarak geri dönmektedir. Günlük hayatımızda ortaya çıkan problemlere çözüm önerileri bulabilmek ise; bireylerin hayata baktıkları perspektiflere göre değişiklik gösterir. Problemlerin barışçıl yönlerle çözülmesi, bireylerin süreç boyunca empatik eğilimler kazanması ile kolaylaşmaktadır (Yiğit ve Deniz, 2012). Bireyin empatik eğilim gösterme kabiliyeti aynı zamanda karşısındakinin hak ve özgürlüklerinin farkında olmasını da kolaylaştırır. Bireylerin karşısındaki insanın davranışlarını anlama kabiliyeti; toplumsal barışın, özgürlüklerin, hak ve adaletin, saygınlığın da artmasına katkı sağlayacaktır (Değirmencioğlu, 2008). Ayrıca; bireylerarası hak ve özgürlüklere saygılı bir toplum oluşturabilmenin ön koşulu; kişiler arası iletişimin yüksek olmasından, bireylerin empati kurabilme yeteneğinden ve toplumsal değerlerimizin farkındalığından geçer.

Gündelik hayatta, kişilerarası iletişimin zorunluluğu empatinin ve yardımseverliğin değerini çoğaltmaktadır (Rehber ve Atıcı, 2009). Sosyal beceriler ve toplumsal değerler, adalet ve hak kavramlarının farkındalığını kolaylaştırabilir. Empati kurma becerisinin ve yardımseverlik değerinin sağlıklı bir iletişiminin kurulmasında yeri çok büyüktür. Sağlıklı bir iletişim ise hak ve özgürlüklerin yaşandığı bir ortam hazırlayabilir (Gökler, 2009). Çocukların, toplumsal değişime ayak uydurabilmesi için becerilerin ve değerlerin önce aile ortamında; devam eden süreçte ise eğitim kurumunda öğretilmesi önemlidir (Rehber, 2007).

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan beceri ve değerler eğitiminin toplumun ilerlemesiyle eş zamanlı olarak öğrencilere öğretilmesi, öğrencilerin gelecek yılları için haklarını bilen ve karşısındakinin haklarını koruyabilen uyumlu bir karakter oluşturabilmesi

adına hayati bir önem taşır. Bu sebeple toplumsal benliğin korunup sürdürülmesi, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrendikleri değerler ve beceriler yoluyla olacaktır. Değerler ve beceriler, hak ve özgürlüklere önem veren bir toplumun ana bileşenleri olarak görülmektedir. Kişilerin birbirlerine güvenebilmesi, birbirlerine olan sorumluluklarını yerine getirmeye özen göstermesi, birbirlerinin haklarını koruyup gözetmesi; hem içinde bulunduğu millete hemde kendine faydalı olmasını sağlayacaktır. Bireylerin değerleri ve becerileri bir bütün olarak ele almasında ve bir bütün olarak karakterine yansımada bu durumlar büyük önem taşır (Rehber, 2007). Buradan hareketle bu çalışma; öğretmen adaylarının bu konular hakkındaki farkındalıklarını öğrenmeyi hedeflemektedir. Ayrıca; araştırmanın örnekleme olan farklı ana bilim dallarındaki öğretmen adaylarının, bu üç bileşen hususundaki görüş farklılıklarını da tespit etmeyi amaçlamaktadır.

## **1.2. Araştırmanın Amacı**

Araştırmanın problem durumu oluşturulurken; çocuk hakları, beceriler eğitimi ve değerler eğitimi alanında yapılmış bazı araştırmalar incelenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır. Son zamanlarda ülkemizde yapılmış araştırmalarda çocuk hakları eğitimine olan ilginin artmasıyla beraber, empati becerisinin de aynı paralellikte çalışma alanlarında yer aldığı görülmektedir. Ancak; yardımseverlik değeriyle ilgili araştırmaların yetersiz olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırmalarda, toplumların gün geçtikçe çoğalarak devam eden bir değer eksikliği ile yüzleştiği ve insanların atalarından öğrendikleri değerlerinden uzaklaştığı anlatılmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için mevcut çalışmada, sadece yardımseverlik değerinden bahsedilmeyecektir. Bu çalışmada; yardımseverlik değeri ile birlikte çocuk haklarının ve empati becerisinin, çocukların eğitimi açısından ne kadar kıymetli olduğunu vurgulamak da amaçlanmıştır. Çocuklarımızın, eğitim kurumlarında yaparak yaşayarak öğrenebilmesi için öğretmenler ve idareciler tarafından uygun ortamların sağlanması

gerekmektedir. Bu ortamların sağlanabilmesi de öğretmen adaylarının değerler eğitimi, beceri eğitimi ve çocuk haklarını iyice özümsemesiyle ve okullarımızda gerekli ortamların oluşturulmasıyla mümkün olabilir.

Literatür taraması sırasında Aktepe'nin (2010) yardımseverlik değeri ile ilgili yaptığı çalışmada ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrencilerin yardımseverlik değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Bu çalışmadaki yardımseverlik değeri, ilköğretim 4. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Ancak; yardımseverlik değerinin üniversitelerin hem Sosyal Bilgiler Öğretmenliği hemde Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına uygulandığı bir çalışmaya literatürde rastlanmamaktadır.

Literatür incelemesi ile birlikte araştırma konusu belirlenirken; Sosyal Bilgiler ders programında çocuk hakları, değer öğretimi ve beceri eğitimi konularına sadece Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının değil, aynı zamanda sayısal bir bölüm olan Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının da bu konular hakkındaki algılarını saptamak amaçlanmıştır. Bu konuların birbirleriyle ne kadar iç içe olduklarını ve bunların biri olmadan diğerinin de öğrencilere kazandırılmayacağı fikrinden hareketle konu seçimi yapılmıştır.

### **1.3. Araştırmanın Önemi**

Eğitim fakültelerinde eğitim gören öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca çocuk haklarına dair dersler görmeleri, çocuklar açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu eğitimi alan öğretmen adaylarının mezuniyeti sonrasında; çocukların sahip olduğu haklarının farkında olan, çocukların tavır ve tutumlarına karşı daha pozitif şekilde yaklaşan birer öğretmen olmaları bakımından da önem taşımaktadır. Ancak; Eğitim Fakültelerinde bulunan her öğretmenlik bölümü, çocuk haklarını aynı düzeyde işlememektedir. Mevcut araştırma bu değişkeni göz önünde bulundurarak; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adayları ile

sayısal bir bölüm olan Fen Bilgisi Öğretmenliği okuyan öğretmen adaylarının çocuk hakları, değerler eğitimi ve beceri eğitimi üzerindeki tutumlarını etkileyen değişkenlerin hangileri olabileceğine dair çeşitli bilgilerin kazanılması, eğitim fakültelerinde öğretilen bu derslere daha fazla dikkat çekilmesi ve Eğitim Fakültelerinin sayısal bölümlerinde de bu konulara daha fazla yer verilmesine vurgu yapmak bakımından önemlidir.

#### **1.4. Problem Cümlesi**

Araştırmanın ana problemini “Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri hangi boyuttadır?” sorusu meydana getirmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, ana bilim dalına göre farklılaşma göstermekte midir?

2- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, sınıf düzeyine göre farklılaşma göstermekte midir?

3- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, cinsiyete göre farklılaşma göstermekte midir?

4- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, kardeş sayısına göre farklılaşma göstermekte midir?

5- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, ailenin aylık gelirine göre farklılaşma göstermekte midir?

6- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, ailenin eğitim durumuna göre farklılaşma göstermekte midir?

7- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre farklılaşma göstermekte midir?

8- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, öğrencilerin işbirlikli çalışma durumuna göre farklılaşma göstermekte midir?

9- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeyleri, yardımlaşma boyutuna göre farklılaşma göstermekte midir?

10- Öğretmen Adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılamaları arasında herhangi bir ilişki var mıdır?

### **1.5. Sayıtlar**

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının araştırma esnasında uygulanan; “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği”; “Yardımseverlik Tutum Ölçeği”; “Empati Eğilim Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu”nu samimiyetle yanıtladıkları ve öğretmen adaylarının bu ölçekleri cevaplarken kişisel görüşlerini ifade ettikleri varsayılmaktadır.

### **1.7. Sınırlılıklar**

Yapılan bu araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bursa ilinin Görükle ilçesinde bulunan Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimini sürdüren Fen Bilgisi Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 128 öğretmen adayı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 129 öğretmen adayının katıldığı toplam 257 kişi ile araştırmada kullanılan “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği”; “Yardımseverlik Tutum Ölçeği”; “Empati Eğilim Ölçeği” ve kişisel bilgi formu ile sınırlıdır.



## **Tanımlar**

**Çocuk:** Uzun yıllar boyunca “küçük erişkin” şeklinde düşünülen çocuk, süreç boyunca değişime uğramış kavramlar arasında yer almaktadır. Çocuk olma durumu, hem evrimsel açıdan biyolojik-psikolojik, hem de toplumsal açıdan sosyolojiktir (Yatmaz, Erdemir, Erbil, 2018).

**Çocuk hakları:** Toplumsal normlara sadık kalarak hukuken evrendeki bütün çocukların doğumundan itibaren sahip oldukları hakların bütünüdür içeren evrensel bir terimdir (Uçuş ve Şahin, 2012).

**İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi:** Fransız ulusal meclisince 26 Ağustos 1789'da ilan edilen ve insanın doğal ve vazgeçilmez haklarını (özgürlük, mülkiyet, keyfi baskıya karşı direnme hakkı) saptayan belge (TDK, 2022).

**Çocuk Hakları Bildirgesi:** Çocukların korunmasına yönelik yapılan uluslararası ilk sözleşmedir (TDK, 2022).

**Değer:** Bireyi diğer varlıklardan ayırtaedici özellikleri taşıyan ve insanların belli başlı hareketlerini yönlendiren düşünce biçimlerinin tamamıdır (Sönmez, 2014).

**Değerler Eğitimi:** Değer eğitimi, bir milletin sahip olduğu değerlerin aktarımıdır. (Balcı ve Yelken, 2013).

**Yardımseverlik:** Yardımseverlik, her an yardıma ihtiyacı olan kişilere, menfaat veya kişisel bir fayda beklemezsizin maddi ya da manevi yardım etmektir. Herhangi bir art niyet düşünmeden karşıdaki biri adına bir iyilikte bulunmak; elinde var olan her türlü imkânı diğerlerinin menfaati için harcamak; insanların karşılaştığı güçlükler neticesinde onlara destekte bulunmak ve bu sayılan tüm davranışları gönül rızasıyla yerine getirmektir (Karatekin ve diğerleri, 2012).

**Fedakarlık:** Fedakârlık, kavramı “özverili olma durumu” şeklinde açıklanabilir (TDK, 2022).

**Merhamet:** Merhamet, bir canlının maruz kaldığı kötü olayların sonucunda bir başkasının duyduğu acıma ve üzüntü halidir (TDK, 2022).

**Cömertlik:** Cömertlik, bir bireyin karşısındakine verimli olma durumu, eli açık olma durumudur (TDK, 2022).

**Sosyal Sorumluluk:** Sorumluluk, bir bireyin içinde bulunduğu toplumdaki, yapmış olduğu hallerinin ve hareketlerinin sonuçlarını kabul etmesidir. Sosyal sorumluluğun tanımı ise; toplumda, bir bireyin kendi aktif faaliyetleri neticesinde bir sorumlu davranışlar gösterebilmesi şeklinde açıklanabilir (TDK, 2022).

**İşbirliği:** İşbirliği kavramı, menfaat alanları ortak olan bireylerin amaçladıkları olayın veya durumun gerçekleşebilmesi için birlikte çalışma durumudur. (TDK, 2022)

**Paylaşmak:** Paylaşma, aralarında bir şeyi bölüşmek, paylaşırma yapmak, üleştirmek (TDK, 2022) şeklinde açıklanabilir.

**Gönüllülük:** Gönüllülük kavramı, yaşanan herhangi bir durum karşısında o durumu gerçekleştirmek için bireyin gönüllü olmasıdır (TDK, 2022).

**Beceri:** Kişinin herhangi bir işi yapabilmede yatkın olma durumu ve marifetli olma, elinden her iş gelebilme halidir (TDK, 2022).

**Beceri eğitimi:** Bir işi, bir hareketi meydana getirebilmek için bilgiden yararlanabilme şeklinde ele alınır. Beceri eğitiminde, ilk olarak bilgiden yararlanabilme durumu ele alınmalıdır. Bilgiden yararlanabilme konusuna bakıldığında; servis edilen bilginin öğrenciyi cezbetmesi ve öğrenciyi göre olması gerekir (Özden, 2009).

**Empati:** Herhangi bir duruma veya olaya başkasının perspektifinden bakabilme, diğer insanların duygu durumunu anlayabilme ve bu duygu durumunu başkalarına iletebilme süreçlerini kapsayan iletişimin ana adımlarından birisidir. (Oz, 1998).

## 2. BÖLÜM

### Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde öncelikle çocuk kavramının tanımı, çocuğun tarihsel süreçteki değişen rolleri, çocuk haklarının tanımı ve çocuk haklarının tarihsel gelişimi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ardından çalışmanın diğer bir kısmı olan yardımseverlik değerinin ve empati becerisinin tanımı, önemi, tarihsel gelişimi ve bu değerlerin eğitime yansımaları ele alınmaktadır.

#### 2.1. Çocuk Kavramı

Uzun yıllar boyunca “küçük erişkin” şeklinde düşünülen çocuk, süreç boyunca değişime uğrayan kavramlar arasında yer almaktadır. Çocuk olma durumu, hem evrimsel açıdan biyolojik-psikolojik, hem de toplumsal açıdan sosyolojiktir. Toplumsal olarak çocukluk, süreç boyunca farklı açılardan gelişime ve dönüşüme maruz kalmıştır (Yatmaz, Erdemir, Erbil, 2018). Geleneksel çocukluk tasvirinin dayanakları; çocukların tabiatının cinsiyete göre farklılaştığı ve aldıkları bilgilerin de yine cinsiyetlerine göre farklılaşması gerektiği; doğan çocuğun kökeni sürdürmek için ciddi bir araç olduğu ayrıca; çevresinde potansiyel bir işçi olarak görüldüğü şeklindedir (Özyurt, 2011).

Ananevi açıdan erkek çocuk, kız çocuktan daha çok kıymetli görülmektedir. Bunun nedeni; erkek çocuğunun ailedeki mali idareye katkısı ve nesli sürdürmeye devam ettiği düşüncesidir. Erkek çocuk ziraat ve hayvancılıkta, kızlara nazaran daha çok iş gücü sağlamaktadır. Erkek çocuk büyüyüp evlendiğinde geleneklere uygun olarak atalarının yanında yaşamaya devam ederken, kız çocuk ise “evlendiğinde başka bir aileye gider” düşüncesiyle erkek evlat gitgide daha da üstün görülmüştür (Yörükoğlu, 1989).

İnsanlık boyunca; cinsiyet, ekonomi, sosyal yaşam, kanun düzenlemeleri vb. açısından her millette farklı bakış açıları oluşması sebebiyle sabit bir çocuk tanımından da söz edilmemektedir. Bu bağlamda Freeman çocukluğu, “doğal şekilde inşa edilmeyen sosyal bir yapı” şeklinde açıklamıştır (Güçlü, 2016).

Savaşların çocuklardaki olumsuz etkilerinden yola çıkarak 18. ve 19. yüzyılda araştırmacılar, çocukları baz alan çalışmalara yönelmişlerdir. Montessori, çocukların yaşantılarının herhangi bir köle yaşantısı kadar zor ve çetin olduğunu ve çocukların himayesinde bulunduğu ebeveynleri tarafından birçok engelle maruz kaldıklarını, insan hakları yönünden piramitteki en zor şartlarda bulunan gruplardan olduğunu vurgulamıştır. Montessori gibi çocukluğun önemine vurgu yapan daha birçok bilim insanı sayesinde çocuk kavramının algılanışında pozitif yönde ilerlemeler olmuştur. İçinde yaşadığımız dönemde ise çocukluk, yalnızca evrimsel açıdan değerlendirilmeyip; antropoloji, sosyoloji, felsefe, coğrafya, sosyoloji v.b. açılardan bir bütün olarak düşünölmeye çalışılmaktadır (Güçlü, 2016).

Günümüzde birçok toplum tarafından kabul görmüş “çocukluk” terimi, Bileşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)’de açıklanmış olan genel bir çocuk tanımıyla şekillenmiş ve bu sözleşmeyle koruma altına alınmıştır. Oluşturulan bu Sözleşmenin 1. Maddesine bakıldığında “çocuğa uygulanabilecek olan yasaya göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” açıklamasından yola çıkarak bu sözleşmeyi kabul eden milletler, çocuklara bakış açısını ve çocuklara yönelik uygulamalarını bu maddeye göre şekillendirmişlerdir (Akarslan, 1998).

## **2.2. Çocuk Haklarının Tanımı**

Çağdaşlaşan dünyanın artıları ile birlikte toplumsal ve iktisadi dönüşümler globalleşen bir çocuk teriminin doğmasını sağlamıştır (Turanlı, 2004). Çocuk hakları terimi, çocuğun karakterini veya toplumdaki yerini muhakeme ederek ve onları yetiştiren büyükleri tarafından görmezden gelinmesiyle dünya standartlarındaki yaşantılarını kaliteli bir şekilde sürdürememesinden ortaya çıkan tepkilerin toplamıdır (Akyüz, 2012).

Çocuk haklarına genel bir çerçeveden bakıldığında; çocuğun her türlü imkanda itibar içinde büyüüp, ilerleyebilmesi için kanunlar ile korunan faydalarının da olduğu söylenebilir (Akyüz, 2012). Çocuk hakları; alanında uzman yargı organları tarafından belirlenmiş çocukları

korumak amacıyla oluşturulan, maddelerden oluşur (Merey ve Keçe. 2011). Çocuk hakları, toplumsal normlara sadık kalarak evrendeki bütün çocukların doğumundan itibaren sahip oldukları hakların bütünüdür içeren evrensel bir terimdir (Uçuş ve Şahin, 2012). Çocuk haklarının gelişimine bakıldığında; dünyada patlak veren ani durumlar, fikir hayatındaki ilerlemeler, oluşturulan antlaşmalar ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Bu durumlara istinaden; 20 Kasım 1959 senesinde Çocuk Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Ancak; bu sözleşmenin oluşum sürecinin ise çok daha eskiye gittiği görülmektedir. 16. yüzyılın başlarında İspanyol filozof Vives'in kötü şartlarda yaşayan çocukların bu şartlardan kurtulması gerektiğini belirten fikirleri ile 18. yüzyılda İsviçreli eğitimci Pestalozzi'nin iktisadi açıdan iyi olmayan ailelerin çocuklarını eğitmek için başlattıkları çalışmalar, Çocuk Hakları sözleşmesinin fikir olarak ortaya çıktığı ilk örnekleri sayılabilir. (Akyüz, 2010) Yukarıdaki değişkenler göz önüne alınarak; sürekli yenilenen dünyada, ani durumlara ayak uydurabilecek insanları yetiştirebilmek için, hukuki açıdan uygun tüm fırsatların oluşturulması gerekmektedir. Çocuk haklarının gelişebilmesi için çeşitli eğitim ve öğretim fırsatlarına da ihtiyaç duyulmaktadır (Howe ve Covell, 2005).

Çocukların kabiliyetlerini başarılı bir şekilde ilerletebilmesi, oluşturulmuş eğitim imkanlarıyla mümkündür. Çocuklar için yapılan bu uygulamalar, yalnızca çocukları ilgilendirmeyip, yetişkinlerin de bilinçlendirilmesi adına önemlidir. Çocuk hakları, bir toplumun inşa edilmesi için önemli bir gelişme olmakla kalmayıp insanlığın geleceğine de bir birikimdir (Serozan, 2005). Haklarının bilincinde olan çocuklar büyüdüklerinde; bu haklarını korumada ve farklı kültürdeki insanlara saygı göstermede farkındalık sahibi kişiler olacakları öngörülmektedir (Karaman Kepenekçi, 2000).

### **2.2.1. Çocuk Haklarının Dünya'daki Gelişimi**

Çocuk haklarının korunması düşüncesi; bireylerin, çocuklar arasında ayırım yapmaksızın çocuklardan mesul olduklarını farkettileri zaman başlamıştır (İnan, 2007). Eski

dönemlerde yaşamış çocukların, eşit şartlarda yaşayabilmesi için herhangi bir hakkı bulunmamaktaydı. Eski dönemlerde çocuklar sevgi ve ilgiyle muamele edilmekten çok uzaklardı (Çelik, 2005). Devletler, çocuğun önemini kavramaya başladığı andan itibaren politikalarına çocukları da dahil etmiş ve bu sayede aileleri denetlemeye başlamıştır. Devletlerin bakış açısı çocukların korunmasına yönelik olmuştur. Devletlerin çocuklara olan ilgisi arttıkça anne-babaların çocukları üzerindeki otoritesi gitgide düşmüştür. (Akyüz, 2010).

20. yüzyıldan itibaren devletler arasında gelişen ‘‘çocukları koruma’’ fikriyle birlikte çocuklar, ebeveyn kontrolünden çıkmıştır. Evrenin her köşesinde var olan çocukların kollanması amacıyla 1894’de Jules de Jeune öncülüğünde ‘‘bir dernek kurulması gerektiği’’ fikri patlak vermiş ve 1912 yılında bu düşünceye yönelik faaliyetlere önce İsviçre’de ve daha sonra Belçika’da başlamıştır. 1912’de İsviçre’de kurulan derneğin amacı, ‘‘ülkelerin sınırları içerisinde yaşayan çocukların, her türlü kötü muameleden koruyup kollanmasına yönelik faaliyetlerini kanun çerçevesinde birleştirmek, bunları bir kaynaktaki yayımlamak ve bunların korunmasına yönelik ülkelerarası bir antlaşma yapmasını sağlamak’’ olmuştur. 1913’e gelindiğinde Brüksel’de de aynı içeriklerle bir kongre düzenlenmiştir. Bu kongrede alınan kararlar ile çocuk mahkemeleri, çocuk istismarı, çocuk işçiler, gençleri gözetme ve denetleme gibi konular konuşulmuştur. I. Dünya Savaşı’nın patlak vermesi sonucunda alınan bu kararlar, amaçlarına ulaşamamış ve askıya alınmak zorunda kalmıştır (Müftü 2001).

I. Dünya Savaşının bitimiyle beraber, 1921 yılında Belçika’nın yardımıyla Brüksel’de ikinci bir kongre düzenlenmiştir. Düzenlenen kongre ile ‘‘Uluslararası Çocukları Koruma Birliği’’ adlı bir dernek kurulmuştur (Akyüz, 2010).

I. Dünya Savaşı sırasında savaş alanlarındaki madur çocukların durumlarından etkilenen İngiliz çocuk hakları savunucusu Englantyne Jebb, tüm dünyaya bir çağrıda bulunmuş ve ‘‘Çocuklara Yardım Edin’’ şeklindeki kampanya başlatmıştır. Bu kampanyayı devam eden süreçte 1920 yılında, ‘‘Milletlerarası Çocuk Güvenliği Birliği’’ kurulmuştur. Yapılan

çalışmaların neticesinde Milletlerarası Çocuk Güvenliği Birliği, 1923 senesinde Çocuk Hakları Bildirisi'ni yasal olarak duyurmuştur (Ünal, 2001).

26 Eylül 1924 yılında Milletler Cemiyeti'nin "Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi"ni tanınmasıyla beraber, Milletler Cemiyeti'ne üye olan ülkeler arasında çocuk haklarının savunulmasına yönelik ilk kez resmi adımlar atmıştır (Ünal, 2001).

"Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi"ni resmi olarak imzalayan milletlerin arasında Türkiye Cumhuriyeti de (T.C) bulunmaktadır. Birçok savaş deneyimi yaşamış olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Reis-i Cumhurluğunu yapan Mustafa Kemal Atatürk çocukların iyi şartlarda yaşayabilme, barınabilme, gelişebilme, söz hakkı elde edebilme haklarına ilişkin maddelerin bulunduğu bildirgeyi kabul etmiştir. 1935 yılında kimsesiz çocukları korumak, bakımını üstlenmek ve bu çocukları geleceğe kazandırmak amacıyla "Çocuk Esirgeme Kurumu" adıyla bir merkez kurulmuştur (Serozan, 2005). 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye çocuklarının Milli Bayramı olarak ilan etmiştir. 1979 yılına gelindiğinde Birleşmiş Milletlerin bu yılı "Çocuk Yılı" kabul etmesiyle birlikte Türkiye, bu tarihten sonra kendi ülkesinde kutladığı 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını "Dünya Çocuk Bayramı" olarak ilan etmiştir (Kop ve Tuncel, 2010).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından; bir tarafta Türkiye'nin çocuklar adına yaptığı olumlu çalışmalar dünyada gözlemlenirken diğer tarafta da II. Dünya Savaşı patlak vermiştir. Bu süreçte savaş koşulları nedeniyle Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini kaybetmesi ve yayımlanan Çocuk Hakları Bildirgesi'nin askıda kalması gibi mevzular yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sonlanmasının ardından 1946 yılında, savaştan etkilenen çocuklara yardım amacıyla 13 Avrupa ülkesi'nin öncülüğünü yaptığı "Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu" adında bir teşkilat yapılmıştır. Bu teşkilat, günümüzde halen faaliyetlerini sürdüren UNICEF'in resmi olarak başlangıcını teşkil etmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

II. Dünya Savaşı'nın ardından oluşturulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Savaş öncesinde uygulanması planlanan 1924 Cenevre Bildirgesi'nin yeniden hayata geçirilmesi amacıyla 1946 senesinde Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne "Dünya Milletlerini 1924 yıllarındaki kadar birbirlerine kenetlemek" maksatlı niyetini bildirmiş ve yeniden toplanılmasını önermiştir. 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi resmi olarak ilan edilmiş ve bu bildirmede çocuk haklarına ve çocuk özgürlüklerine ayrıca değinilmiştir. Çocukların bir birey olarak algılanıp korunmaya ihtiyaçlarının olması sebebi ile bildirme yeniden düzenlenmiştir. 10 maddelik Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanarak 20 Kasım 1959 senesinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanmıştır. Polonyalı Prof. Adam Lopatka'nın başkanlığında ve milletlerarası sivil toplum kuruluşlarının da katılımlarıyla meydana getirilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS), 20 Kasım 1989 senesinde Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehrinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda onaylanmıştır. 1990 yılına gelindiğinde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS), 1386 sayılı karar ile Birleşmiş Milletlere üye olan devletlerin oylamasına ve imzalarına açılmış ve 2 Eylül 1990 senesinde resmen onaylanmıştır. 14 Eylül 1990 senesinde Türkiye Cumhuriyeti de Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS)'yi imzalayan ülkeler arasında yer almıştır. Bu sözleşme (ÇHDS), 9 Aralık 1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul olunmuş ve 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de neşredilmiştir. Bugüne baktığımızda Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS), ABD ve Somali dışında 193 ülke tarafından imzalanıp kabul edilmiştir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocuk haklarının tarihçesine bakıldığında, "çocuğun görmezden gelinen bir eşya olmaktan çıkartılıp; haklarını sahip çıkabilen, bilinçli bir varlığa dönüştürülmesi" şeklinde anlatılabilir. Çocuk hakları sözleşmesi, birçok devlet tarafından kabul edilen, değişime dönüşüme açık ve esnek bir sözleşme olarak halen devam etmektedir. Çocukların bu haklarının noksansız bir şekilde uygulanmasından ve devam ettirilmesinden bu sözleşmeyi imzalayan



bütün ülkeler sorumlu tutulmalıdır (UNICEF, 2014). Bu sözleşme ile dünyada yaşamını sürdüren bütün çocukların, hayatının büyük bir kısmını oluşturan eğitim, sağlık vb. konuların kanunlar ile güvenceye alınması hedeflenmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS) yasal boyutta çocukların haklarını açıklayan, devamını sağlamakla yükümlü bir döküman özelliği taşımaktadır (Serozan, 2005).

### **2.2.2. Türkiye’de Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi**

Türkiye’de çocuk hakları ilk kez 1926’da Türk Medeni Kanun ile ortaya çıkmıştır (Serozan, 2005). Türkiye Cumhuriyeti’nden Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün katıldığı 1928 senesinde Cenevre’de imzalanan, “Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi” kabul edilmiştir. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi’nin öncesinde ise Mustafa Kemal Atatürk, 23 Nisan 1920 senesinde meclisin açıldığı günü çocuklara bayram olarak hediye etmiştir (Kop, Tuncel, 2010). Türkiye Cumhuriyeti’nin 1961 Anayasasında yer alan Madde 35 “ailenin korunması” ve Madde 50 “öğrenimin sağlanması hakkı” hükümlerine bakıldığında, bu maddelerde çocuk haklarından bahsedildiği anlaşılmaktadır. 1982 Anayasası’nda ise çocukların korunmasına dair bir çerçeve meydana getirilmiştir. 1982 Anayasası’nın Madde 41, 42, 50, 56, 58, 60, 61 ve 62 hükümlerinde çocuk haklarını anayasal olarak koruyup kollayan ifadelerle değinilmiştir (Akyüz, 2010).

1936 senesinde düzenlenen I. Balkan ve 1938 senesinde düzenlenen II. Balkan Kongreleri Türkiye Cumhuriyeti’nin katılımında bulunduğu çocuk haklarına dair ilk milletlerarası çalışmalardır. Türkiye Cumhuriyeti’nde çocukların haklarıyla alakalı en önemli gelişmelerden birisi Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilan edilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti, bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 senesinde onaylamış, 9 Aralık 1994 senesinde Madde 17, 29, 30. maddelerini yasalar ve Lozan Barış Antlaşması kapsamında çekince koyarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) imzalamıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 senesinde ve 22184 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 4058 sayılı kanun olarak faaliyete girmiştir (Polat, 2002). Türkiye Cumhuriyeti Sözleşmeye bağlı olarak; bu hakların hayata geçirilmesi ve devam

ettirilmesi konusunda, ilerleme için günümüzde de raporlar oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ilk raporunu, Sözleşme'nin onaylandığı tarihten sonraki iki yıl içinde sunmuştur. Ayrıca; bu ilk raporunun sonrasında beş yılda bir komiteye revize edilmiş yeni raporlar sunmaya devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, komitenin geri dönütleri neticesinde sürekli değişim ve dönüşüm ile yeni düzenlemeler uygulamaktadır (Moroğlu, 2003).

### **2.2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Çocuk Haklarının Eğitimi**

Milletlerin ve kişilerin geleceğe dair hedefleri, beklentileri, gayeleri vardır. Kişiler, hayallerini yaşadığı hayatta uygulayabilmesi için çocukluğundan itibaren mücadele etme mecburiyetinde kalırlar. Bireyler, çocukluğundan itibaren aldıkları eğitimlerle geleceğine yön vermişlerdir. Küçük yaşlarda başlayan eğitim, çocuklara kazandırdığı bilgi açısından önemlidir ve bu bilgiler, çocuğun kendi düzeyine uygun olmalıdır. Çocuklara öğretilmek istenilen öğretiler, sadece çocuklardaki bilgi seviyesini yükseltmekle kalmaz aynı zamanda sosyal ve psikomotor becerileri de geliştirebilir. Bu açıklamalara bakıldığında her çocuk, kendi gelişim özelliklerine ve becerilerine uygun eğitim ve öğretim faaliyetleri ile desteklenmelidir (Yavuzer, 1994).

Günümüzde hak ve sorumluluk kavramının farkında olan bireyler evlatlarını; kendi geleceklerini teminat altına alabilen, kendilerini adil bir şekilde savunabilen, söz hakkı alabilen ve fikirlerini hür bir şekilde anlatabilen kişiler olarak yetişmesini arzulamaktadır. Ancak; Hak kavramını idrak edemeyen kişiler, yaşadıkları olumsuz durumların farkında olmadan bu olaylara karşı savunmasız bir şekilde hayatlarını sürdürmek zorunda kalırlar. Ayrıca bu kişiler; saygı kavramının önemini bilmedikleri için bulunduğu toplumda kargaşaya sebep olma ihtimalleri yüksektir. Toplumsal anlamda gelişebilmek, bireylerin edineceği yüksek farkındalıkla ve etrafındaki insanlara saygı göstermesiyle mümkün olabilir. Yukarıda anlatılan durum, çocuklar için de geçerlidir. Haklarının farkında olmayıp bu haklarını olumlu yönde kullanamayan çocuklar, karşısındaki insana saygı gösterememe ve toplumsal kargaşaya sebep

olma potansiyeline sahiptir. Çocuklar, geleceğin anahtarıdır. Gelişmiş bir toplum olabilmek, toplum içinde yetişen çocukların eğitimine bağlıdır. Çocukların gelecekte bilinçli bireyler olarak söz sahibi olabilmeleri, haklarının farkında olabilmeleri ve saygılı bireyler olarak yetişebilmeleri için, maddeleri evrensel olarak kabul edilmiş olan “Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesini” öğrenmeleri gerekmektedir. Çocukların, doğdukları andan itibaren evlerinde ve devamında ise okullarda alacakları “hak bilinci” kazandıran bu eğitim sayesinde; kendini geliştirebilen, yaşadığı toplumu ve evreni tanıyabilen, fikirlerini özgürce anlatabilen, eleştirel düşünme becerisine sahip, problem çözme becerilerini geliştirebilen, bilinçli düşünen bir insan olarak yaşadığı toplumda aktif bir şekilde rol alması mümkün olacaktır (Covell, K. ve Howe, R. B., 2005).

Çocuklar yaşamlarının birçoğunu okulda geçirmektedir. Çocuklara hak eğitiminin verilmesinde, ortaöğretim programında bulunan Sosyal Bilgiler Dersi'nin önemi yadsınamaz. Sosyal Bilgiler eğitimi sayesinde çocuklar, gelecekte haklarının bilincinde olan ve haklarını hayatında kullanabilen insanlar olarak aktif bir hayat süreceklerdir. Sosyal Bilgiler dersinde öğretilen çocuk hakları eğitimi Çocuk Hakları Sözleşmesi ile hukuki olarak da güvenceye alınmıştır. Sözleşmeye göre; devletler, kendi sınırları içinde yaşayan çocuklarını, hakları hususunda eğitmekle görevlidir. Çocuk hakları eğitimi ile çocuklara, sözleşme maddelerini kavratmak ve vatandaşlık değerlerini öğretmek amaçlanmıştır (Males ve Stricevic, 2001).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de bulunan “4, 28, 29 ve 42'nci maddeler” çocuk hakları eğitiminin anayasal temellerini oluşturmaktadır. Madde 4'te çocuklara tanınan hakların faaliyete geçirilmesinden ve çocuklara bu hakların öğretilmesinin zorunluluğundan bahsedilmiştir. Sözleşmenin 28'inci maddesine bakıldığında; devletlerin bu hakları kabul etmesinin önemine ve fırsat eşitliği sağlamasına değinilmiştir. Bu madde ilköğretimin ve ortaöğretimin tüm bireyler için mecburi olduğundan, üniversitelerin bütün öğrencilere açık olduğundan bahsetmektedir. Sözleşmenin 29'uncu maddesinde çocuk haklarına dair eğitimin,

devletler tarafından nasıl verileceğinden söz edilmektedir. Sözleşmenin 42'nci maddesinde ise; sözleşmedeki maddelerin uygun ve etkili olan araç - gereçlerle çocuklara öğretilmesinin önemine değinilmiştir. Söz konusu olan bu son madde, Sosyal Bilgilerin de ana görevi olan aktif öğrenmeyi çocuklara öğretmede de faydalı olacaktır (Gülmez, 2001).

Sosyal bilgiler dersi, sözleşmenin bu son maddesini desteklemektedir. Çocuğun eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi hedefleyen Sosyal Bilgiler dersi ayrıca; çocukların haklarının farkına varabilecekleri kişiler olarak yetişmesini de amaçlamaktadır. Öğrencilerin, çocuk haklarını idrak etmeleri ve doğduğu andan itibaren bu haklara sahip olduğunu özümsemesi için Sosyal Bilgiler dersinin katkısı büyüktür (Gülmez, 2001).

Çocuk Hakları konusunda gerekli eğitimi alamayan çocukların, hak terimini özümsemedikleri ve karşısındakilerin de haklarına saygı ile yaklaşmadıkları gözlemlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde Çocuk Hakları eğitiminin temel amacı; çocukların haklarını farketmelerini, uygulayabilmelerini ve bu haklarını gerektiği şekilde karşısındaki bireye, saygı ile aktarabilmelerini sağlamaktır. Sosyal Bilgiler dersinde Çocuk Hakları ile birlikte çocuklara, milli değerlerimizi öğretme imkanı da sağlanabilir (Males ve Stricevic, 2001).

Çocuk hakları üzerine eğitim şu maddelere dayanır: (Lane, Teacher's guide, London, 2006).

- Çocukların bu dünyada hakları bulunmaktadır.
- Çocuklara, hakları üzerinde farkındalık kazandırılmalıdır.
- Çocuklara haklarından özgürce faydalanabilmeleri için fırsatlar verilmelidir.
- Çocuklara kendi haklarını koruyabilmeleri için şanslar verilmelidir.

Çocuklar Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğrendikleri haklarını, yine bu hakları öğrendikleri okul ortamında ve yaşadığı çevrede tatbik edip iyice özümsemeleri de sağlanmalıdır. Ayrıca çocuklar, okula başlamadan önceki yaş aralığında ailelerinden haklarını öğrendikleri taktirde; çocukların kendilerine olan farkındalıkları yükselecek ve kendilerini ifade

etme becerileri de geliŒecektir. Bu farkındalıklara okul öncesi dönemde sahip olan çocuklar, ilkokulda Hayat Bilgisi dersi ve ortaöğretimde Sosyal Bilgiler dersi ile haklarını daha rahat anlama imkanı bulacaklardır (Campbell, K. ve Covell, R., 2001).

Çocuklar, hak kavramını ilk kez duyduklarında bu kavramı soyut olarak anlamaktadırlar; lakin çocuklara aileleri ve çevreleri tarafından bu kavram, hayatlarının içine harmanlanarak ve yaparak yaşayarak öğretildiğinde; okul ortamında öğrenecekleri soyut ‘‘Hak’’ kavramını özümsemeye zorluk yaşamayacaklardır. Ayrıca; okul ortamında da bu kavram örneklerle açıklanarak yakından uzağa ilkesiyle çeşitli örnekler verilerek anlatıldığında çocuğun zihninde somutlaştırması sağlanacaktır (Campbell, K. ve Covell, R., 2001).

Bütün bu şartlar yerine getirildiği takdirde öğrencilere, tam manasıyla çocuk hakları eğitimi verilmiş olacağı düşünülebilir. Bunun yanında; çocuk hakları eğitiminde, derslerde bulunan araç - gereçler ile ders ortamı çok büyük önem taşımaktadır. Çocuklara hakları öğretilirken, onları pasif olmaktan kurtaracak faaliyetlerle öğretim yapılması büyük önem taşımaktadır. Böylece bu faaliyetlere katılan çocuklar, haklarını ilgi çekici yollarla öğrenecek ve bu öğrendikleri bilgilerinin kalıcı olması da mümkün olacaktır (Öztürk ve Dilek, 2003).

## **2.3. Değerler**

### **2.3.1. Değer Kavramı**

Değerler, sosyal bilimlerin varolduğu andan itibaren süregelen temel kavramlardan biri olmuştur. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi alanlarda etkin bir vazife üstlenmiş olan değerlerden; süreç boyunca değişimleri izlemek, sosyo-kültürel kümelenmelerin ve kişilerin özelliklerini ortaya çıkarmak ve davranışlarının dayanaklarını anlatmak maksadıyla faydalanılır (Schwartz, 2012).

Değer, bireyi diğer varlıklardan ayıran ve insanların belli başlı hareketlerini yönlendiren düşünce biçimlerinin tamamıdır (Sönmez, 2014). Sosyolojik ilerlemeler boyunca, iyi - kötünün ne anlama geldiğine dair tartışmalar değer kavramının varolmasını sağlamıştır. Değerler, sosyal

ve kültürel hayata bir yön veren kontrol edici değişkenler şeklinde açıklanmaktadır (Tural, 2018). Latin literatüründe “kuvvetli olan” manasını taşıyan değer kelimesi, “valere” kökünden türetilmiştir (Güven, 2014; Akkaya, 2014). Bu terimi, sosyal bilimlerde Znaniecki tarafından ilk kez ortaya atılmıştır (Bıçak ve diğerleri, 2016; Güven, 2014).

Felsefe, psikoloji, sosyoloji ve eğitim, antropoloji gibi çeşitli sosyal alanların çalışma sahasına giren değer kavramıyla ilgili yapılan açıklama ve tanımların ortak özelliklerinden birisi de değerlerin içinde varolduğu toplumun hayatına yön vermesidir (Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013). Hemen hemen her sosyal bilimler alanında ve her disiplinde çalışma yeri bulması sebebiyle kavramsal çerçevesi tam olarak netlik kazanmamıştır (Güven, 2014; Yazıcı, 2014).

### **2.3.2. Değer Kavramının Oluşumu**

Düşünebilen bir varlık olan insanı, bu özelliği dışında önemli kılan en önemli özelliklerinden birisi de oluşturduğu değerleridir. İnsanlar, hayat sahnesinde var oldukları andan itibaren içgüdüsel olarak oluşturdukları hisleri ve düşünceleri neticesinde hayata karşı bakış açılarını geliştirmişlerdir. Bu bakış açıları sayesinde oluşan tavırlar, değerleri oluşturmuştur (Bolat, 2016). İnsanlar, yerleşik yaşama geçmeleriyle beraber diğer insan gruplarıyla bağlantı kurmuşlardır. İnsanların bir arada yaşamaya başladığı andan itibaren oluşan değerler, diğer insan gruplarıyla bağlantı kurulmasıyla birlikte, yayılarak değerler sisteminin oluşmasını sağlamıştır (Bolat, 2016). Her ne kadar değerlerin ortaya çıkma süreci önemli olsa da aynı zamanda bu değerlerin yayılabilmesi için toplumsal kabulün de yeri çok önemlidir. Kabul edilen hisler ve davranışlar, belli bir süreç boyunca değerlere dönüşüp bireylerin yaşantılarına yerleşmiş olur (Dilmaç, Ertekin ve Yazıcı, 2009). Kabul gören toplumsal nizamın oluşmasının ardından, elde edilmiş değerleri hayatta tutmanın ve gelecek nesillere aktarmanın çok önemli bir bireysel görev olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bakış açısıyla; toplum yapısını oluşturan genç kişilere, varolan değerler aktarılmalıdır. Değerlerin bilinçli olarak özümseme

süreci; çocukluk döneminde başlar ve bu değerleri öğrenen çocuk, hayatı boyunca bu süreci sürdürür (Akkaya, 2014).

### 2.3.3. Değerlerin İşlevleri

İşlev kavramı, bir bölgede yer alan toplum, kültür ve kişilik vb. birimler namına bir kurumun işleyişine ve bu kurumun sorumluluğuna verilen isimdir. Değerlerin de birtakım işlevleri bulunmaktadır ve bu işlevler şunlardır:

- İnsanların bir konu hakkında karara varabilmesi için değerlerden yararlanılabilir. Değerler, bireylerin ya da toplumların bir duruma gösterdiği önemin tespit edilmesinde ve toplumsal hiyerarşiyi açıklamada kişilere yardımcı olur.

- Değerler, insanların dikkatlerini, her zaman yararlı olacağı varsayılan kültürel temalar üzerine çeker.

- Değerler, sosyal hayatta insanlarla iletişimi kuvvetlendireceği varsayılan ideal düşünceleri ve ideal davranış biçimlerini öğretir.

- Değerler, bireyin içinde bulunduğu toplumdaki rolünü, benimsemesine yardımcı olur.

- Değerler, toplumların aralarında bir düzen oluşturmasında ve oluşturulan bu düzeni sürdürmesinde bir denetim organıdır.

- Değerler, toplumlarda birlik – beraberlik araçları olarak hizmet ederler.

- Bireyleri, toplumları, yaşamları tasvir etmede bir görev üstlenir (Yazıcı, 2014).

### 2.3.4. Değerlerin Özellikleri

Değerler altı temele dayanmaktadır:

1. Herhangi bir toplumda yaşayan birey, o toplumda hangi amaç için yaşıyorsa değerler de işte o amaca hizmet eder. Değerler, bireylerin ve özellikle de toplumların hal - hareketlerini ve gayelerini tam olarak ilgilendirmektedir. Örneğin; adalet, eşitlik, düzen ve yardımseverliği önemli olarak kabul etmiş bireyler bu değerlere ulaşabilmek için bazı faaliyetlerde bulunabilirler.

2. Değerler, insanların duyguları ve düşünceleriyle bağlantılıdır: Değerler, duygularla ve düşüncelerle sarmal ve ayrılmaz bir bağ şeklinde birbirine bağlıdır. Bir değer ortaya çıktığında; insanların duygularıyla hareket etme potansiyeli de yükselir. Örneğin; bir değer olarak özgürlük değerini özümseyen bireyler, özgürlükleri tehdit unsuru olduğunda tepki gösterebilirler. Özgürlüğünü korumada aciz olduklarında çaresiz olurlar ve özgürlüklerine sahip olduklarında kendilerini etraflarına karşı daha faydalı hissederler.

3. Değerler, bir bireyin kabul ettiği belirli ölçütler ile belirli standartlar dahilinde kullanılabilir: Değerler bireyin; hareketlerine, hissettiklerine, olayları algılamalarına yön verebilmektedir. Örnek verilecek olursa; bir kişi değer olarak dürüstlük değerine önem veriyorsa yine içgüdüsel olarak dürüstlüğe önem veren bireyleri arkadaş olarak seçme potansiyeline sahiptir.

4. Değerler, belirli davranışların ve olayların bir üst seviyesinde durarak daima varlığını korumaktadırlar. Başka bir deyişle; toplumsal değerler, her şartta geçerliliğini korumaktadır. Örneğin; bir birey hangi değeri benimsemişse; girdiği her ortamda o değeri benimsemeye devam edecektir, duruma ve ortama göre değere inancı değişmeyecektir.

5. Her ne kadar bireyin bir değere inancı, durumlara göre değişirse de her bireyin bir değere verdiği ehemmiyetin sıralaması farklılaşmaktadır: Değerlerin bireyde uyandırdığı hissiyata, düşünceye ve hayatında sağladığı kolaylığa göre birey, değerleri kendisine göre sıralamıştır.

6. Birden fazla değer, bir aksiyonu veya bir tavırı etkilemede belirli olabilir. Birkaç değer bir davranışa veya bir inancı aynı anda, benzer etkiler gösterebilir. Değerler hal - hareketlere rehberlik ederken birden çok değer göreceli olarak faydası bulunmaktadır (Schwartz, 2012).



## 2.4. Değerler Eğitimi

### 2.4.1. Değerler Eğitimi Kavramı

Değer eğitimi, bir milletin sahip olduğu değerlerin aktarımıdır (Balcı ve Yelken, 2013). Değerler eğitiminde amaç, bir toplumda var olan bireye o topluma ayak uydurabilmesi için belli başlı değerleri öğretmek ve kendi içlerinde kaynaşmalarını sağlamaktır (Alimcan ve Şam, 2017). Bir toplumda kabul edilmiş olan değerleri özümsemiş ve tastik etmiş kişilerin sağlanması; başta ebeveynlerin, toplumun ve toplumdaki eğitim organlarının en önemli vazifelerinden biridir. Eğitim kuruluşlarının amaçları, bilimsel açıdan başarılı, ana değerlerle çevrilmiş vatansever kişiler yetiştirmek yönündedir. Değerlerin nesilden nesile aktarılması için gerekli olan ortamın ve fırsatın her daim sağlanarak, bu değerlerin çocuklara eğitim merkezlerinde öğretilmesi gerekmektedir (Yazıcı, 2006). Bir kişi; doğduğu andan itibaren ebeveynlerinden, ardından akrabalarından, arkadaş çevresinden, dini inançlarından ve gelenek – göreneklerinden birçok farklı değeri, okula gitmeden önce öğrenmiştir. Okullarda ise öğrenilen değerlerin, profesyonel okul ortamlarında geliştirilerek, çocukların bilinçli birer vatandaş olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Değer eğitimi; bireylerin evlerinde, çeşitli eğitim kuruluşlarında ve gönüllü merkezlerde aktarılabilir (Lakshimi ve Paul, 2018).

Eğitimin tanımına bakıldığında eğitim, bir kişide meydana gelen istendik davranış değişiklikleri şeklinde bir açıklama yapılabilir (Çoban, 2016). İnsan haklarıyla alakalı evraklarda eğitimin tanımı ise; bireyin benliğini her yönden tamamlayan ve insan haklarına paralel olarak yürütülen, faaliyetler biçiminde açıklanmaktadır. Bu tanımların ışığında eğitimin temel amaçlarından birisi de; milletlerin kendi içinde oluşturduğu ve milletlerarasında ortak bir kabul oluşturan, değerleri öğretmektir. Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi için; eğitim politikalarının tasarlanması, parasal olanaklarının sağlanması ve öğretmenlerin yetiştirilmesi vb. mevzularda birtakım yapılandırılmaları gidilmesi her daim gerekmektedir (Gül, 2004).

Toplum tarafından kabul edilmiş olan belli başlı değerlerin eğitim kurumlarında öğretilmesi durumu; bireylerin iletişim kurabilme, işbirlikli çalışabilme ve kriz anında sorunları çözebilme yeteneğine pozitif yönde etki gösterebilir. Değerler, çocukların disiplinli bir şekilde yetiştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda okulların, ailelerle birlikte organize bir şekilde hareket etmesini ve eğitim süreci boyunca çocuk – ebeveyn – uzman etkileşiminin sürmesini de desteklemektedir (Ulusoy, 2010). Değerler eğitimiyle sürekli etkileşimde olan insanlar çoğu zaman bunun farkında olmayabilir. Ancak; okula başlamadan önce öğrenilen değerler eğitimi, çocukların okula başlamasıyla birlikte bilinçli bir program halini almıştır (Bıçak ve diğerleri, 2016).

#### **2.4.2. Değerler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi**

Dünya üzerinde eğitim kavramı ne kadar eskiyse, değerlerin eğitimi de bir o kadar eskidir. Değerler eğitimin iki ana amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, eğitim sayesinde bireylerin bulunduğu çevreye faydalı ve uyumlu olabilmesi, bir diğeri ise insanların içinde bulunduğu topluma sadık bir birey olarak duygularının gelişmesini sağlamaktır. Değerler eğitimi Hristiyanlık, Budizm, Yahudilik ve Müslümanlık gibi dinlerde; Aristo ve Sokrates gibi felsefi düşünürlerin eserlerinde sıkça görülmektedir (Altan, 2011).

Değerler eğitimini resmi olarak ilk kez 1920 yılında Amerika’da uygulanan kişilik eğitimine ait çalışmalarda görmekteyiz. 1930’lu yıllara gelindiğinde bu kişilik eğitime olan alakada bir düşüş yaşanmış ve bu alaka düşüklüğü 1960’ların sonlarına kadar sürmüştür. Ancak; 1960’ların sonlarında hem halkın içerisinde hemde eğitim camiasında değerlere ve değerler eğitimine gösterilen alakada yeniden yükseliş görülmüştür (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). 1970’lerden itibaren değerler eğitimi hakkında uygulanan çalışmalarda hem sayısal veriler bağlamında hemde niteliksel bağlamda artış görülmüştür (Özensel, 2003).

Değer eğitimi konusunda uygulanan çalışmalar, 1970’lerin ortalarından itibaren basılmaya başlamıştır. Değerler hususundaki bu çalışmalarda; Rokeach, Simon, How gibi bilim

insanlarının adları ilk sırada yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda; değerlerin öğretiminde, bireye öğreneceği değerleri açıklama ve bireyin yaşadığı ahlaki ikilemlere açıkça değinilmiştir. 1980’li yıllara baktığımızda değer eğitimi çalışmalarında tekrar bir yavaşlama meydana gelmiştir. Uygulanan çalışmalarda “değerler eğitiminde telkin” yöntemi sıklıkla uygulanmıştır. 1990’larda ise toplumsal ve ahlaksal açıdan değerlere gösterilen yönelimin yerini “bireylerin birbirleriyle anlaşmasına” yönelik değer konularında artış meydana gelmiştir. Bu yıllar boyunca yaşanan ahlaki sorunlar neticesinde, hem değerlerin öğretilmesi hemde ahlak eğitiminin zorunluluğu tekrar gündeme gelmiştir. Sonuç olarak; ebeveynler arasında, toplumda, eğitim kurumlarında ve akademik ortamda değerler eğitimine olan ilgi gün geçtikçe yenilenerek artmaktadır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

### **2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi**

Sosyal bilgiler dersi, insanoğluna, kendi yakınındaki ve uzağındaki sosyal çevresi ile geçmişini öğrenme, bugününü yaşama ve gelecek yıllarını planlama şansı verirken insanların sosyolojik bir kimlik oluşturmaya da olumlu katkılar sağlar. Okul çağındaki bir öğrenciye, yaşayacağı hayat süresince ihtiyacı olabileceği düşünülen; bilgileri, değerleri ve becerileri aktarmada çok hayati bir görev üstlenmiştir. Bu önemli misyonu sebebiyle Sosyal bilgiler dersinin, Cumhuriyet’in ilk dönemlerinden beri yurdumuzda hazırlanan bütüm programlarda ana derslerden biri olacak biçimde tasarlandığı görülmektedir (Taş ve Kıroğlu, 2018).

Sosyal bilgiler dersi amaçları, kültürel mirası koruyup bireylere benimseterek gelecek nesillere aktarmak, öğrencilerin toplumsal sorunları kolaylıkla anlayıp bu sorunlara çözüm üretmesini sağlamak şeklinde sıralanabilir. Sosyal bilgiler, Türkiye Cumhuriyeti’nde diğer derslerden farklı bir disiplin olarak incelenmekte ve ilköğretim 4,5,6,7 sınıflarda zorunlu ders olarak okutulmaktadır (Akpınar ve Aydemir, 2012). Bu dersin kapsamının tarihi bir nitelik taşıması, çok çeşitli kültürleri aktarmada rehber olması ve disiplinlerarası bir ders olması sebeplerine bakılarak; değerler eğitiminin uygulanmasında da yine Sosyal Bilgiler dersinin

ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014). Sosyal bilgiler eğitiminin, insanlara vatandaşlık değeri sağlama, yaşadığı çevredeki mevcut olan değerlerin farkına vardırma ve bu değerlerin aktarımına yardımcı olma konularında büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır (Kuş, Merey ve Karatekin, 2013).

Ülkemizde, Cumhuriyet'in ilan edildiği zamandan beri hazırlanan eğitim politikalarında değerler eğitimi sürekli yer almıştır. 1998 - 2005 yılları ile 2017 yıllarındaki eğitim programı düzenlemeleriyle eğitim, daha planlı bir hale dönüştürülmüştür (Ünlü ve Kaşkaya, 2018). İlköğretim eğitim ve öğretim programları düzenlenmiş ve 2005'de yürürlüğe konmuştur. Bu düzenlemelere paralel olarak Sosyal bilgiler dersi programında da yenilenmelere gidilmiştir. Bu ders, yeni bir yaklaşımla hazırlanmıştır ve öğrenme alanları disiplinler arası olacak şekilde; becerileri, değerleri ve kazanımları kapsamaktadır. Her öğrenme alanına, öğrencilere öğretilecek olan değerler ve beceriler eklenmiştir (Tonga ve Uslu, 2015). Sosyal Bilgiler'in; değerleri tastik etme, vatani değerleri kavrayabilme, milletlere rehber olan kişiler konusunda bilgi sahibi olma ve bu kişilere minnet duyma tarzında değerler eğitimi hakkında birçok hedefi bulunmaktadır (Aktan ve Kılıç, 2015).

Okullarda öğretilen değerler, son zamanlara kadar örtük bir programla öğrencilere aktarılmaya çalışılsa da son zamanlarda okullardaki öğretim programlarının ana unsuru olarak uygulanmaya başlanmıştır (Acun ve diğerleri, 2013). 2005 öncesinde tasarlanan Sosyal bilgiler programlarında örtük bir durumda bulunan değerler, 2005 yılında ve sonrasında yapılan yenilikler sonucunda bir netlik kazanmış ve Sosyal Bilgiler programında bir liste haline getirilerek açıkça anlatılmıştır (Çoban ve Akşit, 2018; İnel ve Urhan, 2018). 2005'de tasarlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Program'nda değerler eğitimi, önemli bir yer kaplamaktadır (Tay, Durmaz ve Şanal, 2013). 2005 yılında Sosyal Bilgiler programında yapılan düzenlemeler sonucunda, yeni bir yaklaşım olan, yapılandırmacı yaklaşımın özümsemesiyle çocukların

duyuşsal alanlarını geliştirmeye yönelik değerlere ağırlık verildiği görülmektedir (Alimcan ve Şam, 2017).

#### **2.4.4. Sosyal Bilgiler Ders Programında Yer Alan Değerler**

- 2005 yılında rezerve edilen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere aktarılması düşünülen yirmi (20) tane değer bulunmaktadır. Bu değerler: “Adil olma, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Drstlk, Estetik, Hoşgörü, Misafirperverlik, Özgürlük, Sağlıklı olmaya önem verme, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatanseverlik ve Yardımseverlik olarak ifade edilmiştir” (Çelikkaya ve Seyhan, 2017; İnel ve Urhan, 2018).
- 2017 yılında düzenlenen Sosyal Bilgiler Programı’nda da değerlere yer verilmiştir (İnel ve Urhan, 2018). 2017 yılında öğrencilere öğretilmesi amaçlanan değerler: “Hoşgörü, Misafirperverlik, Sağlıklı olmaya önem verme ve Temizlik” çıkarılıp yerine “Eşitlik ve Tasarruf” ilave edilerek toplamda 18 değerin öğretilmesi amaçlanmaktadır (Çelikkaya ve Seyhan, 2017; İnel ve Urhan, 2018).
- 2018 senesinde düzenlenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda öğrencilere öğretilmesi planlanan değerler şunlardır: “Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Drstlk, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik” (MEB, 2018).

### **2.5. Yardımseverlik Değeri ve Yardımseverlik Değerinin Boyutları**

#### **2.5.1. Yardımseverlik Kavramı**

Yardımseverlik, her an yardıma ihtiyaçı olan kişilere, menfaat veya kişisel bir fayda beklemezsizin maddi ya da manevi yardım etmektir. Herhangi bir art niyet düşünmeden

karşıdaki biri adına bir iyilikte bulunmak; elinde var olan her türlü imkânı diğerlerinin menfaati için harcamak; insanların karşılaştığı güçlükler neticesinde onlara destekte bulunmak, ve bu sayılan tüm davranışları gönül rızasıyla yerine getirmektir (Karatekin ve diğerleri, 2012). Yardımseverlik, bir milletin beraberce hareket etmesi ve birbirlerine bağlılığı neticesinde meydana gelen bir olgudur (Çiçekliyurt ve Demir, 2015).

Yardımlaşmanın uygulanma aşaması toplumlarda farklı tarzlarda ortaya çıkabilir ve gelişebilir. Yolunu bilmeyen bir bireye yol tarifi yapmak, karnı aç olan bir insanın karnını doyurmak, hasta insanların tedavisine yardımcı olmak...vb. olayları yardımseverliğe örnek olarak gösterebiliriz. Bir millette yardımlaşmanın en temel şekline bakıldığında, ilk olarak yardıma muhtaç bir kişinin hayatını standart bir seviyede sürdürebilmesi adına, zaruri ihtiyaçlarını karşılama tarzında kendisini göstermektedir (Vatandaş, 1999).

Bireyin doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumda ve okul çağına başladığında ise eğitim kurumlarında kazandırılması hedeflenen yardımseverlik değeri ile bireyler, işbirlikli çalışmayı alışkanlık haline getiren, paylaşmayı seven, karşıdaki insana yardımcı olan, etrafına karşı özverili olan bireyler şeklinde yetişeceklerdir. Bu nedenlerden dolayı bir millette nesilden nesile devam etmesi gerekli olan yardımseverlik değeri hayati bir önem taşımaktadır (Beil, 2003).

### **2.5.2.Yardımseverlik Değerinin Boyutları**

Yardımseverlik değerinin boyutlarına baktığımız zaman “fedakarlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşmak, cömertlik, gönüllülük” olarak ifade edildiğini görmekteyiz. Bu boyuntlara baktığımızda hepsinin birbirini tamamlayan nitelikte olduğu ve bir bütün olarak ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır Bunların ana temasında ise; ihtiyacı olana yardımcı olma fikriyatı bulunur (Bilgin, 2004).

- Fedakarlık: Fedakârlık, kavramı “özverili olma durumu” şeklinde açıklanabilir (TDK, 2022). Kişinin, kendisinden evvel diğerlerinin menfaatini düşündüğü,

benliğini feda ettiği ve hemen hemen her toplum tarafından da kabul edilen erdemli davranıştır. Fedakârca davranan kişiler, içinde bulunduğu millet tarafından sayılan ve daima hatırı sayılan kimseler olmuşlardır. Bu kişiler toplum tarafından da daima var olması istenilen kimseler olarak görülmesine ek olarak toplumu da ilerlettikleri düşünülür. Bu nedenlerden dolayı; fedakarca davranan kimseler yetiştirmek, milletlerin yegane vazifeleri arasındadır. Fedakârlığın var olduğu yerlerde sosyal etkileşim de oldukça kuvvetlidir. (Bilgin, 2004).

- Merhamet: Merhamet, bir canlının maruz kaldığı kötü olayların sonucunda bir başkasının duyduğu acıma ve üzüntü halidir (TDK, 2022). Merhamet, rahman - rahim - rahmet sözcükleri ile aynı kökendedir. Merhametin, eğitim yoluyla bir bireye öğretilmesi küçük yaşlardan itibaren olmalıdır. İlk olarak ebeyenler tarafından öğretilmesi gereken merhamet eğitimi, çocuklar okul çağına geldiğinde; eğitim kurumlarıyla birlikte paralel olarak sürdürülmelidir (Başdağ ve Kırıl, 2016).
- Cömertlik: Cömertlik, bir bireyin karşısındakine verimli olma durumu, eli açık olma durumudur (TDK, 2022).
- Sosyal Sorumluluk: Sorumluluk, bir bireyin içinde bulunduğu toplumdaki, yapmış olduğu hallerinin ve hareketlerinin sonuçlarını kabul etmesidir. Sosyal sorumluluğun tanımı ise; toplumda, bir bireyin kendi aktif faaliyetleri neticesinde bir sorumlu davranışlar gösterebilmesi şeklinde açıklanabilir (TDK, 2022). Sosyal sorumluluk kavramı, toplumdaki fertlerin menfaatlerini de kollamaktır. Kişinin, kendi menfaatini hariç tutarak; ülkesini, milletini, yaşadığı toplumda bulunan devlet kurumlarını ve hatta ailesini koruyarak faaliyette bulunmasıdır (Halıcı, 2001).

- **İşbirliği:** İşbirliği kavramı, menfaat alanları ortak olan bireylerin amaçladıkları bir olayın veya durumun gerçekleşebilmesi için birlikte çalışmasıdır. İşbirliği; belirli bir amaca veya başarıya ulaşmak için güçlerini birleştiren bireylerin birbirlerine fayda sağlaması durumudur. Eğitim kurumlarındaki etkinlikler, kutlanan özel günler hatta toplumumuzdaki düğünler ve cemiyetler vb. gibi faaliyetlere hazırlık da birer işbirliği örneğidir (Jersiled, 1979, akt. Aktepe, 2010).
- **Paylaşmak:** Paylaşma, aralarında bir şeyi bölüşmek, paylaşırma yapmak, üleştirmek (TDK, 2022) şeklinde açıklanabilir. Çocuklar, diğer kişilerin yaşadıkları üzüntüyü görünce bazen nasıl davranacağını bilincinde olamazlar, üzürlü ve endişelenirler. Bu duygusal tavırlara rehberlik yapıldığı takdirde, ilerleyen zamanlarda benzer olaylarla karşılaşan çocuklar, bu olaylar arasında çıkarım yapabilecek ve yardım etme potansiyeline sahip olacaklardır. Çocukların pozitif hareketleri özendirilip, negatif olayların da tekrar yaşanmaması adına gerekli hazırlıkların yapılması; paylaşmanın öğretilmesi adına gereklidir (Bilgin, 2004).
- **Gönüllülük:** Gönüllülük kavramı, yaşanan herhangi bir durum karşısında o durumu gerçekleştirmek için bireyin gönüllü olmasıdır (TDK, 2022). Gönüllülük; bireyin herhangi bir maddiyat düşünmeksizin içinde bulunduğu toplumun menfaatine olacağını varsaydığı hedeflere ulaşmak adına, isteyerek, çevresine veya toplum kuruluşlarına yardımcı olma durumudur (Akgül, 2020). Gönüllülük esasıyla devam ettirilen organizasyonlarda çalışanlar; diğerleri ile birlikte işbirliği içinde çalışıp üretken olarak, sorunlara daha fazla çözüm odaklı olabilmektedirler. Gönüllü olma durumu insanlara; sürekli bir başkasından yardım bekleme durumundan, insanların etrafına daha fazla üretken olabile



durumuna geçebilme imkanı sağlamaktadır. Gönüllülük ayrıca; bir milletteki birlik ve beraberliği de kuvvetlendirir. Gönüllülük faaliyetlerinde edinilen bireysel tecrübelerin toplamı, toplumsal başarıların gerçekleşmesine teşvik olarak karşımıza çıkabilir (Akgül, 2020).

## 2.6. Beceriler

### 2.6.1. Beceri Kavramı

Beceri, kişinin herhangi bir işi yapabilmeye yatkın olma durumu ve marifetli olma, elinden her iş gelebilme halidir (TDK, 2022). Becerinin bir sözcük olarak anlamına baktığımızda; bireye verilmiş bir yükümlülüğü, yapabileceği en iyi bir yöntemle tamamlamak için tecrübeyle elde edilen bir yeterlilik (Kaya, 2015). Yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi becerinin çekirdeğinde; öğrenmenin devam ettiği zaman boyunca benimsenmesi ve bu kazanılan tecrübelerin hayat boyunca uygulanabilmesi gerekir. (MEB, 2005).

### 2.6.2. Becerilerin İşlevleri

Becerilerle alakalı tanımlara paralel olarak, becerilerin birçok işlevi de bulunmaktadır. Bu işlevleri şu şekilde sıralayabiliriz (Aladağ, 2015):

Beceriler;

- Aşamalı bir sistem şeklinde ayarlanmaktadır.
- İstenilen amaç doğrultusunda oryantasyon yapılan hareketlerdir.
- Kapsama alanı veri değerlendirmeleridir.
- Becerileri seçebilme gücümüz bulunur.
- Beceriler entegreleri kapsar. Yani, her beceri birden fazla becerinin eş zamanlı olarak faaliyete geçmesini gerektirir.
- Becerilerin öğrenilmesi sonucu oluşan davranışlar basmakalıp olmayann davranışlardır.

### 2.6.3. Becerilerin Sınıflandırılması

Beceri konusunun sınıflandırılması, literatürde oldukça geniş bir şekilde yer edinmiştir. Birçok yurtdışı araştırmalarında gözlemlenen ortak tanımlara göre, beceriyi 3 şekilde sınıflandırabiliriz (Güneş, 2012):

- **Zihinsel Beceriler:** Öğrencilerde geliştirilmesi istenen bütüm becerilerin çekirdeğine yerleştirilmiştir. Bu zihinsel becerilerin ana temasında, öğrencilerin kavrayabilmeleri, düşünebilmeleri ve aynı zamanda sorgulayabilmeleri vardır. Bu imkanların oluşturulması sayesinde; bilgiler ve tecrübeler oluşur. Aynı zamanda bu durum, duyguların ve düşüncelerin oluşturulması açısından değer taşımaktadır.

- **Bireysel Beceriler:** Bu açıdan değerlendirilen beceriler ise; iletişim kurmadaki beceriler, bilgiye ulaşabilme becerisi ve varılan bilginin aktif bir şekilde kullanılması şeklinde anlatılabilir.

- **Sosyal Beceriler:** Farklı ortamlarda farklı kişilerle tesirli birliktelikler kurulabilmesi, birlik yapılarak çalışılabilmesi, çözüm odaklı olunabilmesi şartıyla ayarlanan yetenekler, bireylerin etrafındakilerle kurduğu ilişkilerini kontrol etme, sosyal bir ilişki sağlayabilmek adına hayati önem taşır.

## 2.7. Beceri Eğitimi

### 2.7.1. Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi

Beceri eğitimi; bir işi, bir hareketi meydana getirebilmek için bilgidен yararlanabilme şeklinde ele alınır. Beceri eğitiminde, ilk olarak bilgidен yararlanabilme durumu ele alınmalıdır. Bilgidен yararlanabilme konusuna bakıldığında; servis edilen bilginin öğrenciyi cezbetmesi ve öğrenciyе göre olması gerekir (Özden, 2009).

Sosyal Bilgiler dersinin öğretmenleri; öğrencileri, beceri eğitimi esnasında tartışmalı konular hakkında münazaralar yaptırmaktan çekinmemelidirler. Eğitim kurumlarının birinci sorumluluğu; Milli bilince sahip bireylerin, yükümlülüklerine sahip çıkmaları hususunda bir

rehber olmalarıdır. Eğitim bu sayede; demokratik olan toplumlarda, durumlara göre oluşan problemlerin çözümünü de üretebilecek öğrencileri yetiştirebilmek için, akıllıca planlanmış, öğrenimde mecburi olan becerileri öğretmektedir. Bunun haricinde; eğitim kurumlarında öğrencilere beceri eğitimi verilirken hem oyunlar hemde kurgu durumuna getirilmiş hikayeler kullanılmalıdır. Bu yöntem; öğrencilere yeni davranışları ve rolleri ders esnasında öğretmek, öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşacakları olasılıkları deneyimlemek için şanslar oluşturmasını sağlar (Ata, 2009).

### **2.7.2. Sosyal Bilgiler Ders Programında yer alan Beceriler**

Sosyal Bilgiler Dersi programında oluşturulan beceriler:

- 2005 yılında oluşturulan ve 2018 Programında revize edilen Sosyal Bilgiler programının ortak becerileri: Eleştirel düşünebilme yeteneği, Gözlemleyebilme yeteneği, İletişim becerisi, Bulunduğu yeri algılayabilme yeteneği, Araştırma becerisi, Zamanın ve kronolojinin algılanabilmesi, Problem çözme becerisi, Değişimleri ya da devamlılıkları algılayabilme, Karar verme becerisi, Sosyalleşebilme yeteneği, Girişimcilik yeteneği, Empati becerisi, Türkçenin yanlış yapılmadan, güzelce ve etkili biçimde kullanılması (MEB, 2005, 2018).
- 2018 yılında oluşturulan Sosyal Bilgiler Programında bulunan diğer beceriler: Çevre okuryazarlığı, Dijital okuryazarlık, Medya okuryazarlığı, Finansal okuryazarlık, Öz denetim, Harita okuryazarlığı, Politik okuryazarlık, İş birliği, Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, Yenilikçi düşünme, Kanıt kullanma (MEB, 2018).
- 2018 yılında Sosyal Bilgiler Programı oluşturulurken çıkartılması uygun görülen beceriler: Yaratıcı düşünme, Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi (MEB, 2018).

### **2.8. Empati Becerisi ve Empati Becerisinin Bileşenleri**

### 2.8.1. Empati Kavramı

Empati herhangi bir duruma veya olaya başkasının perspektifinden bakabilme, diğer insanların duygu durumunu anlayabilme ve bu duygu durumunu başkalarına iletebilme süreçlerini kapsayan iletişimin ana adımlarından birisidir. Empati kavramı, tarih süresince farklı farklı anlamlar katılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Kohut'un Freud'un etkisinde kalarak yaptığı tanımda empatiyi; bireyin, kendisini karşısındaki bir insanın dünyasında yaşadığını varsayarak, o insanın duygularını ve düşüncelerini anlayabilme becerisi şeklinde açıklamıştır (Oz, 1998).

Bir insanın, karşısındaki ile empati sağlayabilmesi adına şu adımları sağlaması gerekir:

- a) Empati eylemini gerçekleştirecek birey, empati kurmak istediği kişinin perspektifiyle durumlara bakmayı bilmelidir. İnsanoğlu olayları - insanları daima kendi bakış açısıyla algılar ve o şekilde yorum yapar. Bu algısal hayat ise daima kişiye özgüdür. Başka bir deyişle; her birey yaşadığımız evrene, kendine has bir perspektifle bakar. Eğer bir insan kelimenin tam manasıyla karşısındakini anlayabilmek istiyorsa, anlamak istediği kişiyi tanımalı ve onun bakış açısını anlamaya çalışmalıdır.
- b) Empati kurduğumuzu varsaymak adına, kişiler arasındaki duyguların ve düşüncelerin doğru ve samimi aktarımını da sağlamak oldukça önemlidir. Karşımızdakinin duygularını ya da düşüncelerini 'anladım' demek de bazı durumlarda yeterli olmayabilir. Süreç içerisinde kişilerin birbirlerini, bilişsel ve duygusal bağlamda anladıklarından emin olmalıdır.
- c) Empati tanımındaki son madde; "empatiyi gerçekleştiren bireyin, meydana getirdiği empatik anlayışını, karşısındakine aktarılabilmesi" davranışıdır. Empati yaparken sadece duygu ve düşüncelerin hissedilmesi yeterli gelmeyebilir, aynı

zamanda burada önemli olan husus karşımızdaki kişinin onu anladığımızı hissetmesidir. (Dökmen, 2009).

### 2.8.2. Empatinin Bileşenleri

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda ulaşılan ortak düşünceye göre; empati, algısal (duyguları anlayabilme) bilişsel (deneyimlerin farkında olabilme) ve davranışsal (empati davranışını açıklayabilme) olmak üzere üç bileşene ayrılır (Ata, 2009).

Empatinin algısal, bilişsel, duyuşsal bileşenlerine baktığımızda:

- **Algısal Empati:** Başkalarının duygu ve düşüncelerinin farkına varmak veya anlamak olarak karakterize ettiğimiz empatinin algısal bileşenini, empati kurmak istediğimiz bireyin nasıl hissettiğini hissettiğimiz ilk aşama olarak tanımlayabiliriz. Empatik davranışı seğileyecek birey daima dikkatli olmalı ve hedeflediği kişinin sergilediği hareketlere, mimiklere, ağzından çıkan kelimelere ve bu kelimelerin içeriğine dair bütün ipuçlarını dikkatlice değerlendirmelidir (Öner, 2001).
- **Bilişsel (Cognitive) Empati:** Empatinin bilişsel bileşenine bakıldığında, bir başkasının duygularını tam anlamıyla kendi hayatında yaşamamanın aksine, bu duyguların bilişsel süreçlerden geçmesi şeklinde açıklanabilir. Empatinin bilişsel bileşeni; diğerlerinin ruhsal durumlarını, hissiyatlarını ve amaçlarını anladığının farkedilebilme halidir. Bu sürece ulaşabilmenin temel koşulu; kişinin iyi bir gözlem yeteneğine sahip olmasıdır. Ayrıca karşısındakinin hislerini ve düşüncelerini hem dilsel hem de ifadesel anlamda kavrama becerisini de kapsamaktadır (Davis, 1983, akt. Yüksel, 2003).
- **Duyuşsal (Emotional) Empati:** Son olarak da Empatinin Duyuşsal boyutuna baktığımızda; empatinin gerçekleşmesi adına hayati bir aşama olarak ele alınmaktadır. Kuramcılar, empatinin bu yönünü, “diğerlerinin hislerine karşı

hassasiyetle yaklaşma, diğerlerinin hislerine samimiyetle ortak olma becerisi” şeklinde açıklamışlardır (Davis ve Franzoi, 1991). Empatinin Duyuşsal bileşeni, basite alınmamalı ve “bir kişi, istediği takdirde karşısındakinin duygularını hissedebilir ve ona empatiyle yaklaşabilir” mottosuyla olaylar değerlendirilmelidir. Ayrıca Duyuşsal Empatide, empatik olarak davranışın karşılığının alındığı döneme bakıldığında, bu koşulun sağlanmasındaki en önemli şart; empatiyi gerçekleştirecek kişinin, kendi duygusal durumundan ziyade bir başkasının duygusal durumuna denk geldiğini hissettiren psikolojik süreçlere katılımın sağlanması şeklinde açıklanabilir. (Hoffman, 2003)

## **2.9. Alan Araştırmaları**

### **2.9.1. Çocuk Hakları ile İlgili Yapılan Çalışmalar**

Ersoy’un (2011) araştırmasında; birbirinden değişkenlik gösteren, sosyo-ekonomik düzeyleri farklı olan bölgelerde bulunan ilköğretim çağındaki öğrencilerin çocuk haklarını algılayışları, bu hakları hangi kaynakları kullanarak öğrendikleri ve bunları öğrenirken ne gibi sorunlarla karşılaştıkları belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu uygulamanın sonuçlarına baktığımızda; çocukların kendine ait haklarıyla olan bağlantıları, bu haklarını öğrendikleri kaynakları ve haklarını öğrenirken yüzleştikleri problemler çocukların sosyo ekonomik seviyelerin göre gözle görülür bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Şimşek’in (2016) çalışmasında; 2005 yılı ve sonrası çocuk haklarındaki ilerlemeleri incelemekte ve ana hatlarıyla yıllar boyunca sarfedilen büyük bir ilerlemeden söz edilse bile; çocuk haklarına dair sorunların sürdüğü sonucuna varmaktadır.

Kaya’nın (2011) araştırmasında; öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını saptamayı hedeflemiştir. Sonuç olarak; araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük bir kısmının çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları anlaşılmıştır. Öğretmen adayları,

çocukların en önemli hakkını “yaşama hakkı” olarak açıklamış ve yönetime katılım hakkının ise; hayati bir önem taşıyan önemli haklar arasında bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kepekçi'nin (2006) araştırmasında; Ankara Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlamıştır. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla çocuk hakları hususunda daha bilinçli bir tavır takındıklarına ve Eğitim Fakültesi'nde eğitim gören öğrencilerin ise Ziraat Fakültesi'ne kıyasla pozitif bir bakış açısıyla, çocuk haklarına yaklaştıklarına ulaşılmıştır.

Kuş, Merey ve Karatekin'in (2013) araştırmasında; Sosyal Bilgiler Dersi kapsamında okutulan ders kitapları incelenerek bu kılaplarda yer alan kitle iletişim araçları ile ilgili konuların, çocuklara bilgi edinme hakkını aktarmada ne kadar faydalı olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda ise; Sosyal Bilgiler Ders Kitapları'nda bilgi edinme hakkına ayrılan konu miktarının zararlı yayınlardan korunma hakkına nazaran daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Pala'nın (2011) çalışmasında, öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali hususundaki odaklarını canlı tutmak ve bu konuda bir farkındalık oluşturmaktır. Araştırma sonucunda; öğretmen adaylarında, çocuk ihmali ve istismarına yönelik bilgi yetersizliklerinin var olduğu sonucuna varılmıştır.

Peker-Ünal'ın (2013) çalışmasında; Eğitim kurumlarında öğretmenlik yapan ilkokul öğretmenleri için Çocuk Hakları Sözleşme'sinin 13. - 28. maddelerinin öğretimini hedefleyen bir eğitim programı tertib edilerek internet üzerinden öğretmenlere uygulanmış, ilkokul öğretmenlerinin dönütlerine göre bu araştırmayı değerlendirmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin, araştırmada uygulanan programa dair fikirlerinin pozitif olduğu saptanmıştır. Ayrıca; bu araştırma için tasarlanan internet uygulamasına daha fazla içeriklerin eklenmesinin ve yazılı yönlendirmelerin azaltılmasının faydalı olabileceği sonucuna varılmıştır.

Sarıbaş'ın (2013) çalışmasında; çocuk istismarının aktarılmasında önemli bir görevi bulunan okul öncesi öğretmenlerinin farkındalık düzeylerini anlamak maksadıyla yapılmıştır. Sonuçlara göre; yapılan anketlerde, öğretmenlerin fiziksel istismar emarelerinin farkında oldukları, cinsel ve duygusal istismar emarelerinin ise kısmen farkında oldukları belirlenmiştir. Anketlerde verilen cevaplara bakıldığında; okul öncesi öğretmenlerinin çocuk istismarı konusunda yeterli bilgilerinin olmadıkları saptanmıştır.

Uçuş'un (2013) çalışmasında; ilköğretim seviyesinde oluşturulan çocuk hakları eğitimi programlarının, öğrencilerin kişisel ve duygusal olarak faydalarının belirlemesi ve çocukların kendi haklarından faydalanabilme seviyelerinin açığa çıkartılması amaçlanmaktadır. Verilerden elde edilen bulgular, kategorisel bağlamda değişkenlik göstermiştir. Programın uygulanış aşamasında çocukların çocuk haklarını öğrenme hakkındaki fikirlerinde uygulama öncesine göre pozitif değişkenler sağlanmıştır. Bunlara ek olarak; uygulamalar sonrasında çalışmadaki öğrencilerin bu program neticesinde; kendi haklarının farkındalığını kazanmış oldukları görülmüştür.

Nayır ve Karaman Kepenekçi'nin (2011) ilköğretim sınıflarında okutulan bütün Türkçe ders kitaplarındaki; katılım hakları ile alakalı konuların işleniş biçimini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda ise; ders programı ile paralel bir şekilde, katılım hakkı ifadelerinin en çok 6. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda olduğu görülmüştür.

Şimşek'in (2016) çalışmasının amacı; çocuk haklarının tarihsel gelişimi incelenerek, bu tarihsel gelişimin hukuki arajmanlarda işlenişini ve konu ile alakalı kurum - kuruluşların yararlılık seviyelerini ortaya koymaktır. İşlenen konuyu farklı aşamalarda ele alarak; totaliter bir bakış açısıyla çocuk haklarının korunması, güvenceye alınması konularını ve 2005 yılı - 2005 yılı sonrası süregelen gelişmeleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak yapılan çalışmada; çocukların vasıflı olarak gelişebilmesi adına yapılması gerekenler: Çocukların algılarında bir değişim amaçlanmalı, tüm mesleki gruplar ile çocukların korunabilmesi için



bağlantılar sağlanmalı, toplumda çocuk hakları ve çocuk hakları ihlalleri konusunda farkındalık oluşturulmalı, çocuğun yüksek faydalarının sağlanacağı yasalar geliştirilmelidir.

Yurtsever'in (2009) çalışmasında; ilköğretim ve ortaokul öğrencilerinin aile tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak; ailelerin çocukların sahip oldukları haklar konusundaki düşüncelerinin, ailenin evlerindeki otoriter olma değişkenine göre çocuk haklarına yönelik düşüncelerinde farklılık olduğu tespit edilmiştir.

### **2.9.2. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Yapılan Çalışmalar**

Akbaş'ın (2006) çalışmasında, ilköğretimde bulunan bütün ders programlarını değer eğitimi açısından incelemiş, bu programları birbirleri ile karşılaştırmıştır. Sonuç olarak; programlarda yer alan bütün değerlerin ders kitapları ile paralel olarak işlendiği, ancak bazı değerlerin istisna olarak öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her bir konuya bir değer tayin edilmediği yargısına ulaşılmıştır.

Akbaş'ın (2009) çalışmasında, yeni dönem ve eski dönem ilköğretim programlarına dair değerler eğitimi esnasında kullanılan yöntemleri belirlemeye çalışmıştır. Yapılan çalışmanın sonucuna göre; çağdaş değer öğretimi etkinlikleri ile geleneksel bağlamda değer öğretimi etkinliklerinin hem yeni programı kullanan hemde eski programı kullanan öğretmenlerce paralel olarak kullanılmıştır. Değerler eğitimine yönelik etkinliklerin kullanımında; “yeni ilköğretim programlarını” kullanan öğretmenlerde bu yöntemin artış gösterdiği belirlenmiştir.

Akgül'ün (2020) çalışmasında; ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan işbirlikli öğrenme modelinin öğrencilerin yardımseverlik değerini kavrama düzeylerini ne derecede etkilediğini saptamak amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ise; deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “yardımseverlik” değerini anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmadığı görülmüştür.

Aktepe ve Yel'in (2009) çalışmasında, öğretmenlerin bir yıl boyunca en fazla öğrettikleri değerler arasında: “toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı

olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik’’değerine yer verilirken; en az öğretilenler arasında ise: ‘‘dünya işlerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkâr olmak, istek, zevk’’ gibi değerleri öğretmeyi amaçladıkları saptanmıştır.

Aktepe’nin (2010) çalışmasında; ilköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı grup ‘‘deney grubu’’ olmuştur. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi esnasında yapılan etkinlik temelli uygulamaların öğrencilere yönünden pozitif açıdan katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Altınış’ın (2021) çalışmasında; 9-11 yaş grubu çocukların izlemesi için TRT Çocuk kanalı tarafından hazırlanıp yayımlanan 15 tane çizgi filmde yer alan değerlerin saptanması amaçlanmıştır. Sonuçlara bakıldığında; TRT Çocuk’da yayımlanan 15 tane çizgi filmin değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu ancak; daha çok bütün değerlerimize aynı derecede yaklaşılmadığı saptanmıştır.

Arslan’ın (2007) yaptığı çalışmada; eğitimde yeniden yapılandırma durumu olduğunda bu yapılandırmanın ana bileşeninin, eğitim programlarının her daim yeniden tasarlanması gerektiğini açıklamıştır. Yapılan çalışmanın sonunda ise; eğitim programlarının içeriğinin, araştırmacı tarafından öneri niteliğinde açıklanan hedefleri gerçekleştirecek kapasitede olması gerektiği vurgulanmakta; devamında ise geliştirilen eğitim programlarının öğrencilere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi adına öğretmenlere gerekli eğitimlerin verilmesi gerektiğinin önemini ortaya koymuştur.

Ay’ın (2021) çalışmasında; 2019 Türkçe Öğretim Programının içerisinde yer alan 10 tane değer, Kral Şakir çizgi filminde ne frekansta yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Sonuç olarak; kazandırılmaya çalışılan kök değerler arasında frekansı yüksek olanlar;

yardımseverlik, sorumluluk ve dürüstlük olarak belirlenmiştir. Ancak; Saygı, adalet, öz denetim, sabır, vatanseverlik, dostluk ve sevgi ortalamanın altında çıkmıştır.

Çengelci'nin (2010) çalışmasında; yapılandırılmamış gözleme dayalı betimsel durum çalışması düzenlenmiştir. Araştırma verileri tümevarım analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda, ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde kullanılan değerler eğitimi yaklaşımlarının, öğretmenler tarafından sistemli bir şekilde öğretilmediği, derslerde belli bir plan yapılmadan sadece değerlere değinildiği sonucuna varılmıştır. Değerler eğitiminde; genellikle gözleme dayalı bir değerlendirmen yapıldığı belirlenmiştir.

Çırak'ın (2021) çalışmasında; 4. Sınıf öğrencilerinin, örnek olay uygulamalarının yardımseverlik değerine karşı tavırlarına olan yansımaları araştırılması amaçlanmış ve 4. Sınıf öğrencilerinin değerler eğitimine dair fikirlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Örnek olay yönteminin 4. Sınıf öğrencilerinin yardımseverlik değerine yönelik tutumlarını olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Değerler eğitimi esnasında uygulanan örnek olay yönteminin, öğrencilerin algılarını daha fazla somut hale getirdiği; öğrencilerin örnek olaylardaki problemlere yardımsever bir tavırla yaklaştığı gözlemlenmiştir.

Demirhan-İşcan'ın (2007) çalışmasında; ilköğretim seviyesinde, değerler eğitimi programının öğrencilere kazandırılması planlanan değerlerle ilgili bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yaklaşımlarını yansıtması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; değerler eğitimi programının uygulandığı öğrencilerde, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açıdan değerleri kazanma boyutları, diğer öğrencilere nazaran daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Dılmaç'ın (2007) değerler eğitimi ile ilgili yaptığı çalışmasında Konya ili Meram Fen Lisesi birinci ve ikinci sınıf öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Uygulamaya, 15'i deney ve 15' kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda; Deney ve kontrol grubunun son-test ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine bir farklılık çıkmıştır.

Gül'ün (2022) çalışmasında; Sosyal Bilgiler programında öğretilmesi amaçlanan değerlere ilişkin uygulanan eğitimin, öğrencilerdeki Yerel Tarih konularını algılama düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Sonuç olarak; Sosyal Bilgiler öğrencilerinin İnebolu ilçesinin yerel tarihi hususunda kısmen de olsa bilgilerinin olduğu, ancak sahibi oldukları bilgilerin okul düzeyinde olmadığı saptanmıştır.

Öncül'ün (2021) çalışmasında; 2017-2018 eğitim öğretim yılında yenilenen Matematik Dersi programında yer alan değerler eğitimine dair matematik öğretmenlerinin fikirlerini saptamak amaçlanmıştır. Öğretmenlerin "özdenetim ve adalet" değerlerini ön planda tutarak öğrencilere aktardıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler; "empati" ve "paylaşıcılık" değerlerinin yararıyla ilgili fikirlerini de söylemişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tümü, kitaplarda yer alan problemler ile değerlerin öğrencilere kazandırılabilceğini açıklamışlardır.

Öztürk'ün (2021) çalışmasında; Sivas ilinde ortaöğretimde çalışan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersinde Değerler eğitimine ilişkin tutumları bazı değişkenler çerçevesinde araştırılması amaçlanmıştır. Değerler eğitiminin görsel sanatlar derslerinde duyuşsal yönden desteklendiği, görsel sanatlar programında değerler eğitimine yeterli yerin verildiği; kazanımların ise gözlem yoluyla ölçüldüğü ve değerler eğitiminin öğrencilere, okula başlamadan önce ebeveynleri tarafından verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tahiroğlu, Karasu ve Aktepe'nin (2008) çalışmasında; öğrencilere uygulanan deneysel işlemin son test puanları sonucuna göre 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen değerlere paralel bir şekilde; öğrencilerin, herhangi bir olay karşısında görüşlerini bildirebilme yeteneklerinde artış gözlemlendiği, değerler analizi ve değerleri açıklama yeteneklerinin ise pozitif yönde arttığı sonucuna varılmıştır.

Topaç'ın (2022) çalışmasında; anasınıfı düzeyi öğrencileri için şarkı ağırlıklı değerler eğitimi programının öğrencilere beceri eğitimi konusundaki katkısını saptamak amaçlanmıştır. Çalışmada uygulanan programın, anasınıfı çocuklarının sosyal beceriler kazanmasına etkisinin olumlu olduğu ve öğrenilen bilgilerin kalıcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Yılmaz'ın (2019) çalışmasında; ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı drama etkinlikleriyle “yardımseverlik değerinin” çocuklara öğretilmesi ve yaratıcı dramının, öğrencilerin değerler eğitimine olan tavırlarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak; deney grubunun ve kontrol grubunun yardımseverlik tutum puanları arasında ön testte anlamlı fark olmadığı, son testte ise anlamlı bir şekilde farklılaşmanın yaşandığı ve bu farklılaşmanın deney grubu lehine olduğu saptanmıştır.

### **2.9.3. Empati Becerisi ile İlgili Yapılan Çalışmalar**

Uygar'ın (2021) çalışmasında; öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin hangi düzeyde olduğu ve demografik hususlara göre ne düzeyde bir farklılaşmanın olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak; öğretmenlerin empati düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir.

Saygılı, Kırıktaş, Gülsoy'un (2015) çalışmasında; eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin demografik değişkenlere göre tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak; kadın öğretmenlerin erkeklerden ve evli öğretmenlerin bekar olanlardan daha yüksek empatik eğilim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Arslantaş'ın (2016) çalışmasında; okul öncesi öğretmenlerinin empati düzeyleri ile duygusal zekâları arasındaki ilişkinin saptaması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ ve empati düzeyleri arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çatlak ve Yiğit'in (2017) çalışmasında; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına multi kültürlülük çerçevesinde “empati becerisinin” ve

“farklılıklara saygılı olma” değerinin kazandırılmasında “storyline yönteminin” etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Storyline yöntemi ile empatik becerinin kazandırılmasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir ve bu farklılık deney grubu lehinedir. Storyline yöntemi ile farklılıklara saygı değeri sonuçlarında ise; deney grubu ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen deney grubundaki öğretmen adaylarının farklılıklara saygı ölçeğinden aldıkları sayılarda artışlar gözlemlenmiştir.

Duman’ın (2011) çalışmasında; 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim materyallerinin, empatik beceri bakımından etkinliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki öğrencilerdeki empati becerisini geliştirmeye dair yöntemlerin nitelik ve nicelik açısından yetersiz olduğu saptanmıştır.

Erken’in (2009) çalışmasında; empatik becerinin, toplum tarafından kabul görmüş olan ahlak davranışları ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonucunda ise; öğrencilerin empatik becerileri ile ahlaki davranış düzeyleri ve alt boyut düzeyleri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Konuk’un (2018) çalışmasında; Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla çocuklara öğretilmesi amaçlanan “empati becerisinin” çevre bilincine ve öğrencilerin başarı düzeylerine olan katkısının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda ise; deney ve kontrol gruplarının arasındaki akademik başarıda anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen ön test – son test puan artış farkı değerlendirildiğinde deney grubunun akademik başarısı diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Deney ve kontrol grubu “çevre bilinç ölçeği” son test puanlarının ortalamasına bakıldığında ise; deney grubunun lehine, anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Diğer bir değişle; empati becerisinin ön planda olduğu eğitim uygulamalarında, öğrencilerin çevre bilinçlerinin arttığı gözlemlenmiştir.

Kaya’nın (2011) çalışmasında; 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi materyallerinin, empatik beceri kazandırma açısından araştırılması amaçlanmıştır. 4. ve 5. sınıf öğretmen

kılavuz kitapları, öğrenci ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarındaki “empatik beceri” ile ilgili konuların ve etkinliklerin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Ödemiş’in (2019) çalışmasında; insanların hayatlarını etkileyen en önemli faktörlerden olan empati becerisi ile ahlaki davranışların birbirleri ile olan bağlantılarını incelemek amaçlanmıştır. Uygulamanın sonucunda ise; bu iki davranışın, öğrenciler arasında pozitif yönde ve anlamlı sonuçlar ortaya çıkardığı görülmüştür.

Özyürek’in (2021) çalışmasında; öğretmen adaylarının çevresindeki varlıklarla empati kurabilmesi ve doğanın dilini hangi düzeylerde bildiklerinin ortaya çıkarılması, amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ise; drama yöntemiyle işlenen derslerin ardından öğretmen adaylarının herhangi bir canlı ile empati kurmak istedikleri, doğadaki varlıkların yerine kendilerini koyabilmeyi istedikleri ve empati düzeylerinin yükseldiği olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Rehber’in (2007) çalışmasında ortaöğretimde öğrenim gören çocukların empatik eğilimlerine göre çatışma çözme becerilerinde kapsamlı değişimleri araştırılmıştır. Bu amaca paralel olarak; empatik eğilim düzeyi düşük - yüksek olan çocukların aldıkları puanlar ile çatışma çözme davranışı ölçeğinin saldırganlık ve problem çözme alt ölçeklerinden aldıkları puanlar kıyaslanmıştır. Araştırmada; empatik eğilim düzeyi düşük olan çocukların saldırganlık oranları, empatik eğilim düzeyi yüksek olan çocukların ise problem çözme becerileri yüksek çıkmıştır.

Şahin’in (2007) çalışmasında; empatik eğitim programlarının 4. ve 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin birbirlerine uyguladıkları zorbacı davranışlar üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada; arkadaşlarına zorbaca davranan 4. - 5. sınıf öğrencilerinin, empatik beceri davranışlarını ilerleterek yapmış oldukları olumsuz hareketlerin farkına vardıkları, olumsuz davranışlara maruz kalan sınıf arkadaşlarına karşı daha empatik bir tutum geliştirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Kehale'nin (2002) çalışmasında; anne baba tavırları ve empatik becerilerin, insanların yaşamları boyunca birçok duygu ile barışık yaşamasını etkileyen kendilik algısına olan etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin empatik becerilerine bakıldığında, sınıflar düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu ortaya çıkmıştır. Anne eğitim durumunda ise; empatik becerilerin öğrenciler üzerinde herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığı sonucuna varılmıştır.

Yontar'ın (2013) çalışmasında; Sosyal Bilgiler Programında 5. sınıf öğrencilerine kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi notları düşük olan öğrenciler en düşük empati puanına sahip olurken, ders notları orta seviyedeki öğrencilerin diğerlerine oranla daha yüksek, sınıfın çalışkan öğrencilerinde ise bu oranın en yüksek seviyeye ulaştığı gözlemlenmiştir. Ayrıca; 5. Sınıf öğrencilerindeki empati becerisi ve sorumluluk düzeyleri arasında pozitif, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.



### 3. BÖLÜM

#### Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın türü, araştırmanın evreni, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizi ile ilgili konular işlenmiştir.

#### 3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma; nicel araştırma yöntemi kullanılarak, tasvirsel bir özellik taşıyan ilişkiisel tarama modeli ile oluşturulmuştur.

Nicel araştırmalar, genel bir kanıya varılabilen ve sayılar yardımıyla desteklenebilen verilere ulaşmayı hedeflerken, nitel araştırmalar ise genellikle araştırılacak olan konuyu etrafıca ve kendi içinde açıklama gayesi içindedir (Yıldırım, 1999).

Bu araştırmada; nicel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modellerinden ilişkiisel tarama modeli uygulanmaktadır. Tarama modeli, dünümüzdeki veya bugünümüzdeki bir hususu ortaya çıktığı şekliyle tasvir eden, öğrenmenin meydana getirilmesi ve bireyde istedik davranış değişikliklerinin gerçekleşmesi için uygulanan aşamaların hepsidir. Genel tarama modelinde; birden fazla kişiden oluşan evrende, umumi bir hükme ulaşmak için seçilen evrenin hepsiyle veya seçilen evrenden alınacak kişiler üzerinde tarama yapılmaktadır. İlişkiisel tarama modeli ise; birden fazla parametre arasında, birlikte gerçekleşecek olan değişimin oluşmasını hedefleyen tarama modelinin adıdır. İlişkiisel tarama modelinde, parametrelerin beraber dönüşüp dönüşmediği; herhangi bir dönüşüm meydana geldiyse bu durumun nasıl oluştuğu belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2011).

#### 3.2. Katılımcılar

Yapılan bu araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bursa ilinin Nilüfer ilçelerinde bulunan Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimini sürdüren Fen Bilgisi Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 128 öğretmen aday ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 129 öğretmen adayının katıldığı toplam 257 kişi ile gerçekleştirilmiştir.

### 3.3. Veri Toplama Araçları

Mevcut çalışmada Veri Toplama Araçları olarak; Kepenekçi (2006) tarafından oluşturulan “Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği”; Aktepe tarafından oluşturulan “Yardımseverlik Tutum Ölçeği”; Dökmen (1988) tarafından oluşturulan “Empati Eğilim Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada; öğretmen adaylarının şahsi bilgilerine erişmek maksadıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu da veri toplama araçları arasında yerini almaktadır.

#### 3.3.1. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği

Araştırmada, öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Kepenekçi (2006) tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” 5’li likert formunda hazırlanmış olup, içerisinde çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarıyla alakalı 22 madde bulunmaktadır. Bu ifadeler “Tamamen Katılıyorum” (5), “Katılıyorum” (4), “Kararsızım” (3), “Katılmıyorum” (2) ve “Tamamen Katılmıyorum” (1) şeklinde derecelenmekte ve puanlanmaktadır.

#### 3.3.2. Yardımseverlik Tutum Ölçeği

Aktepe (2010) tarafından geliştirilen “Yardımseverlik Tutum Ölçeği” izin alınarak kullanılmıştır.

Ölçek 26 maddeden oluşmuş olup maddelerdeki ifadeler “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “biraz katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” ifadeleri ile derecelendirilmiştir. Ölçek; fedakârlık, merhamet sosyal sorumluluk işbirliği, paylaşmak, gönüllülük ve cömertlik olmak üzere 7 faktörden oluşmuştur.

#### 3.3.3. Empati Eğilim Ölçeği

Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) izin alınarak kullanılmıştır.

Likert tipte bir ölçek olup, 20 sorudan oluşmakta ve her soruya 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Empati Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna ölçeğin tekrarı yöntemiyle, üç hafta arayla iki defa uygulanmıştır

### **3.3.4. Kişisel bilgi formu**

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu öğrencilerin kişisel bilgilerini elde etmek ve araştırmada kullanılan ölçeklerin verileriyle ilişkilendirmek amacıyla kullanılmıştır.

### **3.4. Verilerin Toplanması ve Veri Analizi**

Mevcut araştırma sonucunda 257 katılımcıdan elde edilen verilerin analizi IBM SPSS Statistics 22 (SPSS Inc., Chicago, IL) programında uygun istatistiksel yöntemler ile değerlendirilmiştir ve araştırmada, kullanılmıştır. Araştırmada Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçek toplam puanlarına ilişkin normallikler çarpıklık ve basıklık değerleri baz alınarak değerlendirilmiştir. Ölçeklerin toplam puanına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, +1.5 ile -1.5 değerleri arasında olduğu tespit edilmiş olup normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle ölçek toplam puanları bakımından karşılaştırmalar yapılırken parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yardımseverlik Tutum Ölçeği'ne ilişkin Cronbach Alpha'sı 0.893 yani oldukça iyi güvenilirlikte olduğu, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'ne ilişkin Cronbach Alpha'nın 0.800 yani oldukça yüksek güvenilirlikte olduğu, Empatik Eğilim Ölçeği'ne ilişkin Cronbach Alpha'nın 0.557 olduğu yani orta düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Mevcut çalışmada kullanılan ölçeklerde normal dağılım gösteren ölçek toplam puanları için iki grup karşılaştırmalarında Independent Sample T Test ikiden fazla grup karşılaştırmalarında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) analizi kullanılmıştır. İkiden fazla grup karşılaştırmalarında

anlamli farklılık görüldüğü durumda varyansların homojen olduğunda Scheffe testi, varyansların homojen olmadığı durumda Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı kategorik verileri sayı (n) ve yüzde (%), nicel verileri ise ortalama, ortalama sıra sayısı, standart sapma değerleri, çarpıklık, basıklık, minimum ve maksimum değerleri gösterilmiştir. Verilerde kayıp veri (missing value) olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca nicel değişkenler arasında ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiştir.

## 4. BÖLÜM

### Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk haklarına dair tutumları ile değerlere ve becerilere yönelik eğilimlerinin birbiriyle ilişki derecelerini saptayabilmek ve uygulanan “çocuk haklarına yönelik tutum ölçeği, yardımseverlik tutum ölçeği ve empati eğilim ölçeği” ile araştırma kapsamında belirlenen değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

#### 4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler

**Tablo 1**

*1.Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler*

Değişkenler	Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	208	80.9
	Erkek	49	19.1
Anabilim dalı	Fen bilgisi öğretmenliği	128	49.8
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	129	50.2
Sınıf düzeyi	1. Sınıf	57	22.2
	2. Sınıf	70	27.2
	3. Sınıf	59	23
	4. sınıf	71	27.6
	0	6	2.3
Kardeş sayısı	1	88	34.2
	2	71	27.6
	3	61	23.7
	4 ve üzeri	31	12.1
Ailenin gelir durumu	2500- 4500 TL	73	28.4
	4501-6501 TL	63	24.5
	6502-8502 TL	61	23.7
	8503-10000 TL	36	14
	10001TL ve üzeri	24	9.3
Annenin eğitim durumu	İlköğretim	137	53.1
	Ortaöğretim	37	14.4

	Lise	62	24.1
	Önlisans	3	1.2
	Lisans	17	6.6
	Lisansüstü	1	0.4
	İlköğretim	74	28.8
	Ortaöğretim	50	19.5
Babanın eğitim durumu	Lise	73	28.4
	Önlisans	21	8.2
	Lisans	37	14.4
	Lisansüstü	2	0.8
Çocuklarla ilgili etkinliğe katılım durumu	Evet katıldım	110	42.8
	Katılmayı düşünmedim	22	8.6
	Fırsatım olmadı	125	48.6
Arkadaşlarıyla ders çalışma durumu	Evet	169	65.8
	Hayır	13	5.1
	Bazen	75	29.2
Eşyalarını paylaşma durumu	Evet paylaşıyorum	242	94.2
	Hayır paylaşmam	15	5.8

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin toplam demografik bilgilere yer verilmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde 208'inin (%80.9) kız, 49'unun (%19.1) erkek olduğu; anabilim dalı değişkeni incelendiğinde 128'inin (%49.8) fen bilgisi öğretmenliği, 129'unun (%50.2) sosyal bilgiler öğretmenliği olduğu; sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde 1. Sınıf öğrencisi 57 kişi (%22.2), 2. Sınıf öğrencisi 70 kişi (%27.2), 3. Sınıf öğrencisi 59 kişi (%23), 4. Sınıf öğrencisi 71 kişi (%27.6) olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaç kardeşi olduğu incelendiğinde, hiç kardeşi olmayan 6 kişi (%2.3), 1 kardeşi olan 88 kişi (%34.2), 2 kardeşi olan 71 kişi (%27.6), 3 kardeşi olan 61 kişi (%23.7), 4 ve üzeri kardeşi olan 31 kişi (%12.1) olduğu tespit edilmiştir. Aile gelir durumu değişkeni incelendiğinde, geliri 2500- 4500 TL arasında olan 73 kişi (%28.4) olduğu, 4501-6501 TL arasında olan 63 kişi (%24.5), 6502-8502 TL arasında olan 61 kişi (%23.7),

8503-10000 TL arasında olan 36 kişi (%14), 10001 TL ve üzeri olan 24 kişi (%9.3) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin annesinin eğitim durumu incelendiğinde ilköğretim olan 137 kişi (%53.1) olduğu, ortaöğretim olan 37 kişi (%14.4), lise olan 62 kişi (%24.1), önlisans olan 3 kişi (%1.2), lisans olan 17 kişi (%6.6), lisansüstü olan 1 kişi (%0.4) olduğu, öğrencilerin babasının eğitim durumu incelendiğinde, ilköğretim olan 74 kişi (%28.8), ortaöğretim olan 50 kişi (%19.5), lise olan 73 kişi (%28.4), önlisans olan 21 kişi (%8.2), lisans olan 37 kişi (%14.4), lisansüstü olan 2 kişi (%0.8) olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin çocuklarla ilgili bir etkinliğe daha önce katılıp katılmadığı incelendiğinde, 110'unun (%42.8) katıldığı, 22'sinin (%8.6) katılmayı düşünmediği, 125'inin (%48.6) fırsatı olmadığı için katılmadığı söylenebilmektedir. Öğrencilerin dersleri arkadaşlarıyla birlikte işbirliği yaparak çalışıp çalışmadığı incelendiğinde 169'unun (%65.8) işbirliği yaparak çalıştığı, 13'ünün (%5.1) işbirliği yapmadığı, 75'inin de (%29.2) bazen işbirliği yaptığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu incelendiğinde, 242'sinin (%94.2) eşyalarını başkalarıyla paylaştığı, 15'inin (%5.8) başkalarıyla paylaşmadığı saptanmıştır.

#### 4.1.1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünün Okuyan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler

**Tablo 2**

*2.Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler*

Değişkenler	Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	98	76
	Erkek	31	24
Sınıf düzeyi	1. Sınıf	37	28.7
	2. Sınıf	39	30.2
	3. Sınıf	27	20.9
	4. sınıf	26	20.2

	0	3	2.3
Kardeş sayısı	1	36	27.9
	2	40	31
	3	30	23.3
	4 ve üzeri	20	15.5
Ailenin gelir durumu	2500- 4500 TL	34	26.4
	4501-6501 TL	27	20.9
	6502-8502 TL	40	31
	8503-10000 TL	19	14.7
	10001TL ve üzeri	9	7
Annenin eğitim durumu	İlköğretim	66	51.2
	Ortaöğretim	21	16.3
	Lise	34	26.4
	Önlisans	1	0.8
	Lisans	7	5.4
	İlköğretim	42	32.6
	Ortaöğretim	25	19.4
Babanın eğitim durumu	Lise	32	24.8
	Önlisans	12	9.3
	Lisans	18	14
Çocuklarla ilgili bir etkinliğe katılım durumu	Evet katıldım	54	41.9
	Katılmayı düşünmedim	15	11.6
	Fırsatım olmadı	60	46.5
Arkadaşlarla ders çalışma durumu	Evet	79	61.2
	Hayır	4	3.1
	Bazen	46	35.7
Eşyalarını paylaşma durumu	Evet paylaştım	122	94.6
	Hayır paylaşmam	7	5.4

Yukarıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, 98'inin (%76) kız, 31'inin (%24) erkek olduğu, sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde 1. Sınıf öğrencisi 37 kişi (%28.7), 2. Sınıf öğrencisi 39 kişi (%30.2), 3. Sınıf öğrencisi 27 kişi (%20.9), 4. Sınıf öğrencisi 26 kişi (%20.2) olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaç kardeşi olduğu incelendiğinde, hiç kardeşi olmayan 3 kişi (%2.3), 1 kardeşi olan 36 kişi (%27.9), 2 kardeşi olan 40 kişi (%31), 3 kardeşi



olan 30 kişi (%23.3), 4 ve üzeri kardeşi olan 20 kişi (%15.5) olduğu tespit edilmiştir. Aile gelir durumu değişkeni incelendiğinde, geliri 2500- 4500 TL arasında olan 34 kişi (%26.4) olduğu, 4501-6501 TL arasında olan 27 kişi (%20.9), 6502-8502 TL arasında olan 40 kişi (%31), 8503-10000 TL arasında olan 19 kişi (%14.7), 10001 TL ve üzeri olan 9 kişi (%7) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin annesinin eğitim durumu incelendiğinde ilköğretim olan 66 kişi (%51.2) olduğu, ortaöğretim olan 21 kişi (%16.3), lise olan 34 kişi (%26.4), önlisans olan 1 kişi (%0.8), lisans olan 7 kişi (%5.4), öğrencilerin babasının eğitim durumu incelendiğinde, ilköğretim olan 42 kişi (%32.6), ortaöğretim olan 25 kişi (%19.4), lise olan 32 kişi (%24.8), önlisans olan 12 kişi (%9.3), lisans olan 18 kişi (%14) olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin çocuklarla ilgili bir etkinliğe daha önce katılıp katılmadığı incelendiğinde, 54'ünün (%41.9) katıldığı, 15'inin (%11.6) katılmayı düşünmediği, 6 (%48.6) 60'ının (%46.5) fırsatı olmadığı için katılmadığını belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerin dersleri arkadaşlarıyla birlikte işbirliği yaparak çalışıp çalışmadığı incelendiğinde 79'unun (%61.2) işbirliği yaparak çalıştığı, 4'ünün (%3.1) işbirliği yapmadığı, 46'sının da (%35.7) bazen işbirliği yaptığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu incelendiğinde, 122'sinin (%94.6) eşyalarını başkalarıyla paylaştığı, 7'sinin (%5.4) başkalarıyla paylaşmadığı saptanmıştır.

#### 4.1.2. Araştırmaya Katılan Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarına ait Toplam Demografik Bilgiler

**Tablo 3**

*3.Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarına ilişkin demografik bilgiler*

Değişkenler	Kategoriler	Frekans (n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	110	85.9

	Erkek	18	14.1
Sınıf düzeyi	1. Sınıf	20	15.6
	2. Sınıf	31	24.2
	3. Sınıf	32	25
	4. sınıf	45	35.2
Kardeş sayısı	0	3	2.3
	1	52	40.6
	2	31	24.2
	3	31	24.2
Ailenin gelir durumu	4 ve üzeri	11	8.6
	2500- 4500 TL	39	30.5
	4501-6501 TL	36	28.1
	6502-8502 TL	21	16.4
	8503-10000 TL	17	13.3
Annenin eğitim durumu	10001TL ve üzeri	15	11.7
	İlköğretim	71	55.5
	Ortaöğretim	16	12.5
	Lise	28	21.9
	Önlisans	2	1.9
Babanın eğitim durumu	Lisans	11	8.6
	İlköğretim	32	25
	Ortaöğretim	25	19.5
	Lise	41	32
	Önlisans	9	7
Çocuklarla ilgili bir etkinliğe katılım durumu	Lisans	19	14.8
	Lisansüstü	2	1.6
	Evet katıldım	56	43.8
	Katılmayı düşünmedim	7	5.5
Arkadaşlarla birlikte ders çalışma durumu	Fırsatım olmadı	65	50.8
	Evet	90	70.3
	Hayır	9	7
Eşyalarını paylaşma durumu	Bazen	29	22.7
	Evet paylaşıyorum	120	93.8
	Hayır paylaşmam	8	6.3

Yukarıdaki tabloda Fen bilgisi öğretmenliği bölümünde araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, 110'unun (%85.9) kız, 18'inin (%14.1) erkek olduğu, sınıf düzeyi değişkeni incelendiğinde 1. Sınıf

öğrencisi 20 kişi (%15.6), 2. Sınıf öğrencisi 31 kişi (%24.2), 3. Sınıf öğrencisi 32 kişi (%25), 4. Sınıf öğrencisi 45 kişi (%35.2) olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaç kardeşi olduğu incelendiğinde, hiç kardeşi olmayan 3 kişi (%2.3), 1 kardeşi olan 52 kişi (%40.6), 2 kardeşi olan 31 kişi (%24.2), 3 kardeşi olan 31 kişi (%24.2), 4 ve üzeri kardeşi olan 11 kişi (%8.6) olduğu tespit edilmiştir.

Aile gelir durumu değişkeni incelendiğinde, geliri 2500- 4500 TL arasında olan 39 kişi (%30.5) olduğu, 4501-6501 TL arasında olan 36 kişi (%28.1), 6502-8502 TL arasında olan 21 kişi (%16.4), 8503-10000 TL arasında olan 17 kişi (%13.3), 10001 TL ve üzeri olan 15 kişi (%11.7) olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin annesinin eğitim durumu incelendiğinde ilköğretim olan 71 kişi (%55.5) olduğu, ortaöğretim olan 16 kişi (%12.5), lise olan 28 kişi (%21.9), önlisans olan 2 kişi (%1.9), lisans olan 11 kişi (%8.6), öğrencilerin babasının eğitim durumu incelendiğinde, ilköğretim olan 32 kişi (%25), ortaöğretim olan 25 kişi (%19.5), lise olan 41 kişi (%32), ön lisans olan 9 kişi (%7), lisans olan 19 kişi (%14.8), lisansüstü olan 2 kişi (%1.6) olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin çocuklarla ilgili bir etkinliğe daha önce katılıp katılmadığı incelendiğinde, 56'sının (%43.8) katıldığı, 7'sinin (%5.5) katılmayı düşünmediği, 65'inin (%50.8) fırsatı olmadığı için katılmadığını belirttikleri görülmektedir.

Öğrencilerin dersleri arkadaşlarıyla birlikte işbirliği yaparak çalışıp çalışmadığı incelendiğinde 90'ının (%61.2) işbirliği yaparak çalıştığı, 9'unun (%7) işbirliği yapmadığı, 29'unun (%22.7) bazen işbirliği yaptığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu incelendiğinde, 120'sinin (%93.8) eşyalarını başkalarıyla paylaştığı, 8'inin (%6.3) başkalarıyla paylaşmadığı saptanmıştır.

#### **4.2. Araştırmaya Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler**

##### **Tablo 4**

##### *4.Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin toplam tanımlayıcı istatistikler*

Ölçek	Ortalama $\pm$ SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)	99.15 $\pm$ 6.40	77	108	-1.174	1.021
Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	68.57 $\pm$ 6.83	46	88	-0.402	-0.225
Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)	102.43 $\pm$ 13.17	61	130	-0.403	0.511

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)'ne ilişkin ortalamanın 99.15 $\pm$ 6.40, minimum puanın 77, maksimum puanın 108, çarpıklık katsayısının -1.174, basıklık katsayısının 1.021 olduğu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)'ye ilişkin ortalamanın 68.57 $\pm$ 6.83, minimum puanın 46, maksimum puanın 88, çarpıklık katsayısının -0.402, basıklık katsayısının -0.225 olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)'ye ilişkin ortalamanın 102.43 $\pm$ 13.17, minimum puanın 61, maksimum puanın 130, çarpıklık katsayısının -0.403, basıklık katsayısının ise 0.511 olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.2.1. Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

**Tablo 5**

*5. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler*

Ölçek	Ortalama $\pm$ SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)	98.33 $\pm$ 6.80	77	107	-1.129	0.801
Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	68.74 $\pm$ 6.64	51	82	-0.310	-0.245
Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)	102.40 $\pm$ 13.21	74	130	-0.057	-0.642

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)'ne ilişkin ortalamanın 98.33 $\pm$ 6.80, minimum puanın 77, maksimum puanın 107, çarpıklık katsayısının -

1.129, basıklık katsayısının 0.801 olduğu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)'ye ilişkin ortalamanın 68.74±6.64, minimum puanın 51, maksimum puanın 82, çarpıklık katsayısının -0.310, basıklık katsayısının -0.245 olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)'ye ilişkin ortalamanın 102.40±13.21, minimum puanın 74, maksimum puanın 130, çarpıklık katsayısının -0.057, basıklık katsayısının ise -0.642 olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.2.2. Araştırmada Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünde Kullanılan Ölçeklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

**Tablo 6**

*6. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler*

Ölçek	Ortalama±SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)	99.98±5.88	80	108	-1.170	1.064
Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	68.40±7.03	46	88	-0.477	1.138
Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)	102.45±13.18	61	127	-0.759	0.246

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)'ne ilişkin ortalamanın 99.98±5.88, minimum puanın 80, maksimum puanın 108, çarpıklık katsayısının -1.170, basıklık katsayısının 1.064 olduğu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)'ye ilişkin ortalamanın 68.40±6.64, minimum puanın 46, maksimum puanın 88, çarpıklık katsayısının -0.477, basıklık katsayısının -1.138 olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)'ye ilişkin ortalamanın 102.45±13.18, minimum puanın 61, maksimum puanın 127, çarpıklık katsayısının -0.759, basıklık katsayısının ise 0.246 olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.3. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati

##### Becerisini Algılama Düzeylerinin Ana Bilim Dalı Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının ana bilim dalı değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 7’de sunulmuştur.

**Tablo 7**

##### 7. Ölçeklerden alınan puanların anabilim dalına göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Fen bilgisi öğretmenliği	128	102.45 $\mp$ 13.18	0.035	0.972
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	129	102.40 $\mp$ 13.21		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Fen bilgisi öğretmenliği	128	98.33 $\mp$ 6.80	2.078	<b>0.039</b>
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	129	99.98 $\mp$ 5.88		
Empatik Eğilim Ölçeği	Fen bilgisi öğretmenliği	128	68.40 $\mp$ 7.03	-0.402	0.688
	Sosyal bilgiler öğretmenliği	129	68.74 $\mp$ 6.64		

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin anabilim dalına göre ölçeklerden aldığı puan ortalamalarının karşılaştırılması için Independent Sample T Test uygulanmıştır. Anabilim dalları arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p > 0.05$ ). Ancak Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği’nden alınan puanlar bakımından anabilim dalları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p = 0.039 < 0.05$ ). Buna göre, Sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin ölçek puan ortalamasının (ort=99.98), fen bilgisi öğretmenliği okuyanlardan (ort=98.33) daha yüksek olduğu yani, sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumunun fen bilgisi öğretmenliği okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.4. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 8’de sunulmuştur.

**Tablo 8**

8. Ölçeklerden alınan puanların sınıf düzeyine göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{X}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	1. sınıf	57	101.07 $\mp$ 14.98	1.307	0.273
	2. sınıf	70	100.81 $\mp$ 13.82		
	3. sınıf	59	104.91 $\mp$ 11.02		
	4. sınıf	71	103.04 $\mp$ 12.50		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	1. sınıf	57	98.31 $\mp$ 6.91	2.089	0.102
	2. sınıf	70	98.84 $\mp$ 6.54		
	3. sınıf	59	100.94 $\mp$ 5.27		
	4. sınıf	71	103.04 $\mp$ 12.50		
Empatik Eğilim Ölçeği	1. sınıf	57	68.30 $\mp$ 6.27	0.190	0.903
	2. sınıf	70	68.21 $\mp$ 6.91		
	3. sınıf	59	68.81 $\mp$ 7.21		
	4. sınıf	71	68.95 $\mp$ 6.96		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların sınıf düzeyine göre karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında YTÖ, ÇHYTÖ ve EEÖ’nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p > 0.05$ ).

#### 4.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 9’da sunulmuştur.

**Tablo 9**

*9. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	1.sınıf	37	99.07 $\pm$ 14.75	1.350	0.261
	2.sınıf	39	102.56 $\pm$ 13.92		
	3.sınıf	27	105.37 $\pm$ 10.64		
	4.sınıf	26	103.80 $\pm$ 11.84		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	1.sınıf	37	97.18 $\pm$ 7.29	1.654	0.180
	2.sınıf	39	98.17 $\pm$ 7.46		
	3.sınıf	27	100.80 $\pm$ 5.62		
	4.sınıf	26	97.65 $\pm$ 5.81		
Empatik Eğilim Ölçeği	1.sınıf	37	67.77 $\pm$ 6.08	0.881	0.453
	2.sınıf	39	68.51 $\pm$ 7.30		
	3.sınıf	27	68.74 $\pm$ 6.60		
	4.sınıf	26	70.50 $\pm$ 6.44		

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin sınıf düzeyine göre ölçeklerden aldığı puan ortalamalarının karşılaştırılması için Independent Sample T Test uygulanmıştır. Sınıf düzeyleri arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### **4.4.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerin ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Gösterimi**



Öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 10’da sunulmuştur.

**Tablo 10**

*10. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki sınıf düzeylerine göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	1.sınıf	20	104.78 $\pm$ 15.06	1.363	0.257
	2.sınıf	31	98.61 $\pm$ 13.60		
	3.sınıf	32	104.52 $\pm$ 11.49		
	4.sınıf	45	102.60 $\pm$ 12.97		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	1.sınıf	20	100.40 $\pm$ 5.75	0.655	0.581
	2.sınıf	31	99.67 $\pm$ 5.17		
	3.sınıf	32	101.06 $\pm$ 5.04		
	4.sınıf	45	99.24 $\pm$ 6.91		
Empatik Eğilim Ölçeği	1.sınıf	20	69.30 $\pm$ 6.65	0.253	0.859
	2.sınıf	31	67.83 $\pm$ 6.48		
	3.sınıf	32	68.87 $\pm$ 7.80		
	4.sınıf	45	68.06 $\pm$ 7.16		

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin sınıf düzeyine göre ölçeklerden aldığı puan ortalamalarının karşılaştırılması için Independent Sample T Test uygulanmıştır. Sınıf düzeyleri arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.5. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 11’de sunulmuştur.

**Tablo 11**

*11. Ölçeklerden alınan puanların toplam cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Kız	208	104.34 $\mp$ 12.25	5.025	0.001
	Erkek	49	94.29 $\mp$ 13.96		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Kız	208	99.63 $\mp$ 5.99	2.491	0.013
	Erkek	49	97.12 $\mp$ 7.65		
Empatik Eğilim Ölçeği	Kız	208	69.41 $\mp$ 6.16	4.155	0.001
	Erkek	49	65.04 $\mp$ 8.31		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların cinsiyet değişkeni düzeyleri bakımından karşılaştırılması için Independent Sample T Test kullanılmıştır. Yardımseverlik ve Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $p=0.001 < 0.05$ ). Buna göre, kızların Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamasının (ort=104.34), erkeklere göre (ort=94.26) daha yüksek olduğu yani kızların erkeklere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.013 < 0.05$ ). Kız öğrencilerin ölçekten aldığı puan ortalamasının (ort=99.63) erkeklere göre (ort=97.12) daha yüksek olduğu yani kızların erkeklere göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması bakımından kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Buna göre, kız öğrencilerin puan ortalamasının (ort=69.41) erkek öğrencilere göre (ort=65.04) daha yüksek olduğu yani kız öğrencilerin empatik eğiliminin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

#### 4.5.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 12’de sunulmuştur.

**Tablo 12**

*12. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Kız	98	105.34 $\mp$ 12.27	4.892	0.001
	Erkek	31	93.07 $\mp$ 11.84		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Kız	98	99.48 $\mp$ 5.90	3.025	0.004
	Erkek	31	94.69 $\mp$ 8.17		
Empatik Eğilim Ölçeği	Kız	98	70.13 $\mp$ 5.96	4.535	0.001
	Erkek	31	64.35 $\mp$ 6.86		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların cinsiyet değişkeni düzeyleri bakımından karşılaştırılması için Independent Sample T Test kullanılmıştır. Yardımseverlik ve Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ( $p=0.001<0.05$ ). Buna göre, kızların Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamasının (ort=105.34), erkeklere göre (ort=93.07) daha yüksek olduğu yani kızların

erkekler göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.004<0.05$ ). Kız öğrencilerin ölçekten aldığı puan ortalamasının ( $ort=99.48$ ) erkekler göre ( $ort=94.69$ ) daha yüksek olduğu yani kızların erkekler göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması bakımından kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Buna göre, kız öğrencilerin puan ortalamasının ( $ort=70.13$ ) erkek öğrencilere göre ( $ort=64.35$ ) daha yüksek olduğu yani kız öğrencilerin empatik eğiliminin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

#### **4.5.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 13'te sunulmuştur.

**Tablo 13**

*13. Ölçeklerden alınan puanların Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni bakımından karşılaştırılması*

Ölçekler ve alt boyutları	Ortalama $\pm$ SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)	99.98 $\pm$ 5.88	80	108	-1.170	1.064
Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)	68.40 $\pm$ 7.03	46	88	-0.477	1.138
Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)	102.45 $\pm$ 13.18	61	127	-0.759	0.246

Yukarıdaki tabloda araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Buna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği (ÇHYTÖ)'ne ilişkin ortalamanın  $99.98 \pm 5.88$ , minimum puanın 80, maksimum puanın 108, çarpıklık katsayısının -1.170, basıklık katsayısının 1.064 olduğu, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)'ye ilişkin ortalamanın  $68.40 \pm 6.64$ , minimum puanın 46, maksimum puanın 88, çarpıklık katsayısının -0.477, basıklık katsayısının -1.138 olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ)'ye ilişkin ortalamanın  $102.45 \pm 13.18$ , minimum puanın 61, maksimum puanın 127, çarpıklık katsayısının -0.759, basıklık katsayısının ise 0.246 olduğu tespit edilmiştir.

#### 4.6. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 14'te sunulmuştur.

**Tablo 14**

14. Ölçeklerden alınan puanların kardeş sayısına göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	0	6	100.65 $\pm$ 16.45	1.238	0.295
	1	88	101.07 $\pm$ 13.55		
	2	71	103.28 $\pm$ 12.37		
	3	61	104.96 $\pm$ 11.79		
	4 ve üzeri	31	99.68 $\pm$ 15.47		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	0	6	103 $\pm$ 2.52	1.341	0.255
	1	88	99.55 $\pm$ 6.76		
	2	71	98 $\pm$ 6.53		
	3	61	99.71 $\pm$ 6.16		
	4 ve üzeri	31	98.85 $\pm$ 5.75		
Empatik Eğilim Ölçeği	0	6	72.16 $\pm$ 5.98		

1	88	68.81±7.11	0.568	0.686
2	71	68±6.40		
3	61	68.64±6.45		
4 ve üzeri	31	68.42±7.93		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların kardeş sayısı bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu kardeş sayısı bakımından YTÖ, ÇHYTÖ ve EEÖ'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.6.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 15'te sunulmuştur.

**Tablo 15**

15. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin kardeş sayısına göre karşılaştırılması.

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama±SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	0	3	98.33±11.59	0.497	0.738
	1	36	101.53±13.28		
	2	40	101.62±13.41		
	3	30	105.26±12.04		
	4 ve üzeri	20	101.82±15.11		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	0	3	103±3	0.912	0.459
	1	36	98.02±7.60		
	2	40	97.41±6.89		
	3	30	99.78±6.08		
	4 ve üzeri	20	97.87±6.43		

Empatik Eğilim Ölçeği	0	3	70.66±7.57	0.250	0.909
	1	36	68.76±7.57		
	2	40	68±6.28		
	3	30	69.13±5.63		
	4 ve üzeri	20	69.35±7.34		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların kardeş sayısı bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu kardeş sayısı bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.6.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının kardeş sayısı değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 16'da sunulmuştur.

**Tablo 16**

16. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin kardeş sayısına göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama±SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	0	3	102.98±22.93	1.554	0.191
	1	52	100.75±13.85		
	2	31	105.42±10.73		
	3	31	104.66±11.72		
	4 ve üzeri	11	95.80±16.09		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	0	3	103±2.64	0.737	0.568
	1	52	100.61±5.96		

	2	31	98.75 $\bar{\pm}$ 6.05		
	3	31	99.64 $\bar{\pm}$ 6.34		
	4 ve üzeri	11	100.63 $\bar{\pm}$ 3.90		
Empatik Eğilim Ölçeği	0	3	73.66 $\bar{\pm}$ 5.03		
	1	52	68.84 $\bar{\pm}$ 6.85	0.655	0.625
	2	31	68 $\bar{\pm}$ 6.64		
	3	31	68.16 $\bar{\pm}$ 7.23		
	4 ve üzeri	11	66.72 $\bar{\pm}$ 9.03		

#### 4.7. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının ailenin aylık geliri değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 17’de sunulmuştur.

**Tablo 17**

17. Ölçeklerden alınan puanların aylık gelire göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{\pm}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	73	104.64 $\bar{\pm}$ 14.06	0.769	0.546
	4501-6501 TL	63	101.38 $\bar{\pm}$ 11.87		
	6502-8502 TL	61	101.80 $\bar{\pm}$ 12.91		
	8503-10000 TL	36	102.02 $\bar{\pm}$ 10.84		
	10000 TL ve üzeri	24	100.62 $\bar{\pm}$ 17.19		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	73	99.61 $\bar{\pm}$ 5.95	0.251	0.909
	4501-6501 TL	63	98.61 $\bar{\pm}$ 5.32		
	6502-8502 TL	61	98.91 $\bar{\pm}$ 7.52		
	8503-10000 TL	36	99.36 $\bar{\pm}$ 6.09		
	10000 TL ve üzeri	24	99.49 $\bar{\pm}$ 7.92		
Empatik Eğilim Ölçeği	2500-4500 TL	73	69.34 $\bar{\pm}$ 7.70	0.379	0.824
	4501-6501 TL	63	68.22 $\bar{\pm}$ 6.01		
	6502-8502 TL	61	68.57 $\bar{\pm}$ 6.48		



8503-10000 TL	36	68.17±5.76
10000 TL ve üzeri	24	67.79±8.52

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların aylık gelir değişkeni bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin gelir durumu düzeyi bakımından YTÖ, ÇHYTÖ ve EEÖ'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.7.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının ailenin aylık geliri değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 18'de sunulmuştur.

**Tablo 18**

18. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin, ailelerinin aylık gelirine göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama±SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	34	106.17±13.88	1.071	0.374
	4501-6501 TL	27	102.30±11.81		
	6502-8502 TL	40	100±12.77		
	8503-10000 TL	19	101.27±10.53		
	10000 TL ve üzeri	9	101.44±20.19		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	34	99.16±6.30	0.326	0.860
	4501-6501 TL	27	98.17±5.08		
	6502-8502 TL	40	97.89±7.84		
	8503-10000 TL	19	98.73±5.95		
	10000 TL ve üzeri	9	96.66±10.27		
Empatik Eğilim Ölçeği	2500-4500 TL	34	69.56±7.73		
	4501-6501 TL	27	68.85±6.31		

6502-8502 TL	40	68.25±5.83	0.212	0.931
8503-10000 TL	19	68.54±5.94		
10000 TL ve üzeri	9	68±8.94		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların aylık gelir değişkeni bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin gelir durumu düzeyi bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.7.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının ailenin aylık gelir değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 19'da sunulmuştur.

**Tablo 19**

19. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin aylık gelirine göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama±SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	39	103.31±14.25	0.549	0.700
	4501-6501 TL	36	100.68±12.04		
	6502-8502 TL	21	105.23±12.76		
	8503-10000 TL	17	102.86±11.45		
	10000 TL ve üzeri	15	100.13±15.87		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	2500-4500 TL	39	99.98±5.68	0.546	0.702
	4501-6501 TL	36	98.94±5.54		
	6502-8502 TL	21	100.85±6.62		
	8503-10000 TL	17	100.05±6.35		

Empatik Eğilim Ölçeği	10000 TL ve üzeri	15	101.18±5.89	0.323	0.862
	2500-4500 TL	39	69.15±7.77		
	4501-6501 TL	36	67.75±5.82		
	6502-8502 TL	21	69.19±7.69		
	8503-10000 TL	17	69.19±7.69		
	10000 TL ve üzeri	15	67.76±5.70		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların aylık gelir değişkeni bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin gelir durumu düzeyi bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.8. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının anne eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 20'de sunulmuştur.

**Tablo 20**

*20. Ölçeklerden alınan puanların anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama±SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	137	103.40±12.44	0.777	0.541
	Ortaöğretim	37	101.85±12.97		
	Lise	62	101.91±15.34		
	Önlisans	3	103.33±13.86		
	Lisans	18	97.83±10.97		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	137	99.48±5.98	1.531	0.194
	Ortaöğretim	37	97.23±8.16		

Empatik Eğilim Ölçeği	Lise	62	99.20±6.13	1.291	0.274
	Önlisans	3	95.66±8.50		
	Lisans	18	101±5.64		
	İlköğretim	137	69.04±6.36		
	Ortaöğretim	37	68.52±6.66		
	Lise	62	68.54±7.20		
	Önlisans	3	69±2		
	Lisans	18	65.16±9.12		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların annenin eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu annenin eğitim durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının baba eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 21'de sunulmuştur.

**Tablo 21**

*21. Ölçeklerden alınan puanların babanın eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama± SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	74	104.66±12.60	1.801	0.113
	Ortaöğretim	50	104.35±12.93		
	Lise	73	100.31±13.95		
	Önlisans	21	99.25±12.90		
	Lisans	37	102.15±12.58		
	Lisansüstü	2	87.5±7.78		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	74	99.64±6.25		
	Ortaöğretim	50	98.51±5.66		

Empatik Eğilim Ölçeği	Lise	73	99.76.87	0.765	0.576
	Önlisans	21	97.51.75.87		
	Lisans	37	100.07.77.06		
	Lisansüstü	2	103.74.24		
	İlköğretim	74	69.71.76.32		
	Ortaöğretim	50	70.49.76.24		
	Lise	73	67.60.76.55	2.777	<b>0.018</b>
	Önlisans	21	66.95.77.57		
	Lisans	37	66.99.77.33		
	Lisansüstü	2	60.50		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların babanın eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin babasının eğitim durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ). Ancak öğrencilerin babalarının eğitim durumu düzeyleri bakımından Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hangi "baba eğitim durumu" grupları arasında anlamlı farklılık olduğunun tespiti için varyansların homojen olduğu durumda Scheffe testi, homojen olmadığı durumda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, babasının eğitim durumu ortaöğretim olanların ( $ort=0.018$ ) Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanların, babasının eğitim durumu lise olanlara ( $ort=67.60$ ), önlisans olanlara ( $ort=66.95$ ), lisans olanlara ( $ort=66.99$ ) ve lisansüstü olanlara göre ( $ort=66.96$ ) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yani, babasının eğitim durumu ortaöğretim olanların, lise olanlara, önlisans olanlara, lisans olanlara ve yüksek lisans olanlara göre empatik eğiliminin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

#### **4.8.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının anne eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 22’de sunulmuştur.

**Tablo 22**

*22. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin annesinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	66	103.70 $\mp$ 12.42	0.618	0.605
	Ortaöğretim	21	99.93 $\mp$ 14.40		
	Lise	34	102.17 $\mp$ 14.96		
	Lisans	8	99.12 $\mp$ 8.06		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	66	99.78 $\mp$ 6.11	2.662	0.051
	Ortaöğretim	21	95.46 $\mp$ 7.44		
	Lise	34	97.78 $\mp$ 6.97		
	Lisans	8	96.25 $\mp$ 7.77		
Empatik Eğilim Ölçeği	İlköğretim	66	69.31 $\mp$ 6.27	0.441	0.724
	Ortaöğretim	21	68.21 $\mp$ 7.24		
	Lise	34	68.41 $\mp$ 7.12		
	Lisans	8	66.87 $\mp$ 6.64		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların annenin eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu annenin eğitim durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği’nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p > 0.05$ ).

Öğretmen adaylarının baba eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 23’de sunulmuştur.

**Tablo 23**

*23. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin babasının eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	42	105.91 $\pm$ 12.56	1.365	0.250
	Ortaöğretim	25	102.23 $\pm$ 14.49		
	Lise	32	101.25 $\pm$ 13.99		
	Önlisans	12	99.22 $\pm$ 10.65		
	Lisans	18	98.59 $\pm$ 12.31		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	42	99.30 $\pm$ 6.48	0.556	0.695
	Ortaöğretim	25	98.67 $\pm$ 5.43		
	Lise	32	97.12 $\pm$ 7.71		
	Önlisans	12	98.72 $\pm$ 4.62		
	Lisans	18	97.48 $\pm$ 8.77		
Empatik Eğilim Ölçeği	İlköğretim	42	70.14 $\pm$ 5.69	2.374	0.056
	Ortaöğretim	25	70.70 $\pm$ 6.47		
	Lise	32	67.78 $\pm$ 7.33		
	Önlisans	12	66.08 $\pm$ 6.22		
	Lisans	18	66.27 $\pm$ 6.93		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların babanın eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin babasının eğitim durumu bakımından YTÖ, ÇHYTÖ, EEÖ aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### **4.8.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Ailenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının anne eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 24'te sunulmuştur.

**Tablo 24**

*24. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin anne eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	71	103.12 $\mp$ 12.53	1.031	0.394
	Ortaöğretim	16	104.37 $\mp$ 10.73		
	Lise	28	101.59 $\mp$ 16.05		
	Önlisans	2	111 $\mp$ 5.65		
	Lisans	11	96 $\mp$ 12.79		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	71	99.21 $\mp$ 5.88	1.327	0.264
	Ortaöğretim	16	99.56 $\mp$ 8.71		
	Lise	28	100.92 $\mp$ 4.46		
	Önlisans	2	100 $\mp$ 5.65		
	Lisans	11	103.18 $\mp$ 2.85		
Empatik Eğilim Ölçeği	İlköğretim	71	68.78 $\mp$ 6.49	1.154	0.334
	Ortaöğretim	16	68.93 $\mp$ 6.02		
	Lise	28	68.71 $\mp$ 7.42		
	Önlisans	2	70 $\mp$ 1.41		
	Lisans	11	64.09 $\mp$ 10.36		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların annenin eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin sahip olduğu annenin eğitim durumu bakımından YTÖ, ÇHYTÖ ve EEÖ'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p > 0.05$ ).



Öğretmen adaylarının baba eğitim durumu değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 25’te sunulmuştur.

**Tablo 25**

*25. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin baba eğitim durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	İlköğretim	32	103.01 $\pm$ 12.66	1.735	0.132
	Ortaöğretim	25	106.46 $\pm$ 11.04		
	Lise	41	99.58 $\pm$ 14.04		
	Önlisans	9	99.30 $\pm$ 16.12		
	Lisans	19	105.52 $\pm$ 12.20		
	Lisansüstü	2	87.5 $\pm$ 7.77		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	İlköğretim	32	100.09 $\pm$ 6.01	2.229	0.056
	Ortaöğretim	25	98.36 $\pm$ 5.99		
	Lise	41	100.46 $\pm$ 5.82		
	Önlisans	9	95.88 $\pm$ 7.18		
	Lisans	19	102.52 $\pm$ 3.74		
	Lisansüstü	2	103 $\pm$ 4.24		
Empatik Eğilim Ölçeği	İlköğretim	32	69.15 $\pm$ 7.13	1.129	0.349
	Ortaöğretim	25	70.28 $\pm$ 6.12		
	Lise	41	67.46 $\pm$ 5.96		
	Önlisans	9	68.11 $\pm$ 9.34		
	Lisans	19	67.68 $\pm$ 7.81		
	Lisansüstü	2	60.50 $\pm$ 17.67		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların babanın eğitim durumu bakımından karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin babasının eğitim durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ).

#### 4.9. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 26'da sunulmuştur.

**Tablo 26**

*26. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	110	105.43 $\mp$ 12.77	13.087	<b>0.001</b>
	Katılmayı düşünmedim	22	90.52 $\mp$ 11.15		
	Fırsatım olmadı	125	101.87 $\mp$ 12.66		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	110	99.60 $\mp$ 5.71	3.560	<b>0.030</b>
	Katılmayı düşünmedim	22	95.72 $\mp$ 7.04		
	Fırsatım olmadı	125	99.37 $\mp$ 6.72		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet katıldım	110	69.54 $\mp$ 6.94	6.497	<b>0.002</b>
	Katılmayı düşünmedim	22	63.90 $\mp$ 7.47		
	Fırsatım olmadı	125	68.55 $\mp$ 6.30		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkenine göre karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırmalarında varyansların homojenliğinin sağlandığı koşulda Scheffe testi, homojenliğin sağlanmadığı koşulda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=105.43$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=90.52$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.030<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=99.60$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=95.72$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara göre daha fazla çocuk haklarına yönelik olumlu tutum gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.002<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Empati Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=69.54$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=63.90$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

#### **4.9.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama**

## Düzeylerinin Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 27’de sunulmuştur.

**Tablo 27**

*27. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	54	106.18 $\pm$ 12.67	7.525	<b>0.001</b>
	Katılmayı düşünmedim	15	92.17 $\pm$ 10.31		
	Fırsatım olmadı	60	101.55 $\pm$ 12.99		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	54	98.64 $\pm$ 6.12	0.888	0.414
	Katılmayı düşünmedim	15	96.13 $\pm$ 6.86		
	Fırsatım olmadı	60	98.60 $\pm$ 7.36		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet katıldım	54	70.43 $\pm$ 6.03	6.329	<b>0.002</b>
	Katılmayı düşünmedim	15	63.86 $\pm$ 7.27		
	Fırsatım olmadı	60	68.45 $\pm$ 6.46		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırmalarında varyansların homojenliğinin sağlandığı koşulda Scheffe testi, homojenliğin sağlanmadığı koşulda ise Tamhane’s T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir

( $p=0.001<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=106.18$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=92.17$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.002<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Empati Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=70.43$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=63.86$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldığı puanlar bakımından öğretmen adaylarının etkinliklere katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ( $p<0.05$ ).

#### **4.9.2. Fen Bilgisi Öğretmenliğini Bölümünü Okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Çocuklarla Alakalı Herhangi Bir Etkinliğe Katılıp Katılmama Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 28'de sunulmuştur.

#### **Tablo 28**

*28. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	56	104.71 $\mp$ 12.95	6.103	<b>0.003</b>
	Katılmayı düşünmedim	7	87 $\mp$ 12.87		
	Fırsatım olmadı	65	102.17 $\mp$ 12.43		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet katıldım	56	100.51 $\mp$ 5.18	2.990	0.054
	Katılmayı düşünmedim	7	94.85 $\mp$ 7.90		
	Fırsatım olmadı	65	100.07 $\mp$ 6.04		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet katıldım	56	68.67 $\mp$ 7.68	1.463	0.235
	Katılmayı düşünmedim	7	64 $\mp$ 8.48		
	Fırsatım olmadı	65	68.64 $\mp$ 6.20		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkenine göre karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırmalarında varyansların homojenliğinin sağlandığı koşulda Scheffe testi, homojenliğin sağlanmadığı koşulda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.003<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=104.71$ ), katılmayı düşünmeyenlere göre ( $ort=87$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayı düşünmeyenlere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puanlar bakımından öğretmen adaylarının etkinliklere katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ( $p<0.05$ ).

#### 4.10. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının işbirlikli çalışma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 29’da sunulmuştur.

**Tablo 29**

*29. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet	169	104.15 $\mp$ 13.33	5.142	<b>0.006</b>
	Hayır	13	95 $\mp$ 15		
	Bazen	75	99.82 $\mp$ 11.70		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	169	99.89 $\mp$ 5.97	3.330	<b>0.037</b>
	Hayır	13	97.53 $\mp$ 8.39		
	Bazen	75	97.77 $\mp$ 6.76		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet	169	68.90 $\mp$ 6.78	3.169	<b>0.044</b>
	Hayır	13	64 $\mp$ 8.65		
	Bazen	75	68.63 $\mp$ 6.38		

Yukarıdaki tabloda Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması için Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlı çıkan sonuçlar için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırmalarında varyansların homojenliğinin sağlandığı koşulda Scheffe testi, homojenliğin sağlanmadığı koşulda ise Tamhane’s T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumu bakımından YTÖ’den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.006<0.05$ ). Buna göre,

öğrencilerden derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların YTÖ'den aldığı puan ortalamasının (ort=104.15) arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışmayanlara göre (ort=95) daha yüksek olduğu, yani derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışan öğrencilerin, işbirliği yapmayarak çalışan öğrencilere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumu bakımından ÇHYTÖ'den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.037<0.05$ ). Buna göre, derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının (ort=99.89), bazen işbirliği yaparak çalıştığını belirtenlere göre (ort=97.77) daha yüksek olduğu, dolayısıyla derslerini her zaman arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların bazen işbirliği yaparak çalışanlara göre çocuk haklarına yönelik tutumunun daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumu bakımından Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.044<0.05$ ). Buna göre, arkadaşlarıyla işbirliği yapmadan derslerine çalışan öğrencilerin Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının (ort=64), her zaman işbirliği yaparak çalıştığını belirtenlere göre (ort=68.90) ve bazen işbirliği yaparak çalıştığını belirtenlere göre (ort=68.63) daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yani hiçbir zaman ders çalışırken arkadaşlarıyla işbirliği yapmayan öğrencilerin, bazen işbirliği yapan ve her zaman işbirliği yapan öğrencilere göre empatik eğiliminin daha düşük olduğu söylenebilmektedir.

#### **4.10.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliğini okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının işbirlikli çalışma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için



Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 30’da sunulmuştur.

**Tablo 30**

30. Ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet	79	104.27 $\mp$ 12.41	2.088	0.128
	Hayır	4	100 $\mp$ 22.52		
	Bazen	46	99.39 $\mp$ 13.41		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	79	99.44 $\mp$ 6.13	2.772	0.066
	Hayır	4	96.25 $\mp$ 8.99		
	Bazen	46	96.61 $\mp$ 7.45		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet	79	68.81 $\mp$ 6.37	0.068	0.934
	Hayır	4	69.75 $\mp$ 9.42		
	Bazen	46	68.55 $\mp$ 7.01		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre YTÖ, ÇHYTÖ, EEÖ aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p > 0.05$ ).

#### **4.10.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin İşbirlikli Çalışma Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının işbirlikli çalışma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 31’de sunulmuştur.

**Tablo 31**

31. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	F	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet	90	104.05 $\mp$ 14.15	3.531	<b>0.032</b>
	Hayır	9	92.77 $\mp$ 11.37		
	Bazen	29	100.52 $\mp$ 8.49		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet	90	100.29 $\mp$ 5.83	0.630	0.534
	Hayır	9	98.11 $\mp$ 8.60		
	Bazen	29	99.62 $\mp$ 5.08		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet	90	68.98 $\mp$ 7.16	5.054	<b>0.008</b>
	Hayır	9	61.44 $\mp$ 7.41		
	Bazen	29	68.75 $\mp$ 5.36		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre karşılaştırılması Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma durumuna göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği 'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ( $p>0.05$ ). Anlamlı çıkan sonuçlar için yapılan post-hoc çoklu karşılaştırmalarında varyansların homojenliğinin sağlandığı koşulda Scheffe testi, homojenliğin sağlanmadığı koşulda ise Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.032<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, işbirliği yapanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının (ort=104.05), arkadaşlarıyla işbirliği yapmayanlara göre (ort=92.77) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapanların yapmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Empatik Eğilim Ölçeği

puanları bakımından öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.008<0.05$ ). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, işbirliği yapanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının ( $ort=68.98$ ), arkadaşlarıyla işbirliği yapmayanlara göre ( $ort=61.44$ ) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

#### 4.11. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının yardımlaşma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 32'de sunulmuştur.

**Tablo 32**

32. Ölçeklerden alınan puanların eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	242	103.52 $\mp$ 12.46	5.665	<b>0.001</b>
	Hayır paylaşmam	15	84.77 $\mp$ 12.03		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	242	99.42 $\mp$ 6.23	2.751	<b>0.006</b>
	Hayır paylaşmam	15	94.80 $\mp$ 7.73		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet paylaşırım	242	69.02 $\mp$ 6.38	4.380	<b>0.001</b>
	Hayır paylaşmam	15	61.33 $\mp$ 9.59		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu değişkeni düzeyleri bakımından karşılaştırılması için Independent Sample T Test kullanılmıştır. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin

Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının (ort=103.52), paylaşmayanlara göre (ort=84.77) daha yüksek olduğu dolayısıyla, eşyalarını paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.006<0.05$ ). Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin ölçekten aldığı puan ortalamasının (ort=99.42), eşyalarını paylaşmayan öğrencilere göre (ort=61.33) daha yüksek olduğu yani, eşyalarını paylaşan öğrencilerin çocuk hakları konusunda eşyalarını paylaşmayanlara göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Yani, eşyalarını paylaşan öğrencilerin (ort=69.02) eşyalarını paylaşmayan öğrencilere göre (ort=61.33) daha fazla empatik eğilim gösterdiği sonucuna varılmaktadır.

#### **4.11.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi**

Öğretmen adaylarının yardımlaşma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 33'de gösterilmiştir.

#### **Tablo 33**

*33. Ölçeklerden alınan puanların Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	122	103.18 $\mp$ 12.89	2.911	<b>0.004</b>
	Hayır paylaşmam	7	88.65 $\mp$ 11.75		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	122	98.71 $\mp$ 6.47	2.712	<b>0.008</b>
	Hayır paylaşmam	7	91.71 $\mp$ 9.42		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet paylaşırım	122	69.21 $\mp$ 6.31	3.424	<b>0.001</b>
	Hayır paylaşmam	7	60.71 $\mp$ 7.69		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu değişkeni düzeyleri bakımından karşılaştırılması için Independent Sample T Test kullanılmıştır. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından YTÖ'den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.004<0.05$ ). Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin YTÖ'den aldığı puan ortalamasının (ort=103.18), paylaşmayanlara göre (ort=88.65) daha yüksek olduğu dolayısıyla, eşyalarını paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından ÇHYTÖ'den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.008<0.05$ ). Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin ölçekten aldığı puan ortalamasının (ort=98.71), eşyalarını paylaşmayan öğrencilere göre (ort=91.71) daha yüksek olduğu yani, eşyalarını paylaşan öğrencilerin çocuk hakları konusunda eşyalarını paylaşmayanlara göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilmektedir. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından EEÖ'den aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ). Yani, eşyalarını paylaşan öğrencilerin (ort=69.21) eşyalarını paylaşmayan öğrencilere göre (ort=60.71) daha fazla empatik eğilim gösterdiği sonucuna varılmaktadır.

#### 4.11.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen Adaylarının

#### Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini Algılama

#### Düzeylerinin Yardımlaşma Değişkenine Göre Gösterimi

Öğretmen adaylarının yardımlaşma değişkenine göre Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin toplam istatistik sonuçları, Tablo 34’te sunulmuştur.

**Tablo 34**

*34. Ölçeklerden alınan puanların fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumuna göre karşılaştırılması*

Ölçek	Kategoriler	n	Ortalama $\bar{x}$ SS	t	p
Yardımseverlik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	120	103.86 $\mp$ 12.05	5.113	<b>0.001</b>
	Hayır paylaşmam	8	81.37 $\mp$ 11.96		
Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği	Evet paylaşırım	120	100.15 $\mp$ 5.91	1.237	0.218
	Hayır paylaşmam	8	97.5 $\mp$ 5.07		
Empatik Eğilim Ölçeği	Evet paylaşırım	120	68.84 $\mp$ 6.47	1.693	0.133
	Hayır paylaşmam	8	61.87 $\mp$ 11.51		

Yukarıdaki tabloda ölçeklerden alınan puanların öğrencilerin eşyalarını başkalarıyla paylaşma durumu değişkeni düzeyleri bakımından karşılaştırılması için Independent Sample T Test kullanılmıştır. Öğrencilerin eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.004<0.05$ ). Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldığı puan ortalamasının (ort=103.86), paylaşmayanlara göre (ort=81.37) daha yüksek olduğu dolayısıyla, eşyalarını paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir.

#### **4.12. Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi**

Öğretmen adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisinin toplam istatistik sonuçları, Tablo 35’te sunulmuştur.

**Tablo 35**

35. Araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

Değişkenler		YTÖ toplam	ÇHYTÖ toplam	EEÖ toplam
YTÖ toplam	Pearson		0.458	0.573
	Korelasyon p	1	0.001	0.001
ÇHYTÖ toplam	Pearson	0.458		0.216
	Korelasyon p	0.001	1	0.001
EEÖ toplam	Pearson	0.573	0.216	
	Korelasyon p	0.001	0.001	1

Yukarıdaki tabloda ölçek puanlarının birbiri arasındaki ilişkisinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.458$ ). Yani yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.573$ ). Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve oldukça zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.216$ ). Yani, çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

#### 4.12.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için

öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisinin toplam istatistik sonuçları, Tablo 36’da sunulmuştur.

**Tablo 36**

*36. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin analizi*

Değişkenler		YTÖ toplam	ÇHYTÖ toplam	EEÖ toplam
YTÖ toplam	Pearson	1	0.568	0.629
	Korelasyon p		0.001	0.001
ÇHYTÖ toplam	Pearson	0.568	1	0.338
	Korelasyon p	0.001		0.001
EEÖ toplam	Pearson	0.629	0.338	1
	Korelasyon p	0.001	0.001	

Yukarıdaki tabloda ölçek puanlarının birbiri arasındaki ilişkisinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.568$ ). Yani yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.629$ ). Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.338$ ). Yani, çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.



#### 4.12.2. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin Gösterimi

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini ve Empati Becerisini algılama düzeylerini tespit edebilmek için öğretmen adaylarına 3 tane ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisinin toplam istatistik sonuçları, Tablo 37’de sunulmuştur.

**Tablo 37**

*37. Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünü okuyan Öğretmen adaylarına uygulanan ölçeklere göre Çocuk Hakları, Yardımseverlik Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin analizi*

Değişkenler		YTÖ toplam	ÇHYTÖ toplam	EEÖ toplam
YTÖ toplam	Pearson Korelasyon P	1	0.340 0.001	0.520 0.001
ÇHYTÖ toplam	Pearson Korelasyon P	0.340 0.001	1	0.095 0.288
EEÖ toplam	Pearson Korelasyon P	0.520 0.001	0.095 0.288	1

Yukarıdaki tabloda ölçek puanlarının birbiri arasındaki ilişkisinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.340$ ). Yani yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.520$ ). Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği

puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve oldukça zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ( $p=0.001<0.05$ ,  $r=0.095$ ). Yani, çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

## 5. BÖLÜM

### Sonuç, Tartışma Ve Öneriler

#### 5.1. Sonuç

Bu bölümde; 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bursa ilinin Görükle ilçelerinde bulunan Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitimini sürdüren Fen Bilgisi Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 128 öğretmen adayı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 1.2.3.4. sınıf 129 öğretmen adayının katıldığı toplam 257 kişi ile gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgular yorumlanmış, tartışılmış ve sonuçlandırılmıştır.

Mevcut sonuçlara göre; anabilim dalları arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden alınan puanlar bakımından anabilim dalları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin ölçek puan ortalamasının, fen bilgisi öğretmenliği okuyarlardan daha yüksek olduğu başka bir değişle; sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumunun fen bilgisi öğretmenliği okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Mevcut çalışmanın sonucunda; fakülte türü değişkenine göre farklılık bulunmasının sebebi olarak; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eğitim fakültesinde çocuk haklarına yönelik aldıkları eğitimlerin, algılarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çocuk Hakları eğitiminin, Sosyal Bilgiler ders müfredatında fazlaca yer aldığı ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bu konular arasındaki ilişkiyi, Fen Bilgisi Öğretmen adaylarından daha rahat anlayabildikleri şeklinde ifade edilebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının “sınıf düzeyleri” arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Cinsiyet değişkenindeki toplam verilere bakıldığında; Yardımseverlik ve Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, kızların Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği’nden ve Empatik Eğilim Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamasının, erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kızların erkeklere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünü okuyan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni analizine göre; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılık kızların lehinedir. Buna göre; kızların Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği’nden ve Empatik Eğilim Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamasının, erkeklere göre daha yüksek olduğu yani kızların erkeklere göre daha fazla yardımseverlik tutumu içinde olduğu ve birbirlerine daha fazla empatik eğilim gösterdiği söylenebilmektedir. Ayrıca; çocuk hakları konusunda kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilir.

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkeni analizine göre; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, kızların Yardımseverlik Tutum Ölçeği’nden aldıkları puan ortalamasının, erkeklere göre daha yüksek olduğu yani

kızların erkeklere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalaması ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Her iki bölüm için de cinsiyet değişkeni incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünü okuyan kız öğretmen adaylarının, erkeklere göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Ancak; Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünde uygulanan anketlerin sonucuna bakıldığında, bilhassa Çocuk Hakları ve Empati ölçeklerinde, cinsiyet değişkeninin önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmadığı görülmektedir. Her ne kadar kadınlarda annelik duygusunun ön planda olduğu ve kadınların daha duygusal bir bakış açısına sahip olduğu toplumumuzca bilinse de; araştırmadaki örneklem göz önüne alınarak, sayısal bölümlerde eğitim gören öğretmen adaylarında bu duyguların değişebileceği ve erkek-kadın bakış açılarının benzerlik gösterebileceği çıkarımında bulunulabilir.

Öğretmen adaylarının sahip olduğu kardeş sayısı değişkeninin toplam analizleri bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünü okuyan öğretmen adaylarının sahip olduğu kardeş sayısı değişkeni bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Her üç bileşende de anlamlı bir farklılık çıkmamasının nedeni ise; bireysel olarak herkes bir çocukluk dönemi deneyimlediği için kişilerin kendi çocukluk döneminde bu konular ile alakalı bilinç seviyeleri “Medya Okuryazarlığı” yardımıyla gelişmiş olabilir. Çünkü; yaşadığımız teknoloji çağı içerisinde Medya Okuryazarlığı çalışmalarının gelişerek devam

etmesi sayesinde aynı evde yaşayan kardeşlerin, hem sosyal medyada hemde televizyon programlarında aktif bir şekilde bu kavramları özümstedikleri düşünülebilir.

Aile gelir durumu düzeyi bakımından toplam analizlere bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının “Gelir durumu” düzeyi bakımından; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Annenin eğitim durumu değişkeni açısından toplam analizlere bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının annenin eğitim durumu düzeyi bakımından; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Babanın eğitim durumu değişkeni açısından toplam analizlere bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Ancak; toplam verilerde öğretmen adaylarının baba eğitim durumu değişkeni göz önüne alınarak Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; babasının eğitim durumu ortaöğretim olanların Empati Eğilim

Ölçeği'nden aldıkları puanların, babasının eğitim durumu lise olanlara, önlisans olanlara, lisans olanlara ve lisansüstü olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle; babasının eğitim durumu ortaöğretim olanların; lise olanlara, önlisans olanlara, lisans olanlara ve yüksek lisans olanlara göre empatik eğiliminin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının babanın eğitim durumu değişkeni ayrı ayrı incelendiğinde; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Çocuklarla ilgili etkinliğe katılıp katılmama değişkeninin toplam analizleri incelendiğinde; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, katılmayı düşünmeyenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre; çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği ve daha fazla empatik eğilim gösterdiği söylenebilir. Ayrıca; çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara nazaran çocuk hakları konusunda daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının çocuklarla ilgili etkinliğe katılıp katılmama değişkeni bakımından incelendiğinde; öğretmen adaylarının çocuklarla ilgili etkinliğe katılma durumuna göre, Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hangi ölçekler arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, katılmayı düşünmeyenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre, çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların, katılmayanlara göre daha fazla yardımsever bir tutum içinde olduğu ve empatik bir

eğilim gösterdiği söylenebilmektedir. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldığı puanlar bakımından öğretmen adaylarının etkinliklere katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının çocuklarla ilgili etkinliğe katılıp katılmama değişkeni bakımından, Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde, öğrenciler ile ilgili etkinliklere katılanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, katılmayı düşünmeyenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre; çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların, katılmayı düşünmeyenlere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puanlar bakımından öğretmen adaylarının etkinliklere katılma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmen adaylarının derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma değişkeni açısından toplam verilere bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklara göre; öğretmen adaylarından derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu yani; daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca; öğretmen adaylarının, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasına göre; derslerini her zaman arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların, bazen işbirliği yaparak çalışanlara göre çocuk haklarına yönelik tutumunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak; öğretmen adaylarının Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre; arkadaşlarıyla işbirliği



yapmadan derslerine çalışan öğrencilerin Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının, her zaman işbirliği yaparak çalıştığını ve bazen işbirliği yaparak çalıştığını belirtenlere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle; ders çalışırken arkadaşlarıyla işbirliği yapmayan öğrencilerin, bazen işbirliği yapan ve her zaman iş birliği yapan öğrencilere göre empatik eğiliminin daha düşük olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma düzeyi bakımından; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışma düzeyi bakımından; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği 'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak; Öğrencilerin derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapma durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu incelendiğinde; işbirliği yapanların, Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, arkadaşlarıyla işbirliği yapmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yapanların, işbirliği yapmayanlara göre daha fazla yardımsever bir tutum ve empatik bir eğilim gösterdiği söylenebilmektedir.

Öğretmen adaylarının eşyalarını başkalarıyla paylaşma değişkeninin toplam analizlerine bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş. Eşyalarını paylaşan öğrencilerin bu üç ölçekten aldığı puan

ortalamasının, paylaşmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir değişle; eşyalarını başkalarıyla paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımsever bir tutum ve empatik bir bakış açısı gösterdiği söylenilebilir. Ayrıca bu öğretmen adaylarının; çocuk hakları konusunda eşyalarını paylaşmayanlara göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının eşyalarını başkalarıyla paylaşma düzeyi açısından; analizlere bakıldığında, Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş. Eşyalarını paylaşan öğrencilerin bu üç ölçekten aldığı puan ortalamasının, paylaşmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir değişle; eşyalarını başkalarıyla paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımsever bir tutum ve empatik bir bakış açısı gösterdiği söylenilebilir. Ayrıca bu öğretmen adaylarının; çocuk hakları konusunda eşyalarını paylaşmayanlara göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının eşyalarını başkalarıyla paylaşıp paylaşmama düzeyi açısından; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, eşyalarını paylaşan öğrencilerin Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, paylaşmayanlara göre daha yüksek olduğu dolayısıyla, eşyalarını paylaşan öğrencilerin paylaşmayan öğrencilere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda da anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında

pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle; yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve oldukça zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani, çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının kullanılan ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisi açısından analizlerine bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani; yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani; çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin az da olsa artacağı söylenebilmektedir.

Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının kullanılan ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkisi açısından analizlerine bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir. Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı

ve oldukça zayıf şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani; çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

## 5.2. Tartışma

Bu bölümde mevcut çalışma sonuçları alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

### 5.2.1. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ana bilim dalı değişkenine dair tartışma kısımları

Mevcut çalışma sonucuna göre; anabilim dalları arasında Yardımseverlik Tutum Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden alınan puanlar bakımından anabilim dalları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin ölçek puan ortalamasının, fen bilgisi öğretmenliği okuyanlardan daha yüksek olduğu yani, sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumunun fen bilgisi öğretmenliği okuyan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma grubunda bulunan öğretmen adaylarından elde edilen verilerin fakülte değişkenine göre empatik eğilim ölçeği ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Arslantaş'ın (2016) çalışmasında; mezun olunan okula göre empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Erduran (2018), fakülte değişkenine göre empatik eğilim ölçeği puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kıraç'ın (2019) Çocuk Haklarına dair yaptığı çalışmasında, fakülte türü değişkenine göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Peker'in (2012) yaptığı çalışmada sınıf öğretmenlerinin fakülte türlerine göre çocuk haklarını algılama düzeylerinde anlamlı bir

farklılaşmaya rastlanmamıştır. Lelebici ve Çeliköz (2017) yapmış oldukları çalışmada okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bölüm türü değişkenine göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Erdoğan'ın (2018) Çocuk Haklarına dair yapmış olduğu çalışmada; fen edebiyat, eğitim ve diğer fakülte mezunlarının eğitim enstitüsü mezunlarına göre çocuk haklarına yönelik tutumları yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Ekici'nin (2014) yaptığı çalışmada İngiliz dili ve Amerikan dili ve edebiyatı lisans programlarından mezun olan katılımcıların tutum puanlarının ilahiyat mezunlarından daha olumlu olduğunu tespit etmiştir. Kepenekçi (2006) çalışmasında eğitim fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına dair tutumlarını, diğer fakülte mezunlarının tutumlarına göre daha olumlu bulmuştur. Değirmenci'nin (2011) yapmış olduğu araştırmada, okul öncesi öğretmenliği programına devam eden öğrencilerin çocuk haklarına dair tutumlarının diğer bölümlere devam eden öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

### **5.2.2. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, sınıf düzeyi değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmadaki sınıf düzeyi değişkeninin toplam istatistik verileri incelendiğinde; Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği, Yardımseverlik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Erdoğan'ın (2018) yaptığı çalışmada çocuk haklarına yönelik tutumlar üzerinde öğretmenlerin yaşına göre yapılan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Karatekin, Merey, Sönmez, Kuş'un (2012) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının insan hakları eğitimine yönelik tutumlarının sınıf düzeyi değişkenine göre değişmediği sonucuna ulaşmıştır. Şehirli ve

Ergin (2017) çalışmalarında çocuk haklarına yönelik tutumların sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Mevcut çalışmanın sonucundan farklı olarak;

Kıraç'ın (2019) Çocuk Haklarına dair çalışmasına göre; 1.sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, 4. sınıf öğrencilerinin tutumlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yılmaz ve Akyel'in (2008) çalışmasında beden eğitimi bölümünü okuyan öğrencilerin yaşlarının artmasına paralel olarak empatik eğilim düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Karaman Kepenekçi ve Baydık'ın (2009) yaptıkları çalışmada 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre çocuk haklarına yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Yıldız (2017) ve Değirmenci'nin (2011) çocuk haklarına dair yaptıkları çalışmasında 1. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına dair tutumlarının diğer öğrencilere göre düşük olduğunu tespit etmiştir.

### **5.2.3. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, cinsiyet değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmadaki cinsiyete değişkenininin toplam istatistik verileri incelendiğinde; Yardımseverlik ve Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur Buna göre; kızların erkeklere göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puan ortalaması bakımından kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kızların erkeklere göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması bakımından kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, kız öğrencilerin empatik eğiliminin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Arslantaş'ın (2016) çalışmasında; okul öncesi öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Saygılı, Kırıktaş ve Gülsoy'un (2015) ve Uygur'ın (2021) çalışmasında; cinsiyet değişkenine göre öğretmenlerin empatik eğilim ölçeği ortalama puanları, kadınlar lehine anlamlı farklılık göstermektedir.

Enduran'ın (2018) çalışmasında; cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin empatik eğilim ölçeği ortalama puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan bu farklılık ortalama puanlarına bakıldığında kadınlar lehine olduğu görülmektedir. Çiçek'in (2006) ve Arslanoğlu (2012)'nin yaptığı çalışmasının bulgular kısmında kadınların empatik eğilim düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karatekin, Merey, Sönmez, Kuş'un (2012) yaptığı çalışmasında kadın öğretmen adaylarının insan hakları eğitime yönelik tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kıracı (2019) çalışmasında, hukuk fakültesi ve eğitim fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları cinsiyet değişkenine göre, kadın öğrencilerin lehine anlamlı düzeyde bir farklılık görülmüştür. Aldemir (2014)'in yaptığı çalışmada, cinsiyete göre çocuk haklarına dair tutumlarına bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş ve kadınların erkeklere göre daha olumlu tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şehirli ve Ergin (2017), Kepenekçi (2006), Değirmenci (2011)'nin yaptıkları çalışmada kadın öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını erkek öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumlu bulmuştur.

Mevcut çalışmanın sonucundan farklı olarak;

Kaya (2011) 'nın çalışmasında, diğer çalışmalardan farklı olarak erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla çocuk haklarına yönelik olumlu bir görüşe sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Keskinoglu'nun (2008) yapmış olduğu çalışmasında; cinsiyet yönüyle

incelendiğinde, Değerler Eğitim Programına katılan öğrencilerin saldırganlık seviyelerinin düşmesinde ve ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde kız veya erkek oluşlarına göre fark olmadığı tespit edilmiştir. Gömleksiz (2007) tarafından yapılan araştırmada; İnsan haklarına ilişkin görüşlerde kızlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Özensel (2007) tarafından yapılan çalışmada; cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Kepenekçi ve Baydık (2009), Peker (2012)'in çalışmalarında cinsiyet değişkeninin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Genç ve Kalafat (2008) 'ın yaptığı çalışmanın sonucunda cinsiyete göre farklılık görülmediği gözlemlenmektedir.

#### **5.2.4. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, kardeş sayısı değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmadaki kardeş sayısı değişkeninin toplam istatistik verileri incelendiğinde; öğrencilerin sahip olduğu kardeş sayısı bakımından ölçeklerden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Kıraç (2019)'ın, Kaya (2011)'nin ve Osmanoğlu (2007)'nin Çocuk Haklarına yönelik çalışmalarında da öğretmen adaylarının, Çocuk Haklarına yönelik tutumlarında kardeş sayıları bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Mevcut çalışmanın sonucundan farklı olarak;

Lelebici ve Çeliköz (2017) yapmış oldukları Çocuk Haklarına yönelik çalışmada 2 ve daha az kardeş sayısı olan katılımcıların tutum puanlarının, kardeş sayısı 3 ve daha fazla olan katılımcıların tutum puanlarından düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Doğan, Torun ve Akgün (2014) yaptıkları çalışmada; kardeş sayısı değişkenine göre öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik ortalama tutum puanları arasında anlamlı farklılaşma bulmuşlardır.



Çalışmaya baktığımızda; kardeş sayısı 3 ve üzeri olan adayların tutumlarının, kardeş sayısı 2 ve daha az olan adayların tutumlarından yüksek bulunmuştur.

### **5.2.5. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ailenin aylık geliri değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmadaki ailenin aylık geliri değişkeninin toplam istatistik verileri incelendiğinde; ölçeklerden aldıkları puanlar bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Ersoy'un (2011) yaptığı çalışmada; Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler en çok eğitim, barınma ve beslenme haklarını dile getirmiştir. Bu haklardan sonra oyun en çok dile getirilen haklardan olmuştur. Ancak, bu öğrenciler saygı görme, eşit davranılma, ilgi ve yeteneklerini geliştirme haklarını hiç dile getirmezken bilgi teknolojilerine erişim hakkından sadece bu öğrenciler söz etmiştir Orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler de alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler gibi eğitim, yaşam, sağlık, barınma ve beslenme gibi temel yaşam haklarını daha çok dile getirmiştir. Ancak, bu öğrenciler düşüncelerini açıklama ve kararlara katılma gibi toplumsal yaşama katılım haklarından alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerden daha çok söz etmiştir. İlgi ve yeteneklerini geliştirme hakkından alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler hiç söz etmezken orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciler daha çok söz etmiştir.

Filiz'in (2009) lise öğrencilerine uyguladığı çalışmaya göre; ailenin gelir düzeyi değişkeni ile empatik eğilim puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Farkın ise yüksek gelir gurubuna mensup aile çocuklarının empatik eğilim puanlarının daha yüksek olduğu yönündedir. Erduran'ın (2018) uyguladığı çalışmasına baktığımızda, gelir değişkenine göre öğrencilerin empatik eğilim ölçeği ortalama puanlarında, pozitif yönde düşük ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çetin (2008)'in yaptığı çalışmada; gelir düzeyi yönünden

kendini alt gelir sınıfında hisseden çocukların empatik eğilim puanlarında azalma görülürken, gelir düzeyi açısından kendini üst sınıf hisseden öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

### **5.2.6. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, ailenin eğitim durumu değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmada bulunan annenin eğitim durumu değişkeninin toplam analizlerine bakıldığında; Yardımseverlik Tutum Ölçeği, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Kaya (2011)'nin Çocuk Haklarına dair çalışmasında öğrencilerin, çocuk haklarının korunma boyutunda anne eğitim düzeyinde görüşlerinde farklılaşma bulunmuş; yaşama, gelişim, katılım, eğitim ve genel ortalamaları ile annenin eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunun yanında anne eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu görülmüştür.

Doğan, Torun ve Akgün (2014)'ün Çocuk Haklarına dair yaptıkları çalışmada anne eğitim durumlarına göre öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Kıraç'ın (2019) çocuk haklarına dair yaptığı çalışmasında bulunan ailenin eğitim düzeyi değişkenine göre; annesi okuma yazma bilmeyen, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarının, annesi ilkokul ve lisans mezunu olanlara kıyasla çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Mevcut çalışmada; öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği ve Çocuk Hakları Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlar

bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak; öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumu düzeyleri bakımından Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, babasının eğitim durumu ortaöğretim olanların Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanların, babasının eğitim durumu lise olanlara, önlisans olanlara, lisans olanlara ve lisansüstü olanlara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yani, babasının eğitim durumu ortaöğretim mezunu olanların; lise mezunu olanlara, önlisans mezunu olanlara, lisans mezunu olanlara ve yüksek lisans mezunu olanlara göre empatik eğiliminin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Kıraç (2019)'un çalışmasında yaptığı test sonuçlarına göre; öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları babanın eğitim değişkenine göre anlamlı düzeyde fark göstermemektedir.

Kaya (2011)'nın çocuk haklarına dair araştırmasında öğrencilere uyguladığı ankette baba eğitim durumu değişkeninde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Eğitim durumu ilkokul olan babaların çocuk haklarına dair fikirleri, üniversite mezunu olan babaların fikirlerine göre daha düşük seviyede bulunmuştur.

Doğan, Torun ve Akgün (2014)'ün yaptıkları çalışmada baba eğitim durumları ile öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarında anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Araştırmada; babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutum puan ortalamaları babası okuma yazma bilmeyen lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının tutum puanlarından daha yüksek bulunmuştur.

### **5.2.7. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, çocuklarla alakalı herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama durumu değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmada çocuklarla ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama değişkeninin toplam analizleri incelendiğinde; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının, katılmayı düşünmeyenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna göre; çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği ve daha fazla empatik eğilim gösterdiği söylenebilir. Ayrıca; çocuklarla ilgili etkinliğe katılanların katılmayanlara nazaran çocuk hakları konusunda daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Aktepe (2010) yılında yaptığı çalışmasında; öğrencilerin yaptıkları huzurevi gezisi sonrasında vermiş oldukları cevaplardan huzurevi gezisini son derece yararlı olduğunu, ilk defa huzurevine gittiklerini anlatmışlardır. Küpçü (2012) 'nün çalışmasında; etkinlik temelli öğretimin ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları problemleri çözme başarısını artırdığı tespit edilmiştir.

M.Kösterelioğlu, Bayar, İ Kösterelioğlu'nun (2014) gerçekleştirdiği etkinlik temelli eğitim konulu çalışmasında; öğretmen adaylarının etkinlik temelli bir öğrenme ortamını oluşturma konusunda özellikle eğlenerek öğrenebilme, öğrenmede kalıcılık sağlama, derslere katılma, motivasyon sağlama ve özgüven geliştirme gibi olumlu katkılar sunduğunu düşünerek derslerde etkinlik temelli öğrenme yöntemini tercih edeceklerini belirtmişlerdir.

Gümrükçü'nün (2019) çalışmasında etkinlik temelli öğrenme yaklaşımı ile öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenebilmeyi, ders araç gereçlerini etkin bir şekilde kullanabilmeyi, farklı düşüncelere saygıyla yaklaşabilmeyi, ders esnasında münazara yapabilmeyi öğrendikleri

sonucuna ulaşılmıştır. Duman (2019)' un çalışmasında; etkinlik temelli öğrenmenin akademik başarıyı arttırmak için uygulanması gereken bir yöntem olduğu sonucuna varılmıştır. Gurbüz'ün (2018) alışmasının sonuçlarına göre, çalışma için geliştirilen genetik çözümlemenin, elde edilen ğrenci sonuçları ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

### **5.2.8. Öğretmen adaylarının ocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, işbirlikli çalışma durumu değişkenine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışmada bulunan işbirlikli çalışma değişkeninin toplam analizleri incelendiğinde; Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, ocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklara göre; ğretmen adaylarından derslerini arkadaşlarıyla işbirliği yaparak alışanların Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden aldığı puan ortalamasının arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu yani; daha fazla yardımseverlik tutumu gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca; ğretmen adaylarının, ocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasına göre; derslerini her zaman arkadaşlarıyla işbirliği yaparak çalışanların, diğerlerine kıyasla ocuk haklarına yönelik tutumunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak; ğretmen adaylarının Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlara göre; arkadaşlarıyla işbirliği yapmadan derslerine çalışan ğrencilerin Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının, diğerlerine göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazın alışma sonuçlarına baktığımızda;

apar ve Tarım'ın (2015) uyguladığı çalışmada; İşbirlikli ğrenmenin matematik dersine yönelik başarı ve tutumunu inceleyen farklı bir meta-analiz çalışması sonucunda da işbirlikli öğrenmenin hem başarı hem de tutum açısından geleneksel yöntemden daha etkili bir yöntem olduğu rapor edilmiştir. Arslan ve Zengin (2016) ile Karataş ve Özcan'ın (2015)

yaptıkları çalışmalarında; İşbirlikli öğrenme yöntemi, öğrencilerin ders başarılarıyla beraber sosyal becerilerini ve yaratıcılık düzeylerini de geliştirmektedir. Şen ve Yılmaz'ın (2013) çalışmasında; İşbirlikli öğrenmenin, öğrencilerin yalnızca öğrenme motivasyonlarının artmasında değil, aynı zamanda bilgi organizasyonu ve paylaşımının sağlanmasında da etkili olduğu belirtilmiştir.

### **5.2.9. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, yardımlaşma boyutuyla olan ilişkisine dair tartışma kısımları**

Mevcut çalışma sonucuna göre; öğretmen adaylarının eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşıp paylaşmama durumu bakımından Yardımseverlik Tutum Ölçeği'nden, Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği'nden ve Empati Eğilim Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, eşyalarını paylaşan öğretmen adaylarının bu anketten aldığı puanların, eşyalarını paylaşmayanlara göre daha yüksek olduğu dolayısıyla, eşyalarını paylaşan öğretmen adaylarının paylaşmayanlara göre daha fazla yardımseverlik tutumu içinde olduğu ve birbirlerine daha fazla empatik eğilim gösterdiği söylenebilmektedir. Ayrıca; eşyalarını paylaşan öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda eşyalarını paylaşmayanlara göre daha fazla olumlu tutum gösterdiği söylenebilir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Aktepe (2010)'nin yaptığı araştırmasında gittikleri huzurevi gezisinde, “ihtiyaç fazlası eşyalar sahiplerini buluyor” proje ve kampanyasını, yardımseverlikle ilgili gösterilen filmleri, yapılan drama etkinliğinden, yardımseverlikle ilgili okunan hikayelerden, örnek olaylardan ve atasözlerinden öğrencilerin pozitif yönde etkilendikleri tespit edilmiştir. Akgül (2020) ‘ün çalışmasında; katılımcıların “yardımseverlik” değerini anlama düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmadığı görülmüştür.

### **5.2.10. Öğretmen adaylarının çocuk haklarını, yardımseverlik değerini ve empati becerisini algılama düzeylerinin, birbirleriyle ilişkisine dair tartışma kısımları**

Yapılan çalışmanın sonucuna baktığımızda; ölçek puanlarının birbiri arasındaki ilişkisinin incelenmesi göre, Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı arasında pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddette bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir değişle, yardımseverlik arttıkça çocuk haklarına yönelik tutumun da artacağı söylenebilmektedir.

Yardımseverlik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında anlamlı, pozitif yönde, orta şiddette bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği puanı ile Empatik Eğilim Ölçeği puanı arasında pozitif yönde, anlamlı ve oldukça zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani, çocuk haklarına yönelik tutum arttıkça empatik eğilimin de artacağı söylenebilmektedir.

Alanyazın çalışma sonuçlarına baktığımızda;

Uygar (2021) 'ın çalışmasında; öğretmenlerin empatik eğilimleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yontar (2013)'ın çalışmasında; empati becerisi ve sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

### **5.3. Öneriler**

1- Yardımseverlik arttıkça empatik eğilimin ve çocuk haklarına gösterilecek hassasiyetin de artacağı sonucu göz önüne alınarak; hem eğitim fakültelerinde hemde eğitim kurumlarında hak ve sorumluluk farkındalıklarının artması adına, değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi önerilebilir.

2- Yapılan bu çalışmaya ek olarak; daha fazla üniversitede, daha fazla öğretmen adayıyla bu çalışmanın devam ettirilmesi önerilebilir.

3- Sayısal bölüm öğretmen adaylarının daha fazla farkındalık kazanması için, Sayısal Öğretmenlik bölümlerinin programlarına çocuk haklarına dair konular eklenebilir.

4- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bütüm öğretmenlerin, hizmet içi eğitime alınarak çocuk haklarına dair farkındalıkların desteklenmesi sağlanabilir.

5- Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversite müfredatlarında Medya Okuryazarlığı derslerinin içeriği artırılarak bu dersler yardımıyla öğrencilerde hak bilinci, değerler eğitimi ve beceri eğitimi konularının eş zamanlı olarak desteklenmesi sağlanabilir.

6- Cinsiyet değişkeni incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarında kızların erkeklere göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Yapılan literatür taramasında da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Haklarımız, değerlerimiz ve becerilerimiz; cinsiyet ayrımı olmaksızın toplumun her kesiminde yüksek bir özveriyle karşılanması gerekmektedir. Çıkan sonuçlar göz önüne alınarak, kadınlarda annelik duygusunun ön planda olduğu hissedilse de toplumun her ferdinde bu konular ile alakalı farkındalığı geliştirecek çalışmalar yapılabilir.



## KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder A., ve Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 191–206.
- Akbaş, O. (2006). *Yeni ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutunun incelenmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı, 288-303.
- Akbaş, O. (2009). Bireysel Öğrenme Amacıyla Hazırlanan Metinlerde Açıklama ve Kavram Haritası Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 313-326. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16690/173446>
- Akgül, G. (2020). *Ortaokul Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Yardımseverlik Değerine İlişkin Tutumlarına Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi], Bursa.
- Akkaya, N. (2014). Keloğlan masallarında yer alan değerlerin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2/1), 312-324.
- Akpınar, B. ve Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretimi programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41 – 53.
- Aktan, O. ve Kılıç, A. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerleri 100 temel eserde bulunan değerlerin destekleme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 7-68.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi], Ankara
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26108/275072>

- Akyüz, E. (2010), *Çocuk Hukuku*, Ankara, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Akyüz, E. (2010), *Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Aladağ, S. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Beceriler*, (Ed. R. Sever), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde*, Ankara: Nobel Yayınevi, 307-348.
- Aldemir, E. Y. (2014). *Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi], İstanbul.
- Alimcan, D.ve Şam, E. A. (2017). Sosyal bilgiler dersi boyutunda değerler eğitiminin önemi ve medyanın değerler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(215), 239-259.
- Altınış, Z. (2021). *9-11 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Türk Yapımı Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi (Trt Çocuk Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], Sakarya.
- Aral N. ve Gürsoy F (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), s.44
- Arıca, O.T., Kınay, H. ve Tanrikulu, T. (2011). *Siber zorbalık ölçeğinin ilk psikometrik bulguları*. İzmir: XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, 340–341.
- Arslan, M. (2007). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arslan, A. ve Zengin, R. (2016). İşbirlikli Öğrenme Yönteminin ve Sosyal Beceriler Eğitimi Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 23-45 .DOI: 10.17984/adyuebd.18078
- Arslanoğlu, C. (2012). *Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri Ve Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Arslantaş, H. (2016). *Okul öncesi öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki*. [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi], Kahramanmaraş.
- Ata, B. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. C. Öztürk (Ed.), Sosyal Bilgiler öğretimi, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Ay, H. (2021). *Kral Şakir Çizgi Filminin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi], Kütahya.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Başdağ ve Kırıl (2018), Sınıf Öğretmenlerinin Merhamet Eğitimine İlişkin Görüşleri, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2008), 80-96.
- Beil, B. (2003). *İyi Çocuk Zor Çocuk, Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?* (Çeviren: Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Kitapevi.
- Bıçak, B., Karataş, S., Sünter, E., Ünver, A., Korkut, G., Gökalp, H. ve Akunove, Z. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin okullarda yürütülen değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 401-422.
- Bilgin, B. (2004). *İslam ve çocuk*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. baskı, Ankara.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Campbell, K. ve Covell, R. (2001), *Children's rights education at the university level: An effective means of promoting rights know ledge and rights- based attitudes*. The International Journal of Children's Right, 9, London, 123-135
- Covell, K. ve Howe, R. B. (2005), *Empowering children- children's rights education as a path way to citizen ship*. ,University of Toronto Press, Toronto Buffalo London.

- Çapar, G. ve Tarım, K. (2015). Efficacy Of The Cooperative Learning Method On Mathematics Achievement And Attitude: A Meta-Analysis Research. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 15(2), 553-559.
- Çatlak, İ. H. ve Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına empati becerisi ve farklılıklara saygılı olma değerinin kazandırılmasında storyline yönteminin etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1794-1819 . DOI: 10.17240/aibuefd.2017..-360122
- Çelik C. (2005), *Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi*, e-akademi, 36.
- Çelik Z. (2014). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi], Erzurum.
- Çelikkaya, T. ve Filoğlu, S (2014).. *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556.
- Çelikkaya, T. ve Seyhan, O. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere ilişkin metafor algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 65-87.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çetin, C. N. (2008), *İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Özsaygı İle İlişkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çiçek, A. (2006). *Sağlık Çalışanlarının Empatik Eğilim Ve Becerilerinin Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Çiçekliyurt T. Z. ve Demir M. K. (2015). Dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerlerin kazanılma durumunun değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 36(1), 75-94.
- Çırak, Z. (2021). *Örnek Olay Yönteminin 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımseverlik Değerine Yönelik Tutumları Üzerine Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi], Rize.
- Çoban, M. (2016). Değerler Eğitiminin Referansları Bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makâlâtı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 1-22.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 479-505.
- Davis M. (1983). *Measuring Individual Differences In Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach*, *Journal of Personality and Social Psychology* 44, 113-126
- Davis M. Franzoi S. (1991). Stability and Change in Adolescent Self Consciousness and Empathy, *Journal of Research in Personality*, 25(1), 50-87
- Değirmencioğlu, S. M. (2008), Türkiye'de Yüksek Öğretim Mezunları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği, *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), Mayıs-Ağustos, 47-66.
- Değirmenci, T. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*. 20. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kurultayı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Demirhan, İşcan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Dilmaç, B., Ertekin, E. ve Yazıcı, E. (2009). Değer Tercihleri ve Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 27-47.
- Doğan, Y., Torun, F. ve Akgün, İ. H. (2014). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *International Journal Of Human Sciences*, 503-516.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duman, M. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Materyallerinde Empati Becerisinin Geliştirmesi: Amaç, Kapsam ve Etkililik*. [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi], İstanbul.
- Duman, İ. (2019). *Etkinlik Temelli Öğrenmeye Dayalı Ters Yüz Edilmiş Sınıf Modelinin Öğrencilerin Akademik Başarı Ve Öğrenme Motivasyonlarına Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], Sakarya.
- Ekici, F. (2014). Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Adaylarına Göre Uyarlamalara Göre İnceleme. *Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(8), 66-77.
- Erdoğan, B. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin Kültürlerarası Duyarlılıkları Ve Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi], Adana.
- Erduran, M. (2018). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu İle Fen Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi], Bartın.

- Erken, M. (2009). Empati Becerisinin Ahlaki Davranışlar Üzerindeki Etkisi. [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], Sakarya.
- Filiz, A. (2009). *Farklı Lise Türlerindeki Öğrencilerin Empatik Eğilimleri Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi (Kartal İlçesi Örneği)*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Genç, S. Z. ve Kalafat T. (2008). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 211-222, Kırgızistan.
- Gömlüksiz, M. N (2007). *Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları*. (Elazığ İli Örneği), Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26-28 Kasım 2004), 727-741, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları . *Sosyoloji Dergisi* , (1ozel) , 1-22 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/40964/494723>
- Gül, G. (2004). *Birey, Toplum, Eğitim ve Öğretmen*. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi.
- Gül, M. (2022). *Yerel Tarih ve Kültür Unsurlarının Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi], İstanbul.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi, Ankara.
- Gümrükçü, F. (2019). *Etkinlik Temelli Öğrenme Yaklaşımının 7. Sınıf Rasyonel Sayılar Konusunda Öğrencilerin Başarısına Ve Kalıcılığına Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi], Samsun.
- Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler, *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 1-9. Dergisi, 1, 223-236.

- Gürbüz, M. (2018). *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Etkinlik Temelli Öğrenme Yaklaşımı Altında Oran-Orantı Kavramlarını Oluşturma Süreçlerinin İncelenmesi: APOS Teorisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Üniversitesi], Eskişehir.
- Güven, A. Z. (2014). Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 9(6), 505-517.
- Halıcı A. (2001), İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Stratejileri: Çanakkale İlinde Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 8(1), Manisa.
- Hoffman, L.M. (2003). *Empathy And Moral Development*. Two Edition, Cambridge University Pres, USA.
- İnan, K. (2007). *Modernizm ve Çocuk*., Sobil Yayıncılık, Ankara.
- İnel, Y. ve Urhan, E. (2018). Model analizi etkinliği: Ortaokul öğrencileri hangi değerleri kimden öğreniyor? *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(1), 44-51.
- Jersiled, A. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. Çev: Gülseren Günçe, A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Karaman Kepenekçi Y. (2000), *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Karaman Kepenekci, Y. (2006). A Study Of University Studets' Attitudes Towards Children's Rights İn Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14, 307-319.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Baydık, B. (2009). Zihinsel Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 329-350.
- Karataş, S. ve Özcan, S. (2015). İşbirlikli Öğrenme Ortamındaki Yaratıcı Etkinliklerin Öğrencilerin Yaratıcı Ve Eleştirel Düşünceleri İle Akademik Başarıları Üzerine Etkisi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama Dergisi*, 5(2) , 1-21 . DOI: 10.17943/etku.56500



- Karatekin, N., Ekşi, H., Işlak, H., Otrar, M., Koç Yıldırım, P., Durmuş, A. (2012). *Perese Değerler Eğitimi Öğretmen Kitabı, Yardımseverlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kaya, Ö. S. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Afyonkocatepe Üniversitesi, Afyon
- Kaya, B. (2015). *Sosyal Bilgilerde Beceri Öğretimi*. (Ed. C. Dönmez ve K. Yazıcı), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kehale, D. (2002). *Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları, Kendilik Algısı ve Empatik Beceri Düzeyleri ve Bunlar Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. ve Öğretici, B. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde “Duyarlılık” Değerinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılması: Nitel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 143-181.
- Keskinoğlu, M. Ş. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kıraç, Ş. (2019). *Eğitim Fakültesi ve Hukuk Fakültesi 1.ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları*. [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi], Malatya.
- Konuk. Y. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersinde Empati Becerisine Dayalı Etkinliklerin Öğrencilerin Çevre Bilincine ve Akademik Başarılarına Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi], Aksaray.
- Kop Y. ve Tuncel G. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarını Algılamaları, *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 6(1), s.107.

- Kösterelioğlu, I., Bayar, A., ve Akın Kösterlioğlu, M. (2014). Öğretmen Eğitiminde Etkinlik Temelli Öğrenme Süreci: Bir Durum Araştırması. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1035- 1047.
- Karatekin, K., Merey, Z., Sönmez, Ö. F., ve Kuş, Z. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnsan Haklarına Yönelik Tutumları. *International Periodical For The Languages*, 7(4),2193-2207.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 183-214.
- Küpçü, A. R. (2012). Etkinlik Temelli Öğretim Yaklaşımının Ortaokul Öğrencilerinin Orantısız Problemleri Çözme Başarısına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3), Aralık 2012, Sayfa 175-206.
- Lankshimi, V. V. ve Paul, M. (2018). Value Education in Educational Institutions and Role of Teachers in Promoting The Concept. *International Journal of Educational Science and Research*, 8(4), 29-38.
- Leblebici, H., ve Çeliköz, N. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1).
- Males, D. ve Stricevic, I. (2001). *Knowing and living our rights-manual for children's right education in primary school*.Zagreb: Skolska Knjiga.
- Merey, Z. ve Keçe, M. (2011), *İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinleri ve Disiplinler Arası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Van.
- M.E.B. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4, 5, 6 ve 7. Sınıf)*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- M.E.B. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar)*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

- M.E.B. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Müftü, G. (2001). Çocukların hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(Temmuz-Ağustos-Eylül), 2001, [http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/milli\\_egitim\\_dergisi/151/muftu.htm](http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/milli_egitim_dergisi/151/muftu.htm) .
- Nayır, F. ve Kepenekci, Y. K. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Çocukların Katılım Hakları. *İlköğretim Online* , 10 (1) , 160-168 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8593/106854>
- Osmanoğlu, Y. S. (2007). *Uşak İli Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi], Ankara.
- Oz, F. (1998). Hemşirelikte Özgecilik (yardım edicilik). *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* , 2(1), 53-58.
- Ödemiş. E. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinde Empati Becerisi Ve Ahlaki Davranış İlişkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi], Konya.
- Öncül, K. (2021). *Ortaokul Matematik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi], Malatya.
- Özden, Y. (2009). *Öğrenme ve Öğretme*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Özensel, E. (2007). *Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açılıarı*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26–28 Kasım 2004), 743–769, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Özyurt, Cevat. (2011). *Çocuk Sosyolojisi: Bir Giriş Denemesi*. Kadir Canatan ve Ergun Yıldırım (Ed.). Aile Sosyolojisi içinde, Açılım Kitap, İstanbul, 155-181.

- Özyürek, A. (2021). *Çevre Eğitimi Dersinde Yaratıcı Drama Uygulamalarının Empati Becerisini Geliştirmesine Etkisinin Öğretmen Adayları Tarafından Değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi], Nevşehir.
- Öztürk ve Dilek. (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (2. Baskı), Pegem A Yayıncılık, Ankara, 47-83.
- Öztürk, A. (2021). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumları: Bir Karma Yöntem Araştırması*. [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi], Erzincan.
- Pala, B. (2011). *Geleceğin Öğretmenlerinin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Bilgi Ve Farkındalık Düzeyleri*. [Tıpta Uzmanlık Tezi, Osmangazi Üniversitesi], Eskişehir.
- Polat, O. (2002). Çocukta Katılım Hakkı ve Çocuk Hakları Sözleşmesi. *Çocuk Forumu Dergisi*, 5(1), 1-8.
- Peker, R. (2012). *Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları İle Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Manisa İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi], Burdur.
- Peker Unal, D. (2013). Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi* , 43 (198) , 136-155 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36170/406661>
- Rehber, E. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi], Adana.
- Sarıbaş, K.A. (2013). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalıklarının Belirlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi], Çanakkale.
- Save the children, (2006), *Teacher's guide*. London.

- Saygılı, D. D. G. , Kırıktaş, Ö. G. H. ve Gülsoy, A. G. H. (2015). Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri. *Bartın University Journal of Faculty of Education* , 4(1) , 73-82 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buefad/issue/3816/51236>
- Serozan, R. (2005) *Çocuk Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of The Schwartz Theory Of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*. 2 (1), 3-20.
- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerler Açısından İncelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 101-115.
- Şahin, M. (2007). *İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi], Erzurum.
- Şehirli, Y. A., ve Ergin, A. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları. *Balkan Eğitim Araştırmaları*, 1(1), 101-112.
- Şen, Ş. ve Yılmaz, A. (2013). İşbirlikçi Öğrenmenin Kavramsal Değişim Üzerindeki Etkisi: Bir Meta Analiz Çalışması. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1) , 21-32 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/67213/1049068>
- Şimşek, B. Ş. (2016). *Türkiye 'de 2005 Yılı Sonrası Çocuk Haklarının Gelişimi*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi], Ankara.
- Tahiroğlu, M., Karasu, M., Aktepe, V. (2008). *İlköğretim 4-5. Sınıflarda, Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Analizinin ve Değer Açıklamanın, Vatan-Millet Sevgisinin Kazandırılmasında Etkisi*. IIV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 2-3-4 Mayıs.

- Taş, H. ve Kiroğlu, K. (2018). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 7(2), 697-716. Doi10.17051/ilkonline.2018.419041
- Taşkın, P. (2018). Çocuğun Soyadıyla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi . *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* , 51 (2) , 69-94 . DOI: 10.30964/auebfd.442132
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer Ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.
- TDK, (2022). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*: <http://www.tdk.gov.tr>
- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım-Değer İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91-110.
- Topaç, N. (2022). *Şarkı Ağırlıklı Değerler Eğitimi Programının (ŞADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerine etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi], Bursa.
- Tural, A. (2018). Rousseau'nun Emile adlı eserinin sosyal bilgiler öğretim programındaki değerler açısından analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 66(1), 69-75. doi:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7600>
- Turanlı, K. (2004),*Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun Ekonomik Sömürüden Korunma Hakkı*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk hakları sözleşmesi 'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve Sözleşme 'ye yönelik okul yöneticilerinin, öğretmenlerin görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Uçuş, Ş. ve Şahin, A. E. (2012). Çocuk Hakları Sözleşmesine Yönelik Öğretmenlerin Ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 25-41.
- Uçuş Ş, (2013), *Çocuk Hakları Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirmesi*, [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- UNICEF, (2014), *Her Çocuk Önemlidir*. UNICEF, Ankara.
- Ulusoy, K. (2010). Değer Eğitimi: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan Tarih Programlarında Değer Aktarımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 32-51.
- Uygar, M. (2021). *Yöneticilerin ve Öğretmenlerin Empatik Eğilimleri İle Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi], İstanbul.
- Ünal Ş. (2001), *İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, TBMM Basımevi, Ankara.
- Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2656 - 2679.
- Vatandaş, C. (1999). *Toplumsal bir değer olarak "yardımlaşma" ve dilenciler*. Sosyal bilimler Dergisi.
- Yatmaz, Erdemir ve Erbil. (2018), Çocuk ve Çocukluk: Okul Öncesi Öğretmen Adayları Anlatıyor. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 284-312.
- Yavuzer, H. (1994). Aile İçi Etkileşim ve Aile Dışı Ögelerin Doğurduğu Psiko-Pedagojik Sonuçlar. Türkiye' de Çocuğun Durumu, *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı*, 2(1), 211-216.

- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitime Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(1), 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yontar, A. (2013). *Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Sorumluluk Değeri ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi], Ankara.
- Yörükoğlu (1989), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. (3. Basım), Özgür Yayınevi, İstanbul.
- Yıldız, M. (2017). *Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi], Van.
- Yılmaz, A. (2003). *Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi, Ankara
- Yılmaz, B. (2019). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Yaratıcı Drama Yöntemiyle Kazandırılması*, [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi], Rize.
- Yılmaz, İ. ve Akyel, Y. (2008). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(3), 27-33.
- Yiğit R. ve Deniz M. (2012). Polislerin İletişim Becerilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ve Empatik Eğilimlerine Göre İncelenmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(3), Konya.
- Yontar, A. (2013). *Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Sorumluluk Değeri Ve Empati Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi], Ankara.



Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Ana Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Marmara Üniversitesi, İstanbul.

## Ekler

## EK 1. Etik Kurul Kararı



BURSA ULUDAĞ UNIVERSİTESİ  
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI  
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)  
TOPLANMIŞ KARARI

OTURUM TARİHİ  
24 Aralık 2021

OTURUM SAYISI  
2021/11

**KARAR NO 2:** Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Türkiye ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Özlem YENİLMEZ'in "Empati Becerisi ve Yardımseverlik Değeri Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket ve ölçek sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Özlem YENİLMEZ'in "Empati Becerisi ve Yardımseverlik Değeri Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak anket ve ölçek sorularının fikri, mülki ve telif hakları bakımından metod ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

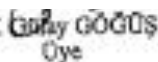
Prof. Dr.   
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abanüstün AKDEMİR  
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÖZ  
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR  
Üye

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN  
Üye

Prof. Dr.   
Üye

Prof. Dr. Alev SİNAR UĞURLU  
Üye

## EK 2. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Araştırmada, Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarını, Yardımseverlik Değerini Ve Empati Becerisini Algılama Düzeylerinin Belirlenmesi belirlenmesi amaçlanmaktadır. Katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmada vereceğiniz bilgiler tamamen gizli tutulup, sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Sorulara samimiyetle cevap vermeniz araştırmanın gerçekçi sonuçlar verebilmesi açısından çok değerlidir. Katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Araştırmacı: Özlem YENİLMEZ

### A) Sosyodemografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz ?

Kız ( ) Erkek ( )

2. Anabilim dalınız ?

Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim dalı ( ) Fen bilgisi öğretmenliği ( )

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı ( ) Sosyal bilgiler öğretmenliği ( )

3. Sınıf düzeyiniz?

1.Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )

4. Kardeş sayınız ?

1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üzeri ( )

5. Ailenizin aylık gelirini nasıl tanımlarsınız?

2500- 4500 TL ( ) 4501- 6501 TL ( ) 6502- 8502 TL ( ) 8503-10000 ( ) 10.000 TL ve üzeri ( )

6. Annenizin eğitim durumu nedir?

İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Lise ( ) Önlisans ( ) Lisans ( ) Lisansüstü ( )

7. Babanızın eğitim durumu nedir?

İlköğretim ( ) Ortaöğretim ( ) Lise ( ) Önlisans ( ) Lisans ( ) Lisansüstü ( )

8. Çocuklarla ilgili bir etkinliğe daha önce katıldınız mı?

( ) Evet katıldım ( ) Katılmayı düşünmedim ( ) Fırsatım olmadı

9. Derslerinizi arkadaşlarınızla birlikte işbirliği yaparak çalışır mısınız ?

Evet ( ) Hayır ( ) Bazen ( )

10. Eşyalarınızı başkalarıyla paylaşıyor musunuz?

Evet paylaşıyorum ( ) Hayır paylaşmam ( )

## EK 3.Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği

### B) Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ölçeği

Aşağıda, Çocuk Haklarına Yönelik maddeler yer almaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatle okuduktan sonra, okuduğunuz maddeye ne kadar katıldığınızı, madde yanlarında yer alan seçeneklerden birisini işaretleyin . Her madde için yalnızca bir seçenek işaretleyiniz.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. 18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

## EK 4. Empatik Eğilim Ölçeği

### C) Empatik Eğilim Ölçeği

Sevgili öğrenciler; aşağıdaki cümleleri okuduktan sonra, her bir cümleye ilişkin yargınızı, cümlelerin sağındaki sayılardan birisini işaretleyerek belirtmelisiniz. 1- Tamamen aykırı 2- Oldukça aykırı 3- Kararsızım 4-Oldukça uygun 5-Tamamen uygun	Tamamen aykırı	Oldukça aykırı	Kararsızım	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. Çok sayıda dostum var.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Sıklıkla kendimi yalnız hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Bana dertlerini anlatanlar, yanımdan ferahlanmış olarak ayrılırlar	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Başkalarının problemleri, beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Birisiyle tanışırken, bazen dikkatim, onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Çevremde çok sevilen bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. İnsanların çoğu bencildir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Sinirli bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Genellikle insanlara güvenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. Girişken bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Bir yakınımın dertlerini anlatmak beni rahatlatır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Genellikle hayatımdan memnunum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Genellikle keyfim yerindedir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

## EK 5. Yardımseverlik Tutum Ölçeği

### D) Yardımseverlik Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler, aşağıdaki sizden bu ölçekteki her bir madde ile ilgili karşısında yer alan kutuların içerisine size en uygun gelen cevabı işaretlemeniz istenmektedir. İşaretlemenizi her cümle için ilgili kutunun içine (X) işaretini koyarak yapınız ve lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Anketi içtenlik ve samimiyetle cevaplamamız çalışmaya önemli katkılar sağlayacaktır.	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Yardım kurumlarını gerektiğinde arar ve faaliyetlerine katılırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. İnsanlara her zaman fedakârca davranırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3. Arkadaşlarım için hiçbir yardımı yapmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4. Arkadaşlarım için yardımdan kaçmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Karşılık beklemeden gönüllü yardım ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6. Diğer arkadaşlarımla ilişkim bozalsa bile yardım ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. İhtiyacı olanlara para yardımında bulunmak beni mutlu eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Birine merhamet ettiğimde mutlu olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9. Çevremdeki kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilere şefkat gösteririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Başkalarını mutlu etmek için çaba gösteririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11. Okulda ve okul dışında yardımlaşmaktan hoşlanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. İnsanlara yardım ederek toplum hayatını kolaylaştırırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Okulumda düzenlenecek olan sosyal ve eğitsel etkinliklere katılmak beni mutlu eder	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14. Hayırsever insanların topluma yararlı olduklarını düşünürüm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15. İyilikseverlik başıma iş açmıştır	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. Grup içinde bir şeyleri paylaşmak hoşuma gitmez	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17. Yardıma ihtiyacım olduğu zaman bana yardım edilmesinden hoşlanmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18. Grup içinde işbölümünü her zaman severim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. İşbirliği gerektiren grup etkinliklerinden zevk duyarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. Okulda verilen görevlerde arkadaşlarımla yardımlaşırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Sorunların üstesinden arkadaşlarımla yardımları sayesinde gelirim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22. Çevremdeki sosyal problemleri sosyal kurum ve kuruluşlara iletirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. İhtiyacı olduğunda yardım kampanyası başlatırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24. Bağış yaparak kurumlara destek olan kişilerden hoşlanmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25. İnsanlara yardım etmenin gereksiz olduğuna inanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26. Arkadaşlarıma az yardım ederim, daha fazlasını yapmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

ANKETİMİZE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ...

## Özgeçmiş

### KİŞİSEL

- İsim : **Özlem YENİLMEZ**
- E-posta :
- Doğum Yeri ve Tarihi :
- Uyruk :

### EĞİTİM

- 2000 – 2004 : **Kemal Atatürk Lisesi**
- 2005 – 2006 : **Atatürk üniversitesi / Fen – Edebiyat Fakültesi /  
Sanat Tarihi**
- 2015 – 2019 : **Bursa Uludağ Üniversitesi / Eğitim Fakültesi/  
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği**
- 2020 – 2022 : **Bursa Uludağ Üniversitesi / Eğitim Bilimleri  
Enstitüsü / Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı**

### DİLLER

- Osmanlıca : **Orta Seviye**
- İngilizce : **Orta Seviye**
- Arapça : **Temel seviye**

### İŞ DENEYİMİ

- 2018 – 2019 : **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Kütüphane  
Görevlisi**